

Güvenlik ve İstihbarat Çalışmaları
Dergisi

*The Journal of Security and
Intelligence Studies*

Strategic Analysis and Methodology of Corporate Espionage for Global Companies within
The Framework Of Post-Modern Management Functions
*Post-Modern Yönetim Fonksiyonları Kapsamında Küresel Şirketlere Yönelik Kurumsal
Casusluğun Stratejik Analizi Ve Metodolojisi*

Kadir Murat ALTINTAŞ

The Northern Ireland Problem And The Innovative Activities of The Irish Republican
Army
Kuzey İrlanda Sorunu ve İrlanda Kurtuluş Ordusu'nun Yenilikçi Faaliyetleri

Tolga ÖZTÜRK

Mozambik'te Doğal Gaz Keşfi ve Terörizmin Ortaya Çıkışı: Bir Etkileşim Analizi
*The Discovery of Natural Gas and The Emergence of Terrorism in Mozambique: An
Interaction Analysis*

Atakan ŞENEL

İstihbarat Üzerine Tarihsel Düzlemde Metaforik Bir Sentez: İç Güvenlik Bağlamında
Paramedik Yaklaşım
*A Metaphorical Synthesis on Intelligence in The Historical Plane:
Paramedic Approach in The Context of Internal Security*

Nedim MUTLU

Politik İletişim Olarak Bilim İletişimini Tahayyül Etmek
Imagining Science Communication as a Political Communication

Eda YETİŞ

DİPLOMASİ VE STRATEJİ ÇALIŞMALARI DERNEĞİ
The Association of Diplomacy and Strategy Studies

GÜVENLİK VE İSTİHBARAT ÇALIŞMALARI DERGİSİ
The Journal of Security and Intelligence Studies (JSIS)

Baş Editör /Editor in Chief
Prof.Dr. Kadir Murat ALTINTAŞ

Editörler Kurulu/Editors Board
Dr. Kazım Murat ÖZKAN
Dr. Ahmet ATEŞ
Dr. İlcut Taha TASLI
Dr. Hasan Mesut ÖNDER

Yardımcı Editörler/Assistant Editors
Mehmet Burak BERK
Bestami KARAKAHYA

Dil Editörü/Language Editor
Doç. Dr. Aytaç GÖKMEN

Teknik Editör/Technical Editor
Dr. Ali Rıza AŞKUN

Bilim ve Danışma Kurulu / Scientific and Advisory Board

Prof. Dr. Yelda H. ONGUN	Başkent Üniversitesi İİBF
Prof. Dr. Güven SAYILGAN	Ankara Üniversitesi SBF
Prof. Dr. Şeref SAĞIROĞLU	Gazi Üniversitesi MMF
Prof. Dr. Gürkan KUMBAROĞLU	Boğaziçi Üniversitesi MMF
Prof. Dr. Mahir NAKİP	Çankaya Üniversitesi İİBF
Prof. Dr. Kadir GÜRDAL	Ankara Üniversitesi SBF
Prof. Dr. Dilek TEMİZ	Çankaya Üniversitesi İİBF
Prof. Dr. Alpay KARASOY	Selçuk Üniversitesi İİBF
Doç. Dr. Tekin AVANER	Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi
Prof. Dr. Yaşar KÖSE	Türk Hava Kurumu Üniversitesi İİBF
Doç. Dr. Cihan DÖĞER	Ankara İl Sağlık Müdürlüğü

İletişim/Contact

<https://jsis.org.tr>

editor@jsis.org.tr

Değerli Güvenlik ve İstihbarat Çalışmaları Dergisi Okuyucuları

Dergimizin yayın hayatına başladığı Aralık sayısında, birbirinden değerli makaleleri sizler ile buluşturmanın sevinç ve gururu içerisindeyiz. Akademik yolculuğunun bu ilk durağında Güvenlik ve İstihbarat Çalışmaları Dergisi'ne (Journal of Security and Intelligence Studies/JSIS) katkıda bulunan kıymetli araştırmacıları gönülden tebrik ediyoruz ve kendilerine teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Güvenlik ve İstihbarat Çalışmaları Dergisi'nin çok kısa sürede ilgi görmesinin temelinde, bilim dünyasının seçkin temsilcilerinin (Editörler ve Danışma Kurulu) rehberliğinde nitelikli bilimsel çalışmaları, bu alanda araştırma yapan bilim insanlarının hizmetine sunmasından kaynaklanmaktadır. Hedefimiz, kuruluş aşamasındaki heyecanımızı sürekli diri tutarak kısa süre içerisinde Dergimizin takdir gören ulusal ve uluslararası indekslerde taranması amacıyla çalışmalarımızı yoğunlaştırmaktır.

Bu duygu ve düşüncelerle ile Güvenlik ve İstihbarat Çalışmaları Dergisi'nin çok değerli akademik danışmanlarına, başta Dr. İlcut Taha TASLI olmak üzere tüm Editör ve Danışma Kurulu'na ve makaleleri ile destek veren tüm araştırmacılarımıza teşekkür ediyor, Dergimizin uzun ömürlü olmasını temenni ettiğim akademik yolculuğunda bizlere yol arkadaşlığı yapacak tüm araştırmacılara şükranlarımı sunuyorum.

Saygılarımla

Prof. Dr. Kadir Murat ALTINTAŞ
Baş Editör

AMAÇ & KAPSAM

Güvenlik ve İstihbarat Çalışmaları Dergisi (Journal of Security and Intelligence Studies/JSIS), “Güvenlik” ve “İstihbarat” üst başlıklarında, yılda iki defa yayınlanan, ulusal ve uluslararası özgün araştırmalara odaklanan hakemli-bilimsel bir dergidir. Dergi, ulusal ve uluslararası düzeyde güvenlik ve istihbarat konularını gerek çok disiplinli gerekse disiplinler arası bir bakış açısıyla ele alarak, kuramsal ve/veya uygulamalı özgün çalışmaları yayınlamayı ilke edinmiştir.

Güvenlik ve İstihbarat Çalışmaları Dergisi’nin esas amacı, güvenlik ve istihbarat konularında güncel uluslararası literatür doğrultusunda bilimsel gelişmeleri takip etmek ve nitelikli araştırmaların yanı sıra saha uygulamalarına da yer vererek, ilgili alanlara bilimsel katkı sağlamaktır. Bunun yanında, güvenlik ve istihbarat konularında bilimsel araştırma yapan taraflar ile sahada görev yapan uygulayıcılar arasında bilimsel bir köprü ihdas ederek, taraflar arasında mevcut etkileşim düzeyini artırmak, böylelikle teori ile pratiği bir araya getirmektir.

Güvenlik ve İstihbarat Çalışmaları Dergisi, güvenlik ve istihbarat kavramları arasındaki tarihsel ve stratejik ilişki çerçevesinde, istihbaratın güvenlik alanındaki değerinin, akademik alana yansımaları sürecine katkıda bulunmak amacındadır.

YAYIN POLİTİKASI & YAZAR REHBERİ

“Açık Erişimli” bir yayın olan Güvenlik ve İstihbarat çalışmaları Dergisi’nin yayın prensipleri bağımsız ve ön yargısız olup, aday çalışmaların konu ile ilgili en yüksek etik ve bilimsel standartlara sahip olması ve herhangi bir ticari kaygı taşımaması beklenmektedir. Derginin ilgili kurulları tarafından hakem incelemesi için onay verilen aday çalışmalar, çift-kör hakemlik sistemi doğrultusunda değerlendirilmektedir.

Dergi kapsamında güvenlik ve istihbarat ilişkisi, terörizm ile mücadelede istihbarat, uluslararası ilişkiler teorileri ve güvenlik/istihbarat, ideolojik veya dini motifli ya da etnik radikalleşme ile mücadelede istihbarat, siber güvenlik/istihbarat, karşılaştırmalı istihbarat (kavramlar, vakalar, teşkilatlar, devletler düzleminde), istihbarat toplama yöntemleri, örtülü operasyonlar, istihbarat analiz teknikleri, istihbarat ve güvenlik yönetimi, istihbarata karşı koyma ve kontr-espionaj, savunma bilimleri ve güvenlik/istihbarat, organize suçlar ile mücadele ve istihbarat gibi güvenlik ve istihbaratın temel alanlarındaki çalışmalar değerlendirilmektedir.

Güvenlik ve İstihbarat Çalışmaları Dergisi, araştırma ve yayın etiği konularında, Yayın Etiği Komitesi’nin (Committee on Publication Ethics-COPE) ilgili mevzuatı ve Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi dikkate alınarak, bu belgelerde

belirtilen ilke ve kurallar çerçevesinde faaliyet göstermektedir. Bu kapsamda, Dergi'ye gönderilen aday çalışmaların, Dergi'nin amaç ve kapsamı dahilinde olmasının yanı sıra içeriğinin de yayım standartlarına uygunluğu Dergi Yayın Kurulu tarafından değerlendirilecektir. Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi 4. Madde çerçevesinde sınırları çizilen; intihal, sahtecilik, çarpıtma, tekrar yayım, dilimleme, haksız yazarlık gibi etik ihlallerinin yanı sıra aynı maddenin ikinci fıkrasında bulunan diğer etik ihlaller de göz ardı edilmeksizin, gerçekleştirilmiş olan faaliyetler, etik ihlali olarak değerlendirilecektir.

Güvenlik ve İstihbarat Çalışmaları Dergisine gönderilecek çalışmaların daha önce yurtiçi veya yurtdışında herhangi bir akademik platformda yayınlanmamış ya da yayım sürecine alınmamış olması gerekmektedir. Ancak bilimsel toplantılarda (kongre, sempozyum, seminer vb.) sunulan ve tam metni yayımlanmamış olması şartıyla bildiriler, sunulduğu akademik platform ve tarih belirtilmek şartıyla kabul edilir.

Dergide, hakem değerlendirmeleri özellikle önemsenmektedir. Gelen raporlar doğrultusunda, makalenin yayınlanmasına, revize edilmesine veya yayınlanmamasına karar verilmekte ve bu karar yazar(lar)a bildirilmektedir. Yazar(lar)-kural olarak-hakemler tarafından istenilen değişiklikleri yapmakla yükümlüdür. Öte yandan, hakem görüşlerine karşı kendi görüşlerini bildirmeleri de önemli görülmektedir. Böylelikle sağlanacak bilimsel etkileşim ile editörlük, yazar ve hakem arasında bir araştırma ve öğrenme sinerjisi oluşacağı düşünülmektedir.

İÇİNDEKİLER/TABLE OF CONTENTS

Araştırma Makalesi/Research Article

STRATEGIC ANALYSIS AND METHODOLOGY OF CORPORATE ESPIONAGE FOR GLOBAL COMPANIES WITHIN THE FRAMEWORK OF POST-MODERN MANAGEMENT FUNCTIONS / *POST-MODERN YÖNETİM FONKSİYONLARI KAPSAMINDA KÜRESEL ŞİRKETLERE YÖNELİK KURUMSAL CASUSLUĞUN STRATEJİK ANALİZİ VE METODOLOJİSİ*

Kadir Murat ALTINTAŞ1

Araştırma Makalesi/Research Article

THE NORTHERN IRELAND PROBLEM AND THE INNOVATIVE ACTIVITIES OF THE IRISH REPUBLICAN ARMY / *KUZEY İRLANDA SORUNU VE İRLANDA KURTULUŞ ORDUSU'NUN YENİLİKÇİ FAALİYETLERİ*

Tolga ÖZTÜRK.....24

Araştırma Makalesi/Research Article

MOZAMBİK'TE DOĞAL GAZ KEŞFİ VE TERÖRİZMİN ORTAYA ÇIKIŞI: BİR ETKİLEŞİM ANALİZİ / *THE DISCOVERY OF NATURAL GAS AND THE EMERGENCE OF TERRORISM IN MOZAMBIQUE: AN INTERACTION ANALYSIS*

Atakan ŞENEL 41

Araştırma Makalesi/Research Article

İSTİHBARAT ÜZERİNE TARİHSEL DÜZLEMDE METAFORİK BİR SENTEZ: İÇ GÜVENLİK BAĞLAMINDA PARAMEDİK YAKLAŞIM / *A METAPHORICAL SYNTHESIS ON INTELLIGENCE IN THE HISTORICAL PLANE; PARAMEDIC APPROACH IN THE CONTEXT OF INTERNAL SECURITY*

Nedim MUTLU53

Araştırma Makalesi/Research Article

POLİTİK İLETİŞİM OLARAK BİLİM İLETİŞİMİNİ TAHAYYÜL ETMEK / *IMAGINING SCIENCE COMMUNICATION AS A POLITICAL COMMUNICATION*

Eda YETİŞ76

Atf Bilgisi/Citation

Altıntaş, Kadir Murat. "Strategic Analysis and Methodology of Corporate Espionage for Global Companies within the Framework of Post-Modern Management Functions". Güvenlik ve İstihbarat Çalışmaları Dergisi, c.1 s.1 (2023): 1-23.

Makale Bilgisi/Article Information
Araştırma Makalesi/Research Article

STRATEGIC ANALYSIS AND METHODOLOGY OF CORPORATE ESPIONAGE FOR GLOBAL COMPANIES WITHIN THE FRAMEWORK OF POST-MODERN MANAGEMENT FUNCTIONS

Kadir Murat ALTINTAŞ¹

Abstract

Corporate espionage through the misuse or theft of trade secrets and/or intellectual properties threaten the innovation ability and growth potential of business organizations as well as national economies. The potential damage can be faced by companies such as losing their competitive superiority, declining in stock unit prices, losing of prestige/trust among customers/stakeholders, descending in market share or loss of investment opportunities, or the disappearance of effectiveness in internal decision-making mechanisms. The primary purpose of this study is to emphasize the conceptual framework and strategic importance of corporate espionage, which has a guiding function, especially in terms of the global commercial activities of multinational companies. In addition, the study aims to comparatively analyze the economic/financial effects of such kind of recent espionage attacks on global markets. Strategically important corporate espionage attacks are a serious source of threat, especially for companies operating on a global scale, but these initiatives also contain serious opportunities. Therefore, the ideal strategy for companies is, on the one hand, to protect their technological know-how against corporate espionage attacks in line with the CI principles, and on the other hand, not to ignore the extraordinary gains of corporate espionage by remaining within legal limits.

Key Words: Intelligence, Corporate Espionage, Counter-Intelligence, Industrial Espionage, Post-Modern Management Functions.

POST-MODERN YÖNETİM FONKSİYONLARI KAPSAMINDA KÜRESEL ŞİRKETLERE YÖNELİK KURUMSAL CASUSLUĞUN STRATEJİK ANALİZİ VE METODOLOJİSİ

Öz

Ticari sırların ve/veya fikri mülkiyet haklarının kötüye kullanılması veya çalınması yoluyla icra edilen kurumsal casusluk faaliyetleri, ulusal ekonomilerin yanı sıra ticari kuruluşların inovasyon yeteneğini ve büyüme potansiyelini tehdit etmektedir. Kurumsal casusluk saldırıları sonucu mağdur şirketlerin rekabet üstünlüğünü

¹ Prof. Dr.
Abant İzzet Baysal Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi
kadiraltintas@ibu.edu.tr
ORCID:0000-0001-8422-1086

kaybetmesi, hisse senedi birim fiyatlarının düşmesi, müşteriler/paydaşlar nezdinde prestij/güven kaybı, pazar payının düşmesi veya yatırım fırsatlarının kaybedilmesi ya da iç karar alma mekanizmalarındaki etkinliğin ortadan kalkması gibi potansiyel zararlar ile karşılaşabilmeleri muhtemeldir. Bu çalışmanın temel amacı, özellikle çok uluslu şirketlerin küresel ticari faaliyetleri açısından yol gösterici bir işleve sahip olan kurumsal casusluğun kavramsal çerçevesini ve stratejik önemini vurgulamaktır. Ayrıca çalışma, son dönemde gerçekleşen bu tür casusluk saldırılarının küresel piyasalar üzerindeki ekonomik/finansal etkilerini karşılaştırmalı olarak analiz etmeyi amaçlamaktadır. Stratejik öneme sahip olan kurumsal casusluk saldırıları, özellikle küresel ölçekte faaliyet gösteren şirketler için ciddi bir tehdit kaynağı olmakla birlikte, bu girişimler aynı zamanda kendi içinde önemli fırsatlar da barındırmaktadır. Bu nedenle şirketler için ideal olan strateji, bir yandan kurumsal casusluk saldırılarına karşı teknolojik bilgi birikimini istihbarata karşı koyma prensipleri doğrultusunda korumak, diğer yandan da yasal sınırlar dahilinde kalınmak şartıyla kurumsal casusluğun olağanüstü kazanımlarını da göz ardı etmemek gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: *İstihbarat, Kurumsal İstihbarat, İstihbarata Karşı Koyma, Endüstriyel Casusluk, Post-Modern Yönetim Fonksiyonları.*

Introduction

The initial benefit of Research and Development (R&D) activities for global commercial entities increases the profitability and maximizes the value of enterprise within the scope of commercialization of technology tendency in the last half century. The possible commercial results created by value added activities, which we can express as 'mental capital', also have a substantial role in economic and financial development of societies. Today, global companies that continue their activities under intense competition and productivity pressure have to ensure 'differentiation' for the products and services they produce. Otherwise, they cannot achieve the relative advantage that we can briefly summarize as commercial sustainability. In other words, within the scope of innovative product development efforts in the last half century, knowledge-intensive technology investments of global companies have further highlighted the strategic importance of R&D activities and almost turned them into the unique requirement of financial success of corporations.

At this point, it was necessary to ensure both the physical and the virtual security of technological savings achieved by multinational global companies as a result of high-scale R&D investments. Establishing the security of registered assets containing high technology within the scope of intellectual property rights against all kinds of hostile attacks originating particularly from rival companies (sometimes with the help of foreign intelligence services behind the scenes) have gained strategic importance. This approach, which can be summarized as 'data and information security' that directly affects the global competitiveness of innovation-oriented companies, has found its place among the traditional management functions of companies.

A comprehensive survey was conducted by the European Union in 2013 on the economic importance of trade secrets. This survey, which includes questions about the use of trade secrets, potential risks and legal protections, received responses from 537 companies, including small and medium sized companies (SMEs), which constitute approximately 60% of the sample. It was understood that 75% of the participants agreed that trade secrets are of strategic importance in terms of companies' growth, competitiveness and innovative capabilities. The survey reveals that in the last decade, one in five respondents has been subjected to a corporate espionage attack to misappropriate trade secrets within the European Union at least once. Additionally, approximately two out of every five participants stated that the risks of exploitation of trade secrets increased remarkably during the same period. In this study, senior managers also stated that trade secrets play an important role in protecting the returns to corporate investments and is actually an integral part of general protection system of intangible assets (European Commission 2013). Again, as of 2004, more than 50% of Fortune 1000 companies admitted to being victims of corporate espionage attacks and the overall costs of these attacks was approximately 200 billion dollars annually for American companies (Rodgers and Marrs, 2004, p. 61).

The result of the "industrial protection" survey conducted by a non-governmental organization (BITKOM-representing more than 2200 companies in Germany's information, communication and new media sectors) with 503 senior managers in 2018 have been announced. Announcing the survey results in the Berlin, BITKOM President Achim Berg said that 7 out of every 10 industrial companies in the country have been the victims of sabotage, data theft or corporate espionage attacks in the last two years. Berg underlined that companies that do not adequately invest in the security of information technologies are negligent and endanger their business. He was also stated that, contrary to popular belief, small and medium-sized companies were more vulnerable to such kind of attacks (Gönültaş, 2018).

Since the beginning of 21st century, global companies have discovered that intelligence and espionage activities can be considered as a strategic management function in order to obtain higher sales volumes or to increase their market shares under intense market competition. In order to strengthen the medium-long term business plans of global companies and increase the efficiency of their decision-making processes, the activity of collecting strategic data and information after that subjecting them to a comprehensive analysis is extremely valuable in terms of making sense of the difficulties faced in international markets as well as eliminating potential disabilities.

Corporate espionage, between rival companies, can cause serious damage to companies' commercial activities and financial sustainability, though it occurs within more limited means compared to public based espionage activities. This damage can be faced by companies such as losing their competitive superiority, declining in stock unit prices, losing of prestige/trust among customers/stakeholders, descending percentage in market share or loss of various investment opportunities, or the disappearance of effectiveness in internal decision-making mechanisms. More clearly, espionage attacks on trade secrets or intellectual property may cause target companies to lose their financial performance and innovation capabilities and also may bring negative changes in customers' loyalty as well as stakeholders' perception. For instance; a study conducted specifically in the US claims that the cost of espionage attacks to capture trade secrets or intellectual properties to the US economy corresponds to one third of the GNP (PricewaterhouseCoopers, 2014). Therefore, the carelessness of employees to physical and virtual security measures or their unconsciousness about the degree of confidentiality to data and information has caused corporate espionage attacks to become widespread and effective at nowadays.

When the effects of corporate espionage attacks on both the country's economies and the financial structures of companies are evaluated, it becomes clear from official data how serious a problem we actually face. In a study conducted in 2008, the International Chamber of Commerce estimated that the potential financial losses caused by corporate espionage at \$600 billion annually, while the US Department of Commerce calculated the possible loss as \$250 billion. Moreover, both institutions agreed that corporate espionage attacks caused approximately 700.000 employees to lose their jobs in the United States every year (Burgess and Power, 2008, p. xvii). To make this general appearance more perceptible, it could be useful to analyze a corporate espionage conflict, which was happened between two well-known global companies in 2001. As a result of mutual negotiations, Proctor&Gamble has agreed to pay \$10 million to Unilever (for not resorting to legal processes) for the corporate espionage attack it carried out in order to obtain details about a newly launched shampoo brand. Proctor&Gamble, which captured more than 80 documents containing Unilever's plans regarding its hair care unit, calculated the loss of prestige it would experience in the sector as a result of the exposure of this corporate espionage attack, and could easily agree to pay such an amount in order to prevent from further scandals (Barnes, 2001).

In today's global markets where hyper competition exists, companies have increasingly consulted to espionage attacks carried out within the scope of intelligence activities in recent

years, in order to increase the efficiency in their decision-making processes. The fact that corporate espionage attacks are a serious source of risk for companies' data/information security and that such kind of charges directly threaten the intangible/tangible assets of companies has caused corporate espionage to be included within the scope of post-modern management functions. However, this situation has also revealed the need (even necessity) for a protective security system that includes strict measures within the scope of traditional Counterintelligence (CI) principles.

The primary purpose of this study is to emphasize the conceptual framework and strategic importance of corporate espionage, which was a guiding management function, especially in terms of the global commercial activities of multinational companies. In addition, the study aims to comparatively analyze the economic/financial effects of such kind of recent espionage attacks on global markets. Besides, improving a new model of theoretical implementation methods as a result of the analysis of many corporate espionage cases that have occurred in recent years is another intention of this study. Within the scope of the research methodology, descriptive content analysis was conducted on the data/information obtained from scientific and open sources through document review, one of the most preferred qualitative (quantitative) research methods. Descriptive research is a study in which the main emphasis is on determining the frequency of something (Bless et al., 2013). This study, designed with a qualitative research pattern, aimed to interpret the findings obtained as a result of descriptive content analysis and tried to reach final judgments with the help of intuitive reasoning. Salaria (2012) states that descriptive research is aimed at collecting information about existing conditions or situations for the purpose of explanation and interpretation.

1. Conceptual framework of corporate espionage attacks and their strategic importance for global companies

The extraordinary progress in information and communication technologies in the last quarter century has caused a radical transformation of national industrial infrastructures. Companies that can keep up with innovation-oriented technological improvements in their country have become the locomotive of economic development. This process, in which technological data and knowledge have become the primary subject of progress for societies. There has been a need for a contemporary perception of security concept, especially required by intelligence/security bureaucracies of developed countries. Accordingly, task description and limits of responsibility of the members of intelligence community of countries have been

restructured and the cornerstones of the combat against involuntary technology transfer have almost been redesigned.

The mutation of global companies into economic giants in the world economy depends mostly on their R&D investments. This situation actually points to the absolute existence of high correlation between innovation and selling. The strategic data/information and technological infrastructures of developed countries have evolved into the sole key to the economic welfare of their societies and have brought the issue of data and information security within the scope of intellectual property rights to the agenda of the world public opinion.

The sustainable growth rate due to the technological development of countries based on R&D expenditures can be interpreted similarly for commercial legal entities. More clearly, the ability of global companies, which are under severe pressure of competition, to increase their market shares or to enhance sales volume largely depends on the protection of their registered assets and commercial/technological secrets within the framework of intellectual property rights.

At this point, Schumpeter's "Creative Destruction Theory" helps to better understand today's commercial trends. According to Schumpeter, the main driving force of Capitalist System is new consumer goods, new production methods and/or new markets. This trend constantly transforms the existing economic structure from within, that is, it destroys the old and creates the new (Schumpeter, 1970, p. 83). To better understand the challenge with the help of a different point of view, there is an alternative that some of companies which do not want to make extraordinary R&D expenditures or long-term technology investments can choose. Today, unfortunately, among the primary business strategies of some companies, the activities of seizing the commercial and technological know-how of rival companies through unethical initiatives have a remarkable place.

Whether a company is owned by public/private or is engaged in production/service sector does not change the fact that an espionage case has been occurred. Such kind of corporate espionage attacks are generally carried out in order to regain the economic/technological potential it has lost, the companies' prestige it has wasted in commercial environment, the market share it has difficulty in developing, or the structural advantages it has lost in competition. Companies that make a strategic choice to realize such kind of achievements in short term must also have not been sensitive enough to social issues such as business ethics or social responsibility. Therefore, companies that are generally overshadowed by rival companies

in the sector and do not have sufficient motivation to reverse this situation can easily be deceived by the extremely attractive cost-benefit analyzes of corporate espionage activities.

Corporate Espionage, in short, is taking the control of economic, financial or technological data, information and documents owned by the target company, without the confirmation of rival companies or their employees. More precisely, it is the systematic seizure of confidential information regarding commercial/technological secrets or proprietary assets, by using unethical methods. The fact that corporate espionage attack is carried out with the support from a professional security-intelligence company through outsourcing, does not change the fact that corporate espionage has not been committed.

Although they are the concepts that have very similar meanings, there are also some notable differences among the concepts of Corporate, Economic and Industrial Espionage activities in terms of purposes, executioner and legal aspects. For this reason, it is useful to briefly clarify the possible differences among relevant concepts. When we examine the issue in terms of possible purposes, it is necessary to distinguish companies that aim to seize confidential data/information of rival companies through corporate espionage attacks from publicly supported (Economic or Industrial) espionage activities that do not have adequate sensitivity to remain within legal limits. Moreover, the administrative position of performing party also becomes crucial and makes the boundaries regarding the content of the concepts clear. Industrial Espionage differs from corporate espionage in that it involves public intelligence authorities behind the scenes and supports the activities of national companies on a global scale. On the other hand, Economic Espionage activities, which are carried out entirely under the direction and management of public intelligence authority, are generally carried out with the aim of destroying public resources of target countries or preventing their macroeconomic/industrial development. Therefore, industrial and economic espionage attacks are considered completely illegal, that is, an activity contrary to existing criminal laws.

Contrary to the popular belief that 'large companies are more exposed to corporate espionage attacks', small businesses are also exposed to corporate espionage attacks because they have many more competitors in the market (Fink, 2002, p. 18). It is necessary to distinguish corporate espionage attacks, which are more common in high-technology sectors (and oligopolistic markets) such as pharmaceuticals, automotive, software and defense industries, from 'Competitive Intelligence' activities, that is a legal intelligence gathering method for companies. Besides, the source of risks posed by corporate espionage attacks for companies may even originate from employees within the company or sometimes in the form of hostile

attacks originated from outside the company. Therefore, it would be more accurate for companies to evaluate the source of the potential threat within two main classifications: internal or external.

Sources of internal threats generally consist of current/former employees, business partners or stakeholders (contractors) collaborated with during outsourcing process. Internal threats cause greater damage than external attacks because current/former employees have more details of internal security protocols. According to the cybercrime research (2017) conducted annually by the Computer Emergency Response Team (CERT) of the Software Engineering Institute at Carnegie Mellon University, approximately 30 percent of the participants reported that the incidents caused by internal attacks were costlier or damaging with respect to outsiders. This study also revealed that 45% of incidents where sensitive information was unintentionally disclosed and 40% of incidents where customer records have been stolen caused by an 'in-house' employee. It has also been revealed in this study that 38% of the incidents in which personnel records were stolen, 35% of the incidents in which sensitive information was deliberately disclosed, and 33% of the incidents in which confidential records were obtained have 'internal' origin (Miller, 2018). Similar results were obtained in other studies (Trzeciak 2017; Colins et. al. 2016; PricewaterhouseCoopers 2017; Kellett 2015). Additionally, according to the Statistical Analysis of Trade Secret Lawsuits in US Federal Courts, in 85% of trade secret cases in federal courts, the responsible side was found to be either an employee or a business partner (Almeling, 2010). The motivation sources of current or former employees who are involved in corporate espionage attacks generally believe that they have been treated unfairly in the workplace, unusual reactions caused by differences (religious or political views), and inaccurate beliefs that similar attempts go unpunished, or even thrill-seeker. In addition, threats or blackmail against current/former employees are also triggered individuals to corporate espionage.

External threat sources are corporate espionage attacks by rival companies or (proxy) espionage attacks originating from outsourced firms such as intelligence or detective enterprises. Besides, organized crime organizations are also responsible from the external espionage attacks. However, it would be useful to emphasize the structural differentiation regarding corporate espionage. Since cyber-attacks originating from rival companies or hostile governments are considered as judicial 'crime' in the local legislation of all countries, it is not correct to structurally classify such kind of attacks under the concept of corporate espionage.

However, it is possible to associate cyber-attacks, which have become widespread in recent years, with data breaches through unauthorized entry into computer systems or electronic

building access systems. At this point, virtual threats from rival companies or hostile governments have increased due to factors such as the internationalization of business world, the fact that hackers have technology to access trade secrets from anywhere in the world, and the diseased preference of some countries-the only way of developing economy is illegal technology transfer (Almeling, 2012).

The main purpose of corporate espionage attacks on trade secrets or intellectual properties, either internally sourced within the company or carried out directly by a rival company (or proxies), is to save resources allocated to R&D activities, to ensure that rival companies suffer from reputational loss, to achieve absolute competitive advantage, and to increase the efficiency at decision-making process. Achieving such kind of returns mean that the performing organization acquires its mid/long term commercial and financial goals successfully.

It is possible to give some examples to corporate espionage operations, which we can briefly summarize these types of attacks as originating from "white-collar" employees. For example; monitoring and analyzing the preferences of a rival company or target employee at international commercial/technology expositions, "overhearing" phone conversations of target individuals at airports or obtaining the password of their laptop through "shoulder surfing", monitoring and analyzing the social relationships and professional connections of strategically positioned employees working in a rival company, 'persuading' employees to take know-how or codes out of the company via e-mail, leaking information from managers of rival companies at official negotiations, facility presentations or job interviews, secret surveillance and analysis of retail stores and their selling preferences, especially their internal activities, etc.

Corporate espionage activities are an increasing source of concern for global companies and they are generally aware that their competitors are trying to obtain information about them though they generally take various measures to prevent them. However, despite all the protective measures taken, rival companies can engage in highly successful espionage activities (Billand et al., 2009, p. 3). All companies, whether large, medium or small, face with various challenges arising from theft and misuse of their confidential information or trade secrets by internal or external units. Trade secrets or intellectual properties, which are the most strategic assets of a company, also reflect the economic value of corporation's products, innovations and progressive capacity (Lippoldt & Schultz, 2014, p. 7) Intellectual property is the rights owned individually or corporately over a product that has economic value and is invented as a result of creative activities in scientific, artistic or industrial matters. Today, registered assets protected

by trade secrets laws and intellectual property rights are among the primary targets of corporate espionage attacks.

Corporate espionage attacks through the misuse or theft of trade secrets threaten the innovation ability, growth potential and investment capacity of business organizations and national economies (OECD, 2016; PricewaterhouseCoopers, 2014). Such activities may cause a commercial enterprise to terminate its operations or destruct business areas unless some precautions are taken to minimize the risks. The World Intellectual Property Association (2018) defines trade secrets as follows; 'In general, confidential data and information that provides a competitive advantage to any company in the market and has a commercial value (that is unknown to others) should be protected within the scope of trade secret.' Trade secrets include technical information such as manufacturing processes, pharmaceutical test data, designs and drawings of computer programs, as well as commercial information such as distribution methods, lists of suppliers and customers, or advertising strategies. Other examples of data and information that may be protected by trade secrets include financial information, formulas and recipes or source codes (WIPO, 2018).

In a study conducted by Baker Mckenzie in 2017 (on a sample of 400 top managers), it was concluded that trade secrets are more important than patents or brands, and that they also have a primary value in terms of brand value and corporate strategy. Approximately 32% of the managers participating in the research accepted the existence of threats and agreed that the theft risk of trade secrets was among top five issues of vital importance for companies. In the same study, 20% of companies declared that their trade secrets had been stolen before, 33% stated that they were the victims of espionage attacks on trade secrets, but 11% admitted that they were not even aware of whether they were the victims of any abuse or theft attack (Baker Mckenzie, 2017). The insufficient number for official applications to legal authorities actually hides the magnitude of the destruction. The main reason why many victims do not take legal position is the hesitation from reputational deficiency (loss of trust in customers/stakeholders, etc.) and possible financial losses (descending unit stock price or declining market share, etc.) or to prevent from economic/financial failures.

2. Methodology of corporate espionage and its effect on economic/financial markets

In addition to the studies on the conceptual framework of corporate espionage (Winkler 1999; Rothke 2001; Javers 2011; Mashingaidze 2015), particular studies conducted by Glitz

and Myersson (2017) and Lyakhovich (2019) within the scope of historical background are quite remarkable. Besides, the implementation methods of corporate espionage with the support of modern technology (for instance; unmanned aerial vehicles) have also been very popular, and the concept of espionage has undergone a structural transformation in recent years (Scott, 2021).

In a study conducted by Sandberg (2015) the human factor (inside or outside the company) was investigated within the scope of information security systems in corporate espionage attacks, and it was concluded that traditional security systems were inadequate in line with the developing technology and must have been focused especially on internal human resources. In a similar study, the phenomenon of trust between employee and employer was examined regarding the increasing number of corporate espionages in the workplace (Chan, 2003). However, not surprisingly, the findings were concentrated on that the potential risks strengthened internal control mechanisms but also damaged the environment of mutual trust in the workplace.

Apart from the majority of research, investigating the precautions to be taken against corporate espionage attacks (Brown 2011; Budiono and Sawitri 2017; Podszyszalow 2012; Schafer and Karlins 2021; Bressler and Bressler 2015), Fitzpatrick et al. (2004) examined the legal rights and remedies that companies have to protect against trade secret piracy from their own personnel or business partners.

The majority of international espionage activities after World War II focused especially on economic and technological issues, due to the commercialization process of technology observed in the last quarter century. The strong correlation between countries' economic welfare and technological development ability has also led to similar results for commercial legal entities. It has been observed that global companies that do not bring adequate importance to innovation and R&D lose their production capabilities and commercial sustainability in the long run. However, some global companies that are aware of these challenges may choose different (sometimes illegal, sometimes unethical) methods in order to avoid their inadequacies and achieve their commercial goals faster and with a lower cost.

According to US defense industry reports, espionage attacks carried out by corporations or individuals to obtain data/information about target institutions constitute approximately 60% of the total suspicious activities among all espionage attempts. Besides, opponent state-sponsored espionage attacks, including military or intelligence agency activities, account for

only 21% of suspicious activities. Finally, espionage activities indirectly carried out by public organizations, including institutes, laboratories or universities, constitute the remaining 19% (Office of the National Counterintelligence Executive, 2001). As can be clearly seen from the statistical distribution above, the size and content of competition between global companies has evolved into a different appearance in the last quarter century. Moreover, the absolute necessity for strategic intelligence against rival companies at international competition, the unprecedented situation has created some new employment opportunities for intelligence officers who are experts on espionage (especially Eastern bloc career officers who left the labor market following the end of Cold War).

In another recently experienced incident, the conflict between two global giants in mobile communications (Samsung and Apple) caused confidential issues to become publicly discussing and subsequently the process to be referred to the court. The accusation in the documents submitted by Apple lawyers to the California District Court focus on Samsung officials gaining unauthorized access to the text of trade secret agreement between Apple and Nokia. The emergence of corporate espionage is as interesting as the incident itself; The words expressed by a Samsung official (Dr. Seungho Ahn) perhaps unintentionally, in a meeting with Nokia executives led to the outbreak of the scandal: "We know the details of licensing agreement you made with Apple" (Eaton, 2013). No one has yet provided a satisfactory explanation about how Samsung officials obtained this top-secret information.

The high-quality data and knowledge that emerge within the scope of companies' 'new product' research naturally cause them to be exposed to corporate espionage attacks. Such kind of espionage attacks may come from commercial/technological competitors or companies with strategic cooperation, or even from subsidiaries. Since intelligence practices that can be described as corporate espionage activities are generally carried out within legal limits, so there is no criminal sanction for the organizing party.

The methodology of corporate espionage activities (Altıntaş and Asal, 2021, p. 156) first begins with 'Open-Source Intelligence' studies. The process, which begins with the compilation of publicly available information (reports, fairs, social media, written and visual media, photographs, internet, etc.), offers the opportunity to collect low-cost and quite extensive data and information. Individuals of all ages and commercial legal entities in today's world, who tend to use all the opportunities of IT world, have transferred every moment of their lives and mostly their official information to virtual environment and share them in interaction with the

society. This provides an opportunity to access data/information far beyond what is thought, without incurring any costs, especially for malicious parties.

As seen in Figure 1 below, the second stage of the corporate espionage methodology is the immediate 'Transfer of Executives' of rival companies after they leave their workplaces. Ensuring an effective and fair competitive environment in global markets creates a situation that will be beneficial in the medium and long term for all parties involved, especially for customers. However, the intensive pressure of international competition on companies, the irresistibility of know-how accumulated by rival companies over the years, or the instinct to access confidential information about competitors' trade secrets can sometimes lead companies to prefer faster and more effective methods. Employing senior managers of competing companies operating in the same industry, while remaining within legal limits, appears to be an extremely valid method for corporations. Although it is not an illegal alternative, unfortunately global companies often resort to this method, in which moral rules are disregarded and conflict of interest between institutions becomes inevitable. Long-term job experience in the sector and comprehensive knowledge of operations of the company naturally increases the attractiveness of these types of managers. In recent years, global companies have generally made their senior managers sign a 'Non-Compete Agreement', so that the resigned manager cannot establish a rival company or get a job in a competitor corporation, or legally prevented from entering into any relationship with rival companies. The fact that employees who were in possession of customer network or production/trade secrets during their employment, 'changing side' for various reasons reveals perhaps one of the easiest but most effective methods of corporate espionage.

"Persuading" a senior manager working in a small technology-based company to leave the job and take all the company's know-how with him when transferring to a rival company is a standard type of corporate espionage that is often observed. In 1993, GM-Opel manager (Ignasio Lopez) transferred to VW company with a group of friends, but in the meantime, he took some confidential trade secrets (data/information regarding with the automotive design) with him. Thereafter, when VW realized the negative tendency of multibillion-dollar compensation lawsuits filed against him, VW agreed to pay GM-Opel \$100 million and order spare parts worth \$1 billion. Besides, in 2010, the US-based hotel giant Starwood accused Hilton, one of its most important competitors in the sector, of stealing documents containing sensitive information about the luxury segment (Worldwide) hotel concept. When the former Starwood senior manager (Ron Klein) hired by Hilton, took with him a storehouse of trade

secrets (more than 100.000 electronic files), he could not avoid being accused of unfair competition by Starwood.

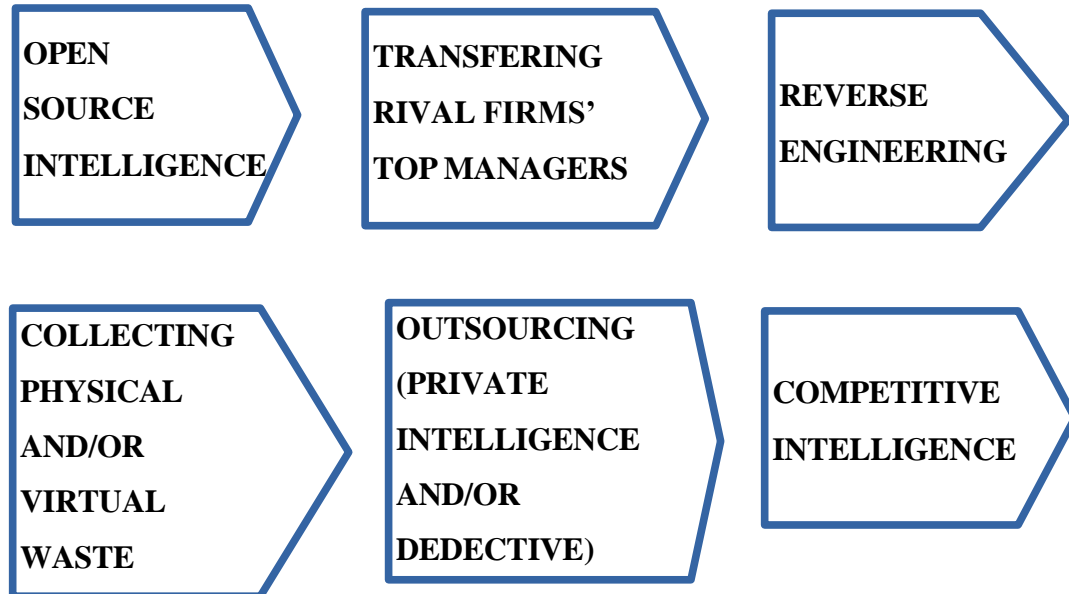

Figure 1: The Fundamentals of Corporate Espionage Methodology

The third stage of the corporate espionage methodology involves a method simply referred to as 'Reverse Engineering'. Reverse engineering refers to the technical decomposition of products, which are generally accepted by consumers, into sub-units by companies whose technological competence is not developed, and re-updating them with different methods. In this method, by going backwards in the production process, the process is completely analyzed, rival companies' popular products are deciphered and can be re-introduced to the market by making minor changes or by creating different brand names. Reverse engineering research can enable companies to achieve a certain sales success in the short and medium term, without great effort and without significant R&D expenditure, with limited similarity in terms of quality to the copied product, but within the framework of a low-sales price policy. For instance, it is claimed that Chinese Chengdu J-20 fighter jet was developed in light of data and information obtained through 'Reverse Engineering' from US F-117 Nighthawk stealth, which was shot down in Serbia in 1999 (Vashist and Kumar, 2013, p. 1).

The fourth stage of the corporate espionage methodology is the 'Collection of Virtual and Physical Waste' of rival companies in order to conduct comprehensive analysis. The content of these method is the secret collection of wastes/garbage that have been put out of use by employees of rival companies, but whose physical integrity or quality has not been lost, for the

purpose of comprehensive analysis. This method can provide extremely useful findings in terms of determining the present activities, strategies or current situations of rival companies. Examples of these wastes/garbage are pieces of paper whose integrity is intact or partially damaged, post-its, CDs, USBs, documents that may contain critical data/information, notebooks, prototypes, undestroyed drawings, samples, plans, aircraft tickets, appointment books etc. In addition, for example, during a business trip to a rival company, inferring various meanings from some physical objects within the facility or analysis of hierarchical relationships/communication between employees may obtain valuable inputs for decision makers. Besides, the widespread usage of mobile communication devices as well as portable computers/tablets in daily human life creates precious opportunities for corporate espionage attacks. For instance; decisions such as donating outdated computers to switch them with new ones or replacing broken mobile phones with new ones, even delivering these types of electronic tools to mechanic store for repairment, can create serious security vulnerabilities and may give direct access to virtual waste of used devices.

In 1978, a competitor of Tennant Co. namely Advances Machine Company, located in Oakland-California, seized carbon papers thrown into a trash bin in the office environment by the secretaries of Tennant company. The carbon papers placed between the typed papers contained information about the product sales prices that would be offered to prospective customers of Tennant Co. The fact that carbon papers can be easily read by holding them up to light has provided a significant competitive advantage to the rival company. But Tennant Co. won the lawsuit it filed against its rival and the court ruled that Advances Machine Company to pay \$500.000 (Altintas, 2021, p. 896).

The fifth stage of the corporate espionage methodology involves purchasing services from a 'Private Intelligence/Detective Agency' in order to obtain strategic data and information regarding the operation of target companies with the help of 'Outsourcing'. Private intelligence/detective agencies that work in line with the principles of confidentiality and security generally provide monitoring and surveillance services for rival companies or their employees within the framework of principle of collecting legal evidence. Global corporations often prefer outsourcing in activities that require special expertise, such as collecting data and information about rival companies or their employees. This is because, corporations want to give the impression that they are acting within legal limits, as well as they may not want to use their official personnel with existing employment contracts in such operations. Moreover, since it is an activity that requires professionalism (espionage), private intelligence/detective agencies

rented for a certain fee can also provide two-way services. In other words, the relevant agencies provide monitoring and surveillance services for rival companies, as well as the protection of the existing company against industrial/corporate espionage attacks that may come from competitors.

The disclosure that Oracle-CEO (Larry Ellison) paid money to a detective company (Investigative Group International) to obtain the office garbage and virtual waste of Microsoft employees in 2000 is another true-life example of this issue (Miller et al., 2000). Such initiatives taken by the majority of global companies to gain competitive advantage, especially in production and sales development activities can easily reveal the strengths or weaknesses of rival companies at their business operations. Besides, the corporate espionage crisis between Japanese electrical giant Hitachi and US-based IBM began in 1981, when Hitachi senior executives (Kenji Hayashi and Isao Ohnishi) paid \$648.000 to an intermediary (actually a spy of a Private Intelligence/Detective Agency) to steal technical data/information from their computers and some other documents. During the case that was brought to court, completely by chance, it was revealed that Mitsubishi Electric was also conducting research on IBM for similar purposes, and the relevant company was also included in the ongoing legal investigation process.

The sixth and final stage of the corporate espionage methodology, which we can briefly summarize as 'Competitive Intelligence', consists of compiling and then analyzing all information in open sources belonging to the competitor/target company. Commercial legal entities are often instinctively curious about the confidential information and documents of rival/target organizations and naturally want to seize them. In as much as having the confidential commercial or technological information of rival organizations means rising to a superior position in national/international competition. Finally, we can briefly define competitive intelligence as 'the comprehensive analysis resulting from all kinds of raw data, information and documents collected from open sources regarding rival companies that provided within ethical rules and legal limits. In order to increase the efficiency in strategic decision-making processes, transforming data and information as an input to intelligence product after final analysis is an extremely useful strategy and/or policy determination tool for the senior management.

Competitive intelligence traces back to the 1600s. Working as an agent of the British East India Company, RL Wickham was sent to China to gather intelligence. He researched the local importance and potential of the tea plant. Aiming to contribute to the British economy,

Wickham analyzed China's tea production for ten years and later, the foundations of a tea industry were laid in England (Breed, 1999). The data-information-intelligence process is thought to be a step-by-step process, but this does not always mean that these steps must be followed. For example, a 15% tax imposed by the USA on "bakery products" to European Union is an unconnected piece of data, but with a simple interpretation it turns into operational which is intelligence information. For Turkish manufacturers producing this product, this "simple information" is the key to entering the US bakery market; because there is no tax imposed by the US on the same product to Türkiye and Turkish products have gained a great competitive advantage in terms of price against EU products. As can be seen, this "simple information" that has a specific importance can be interpreted as "operational information". This is intelligence (Koc, 2014, p. 23).

In the last half century, when 'Technological Cold War' is still intensely experienced, corporate/industrial espionage attacks that cause illegal technology transfer are becoming increasingly widespread, and it is generally not possible to compensate for damages caused. There is no doubt that private-looking companies that appear to be private enterprises but are affiliated with Chinese government behind the scenes are at least as active and dangerous as Chinese government. The political and military competition of Cold War between east and west has evolved into commercial and technological competition between their global companies today. Both the financial losses caused by corporate espionage attacks on global companies and the economic damages resulting from workforce decrease promote global companies, especially those engaged in high-tech production in developing countries, to take comprehensive precautions in line with the principles of CI.

Conclusion

For both developing and developed countries, commercial legal entities are institutions that are of vital importance for the macroeconomic welfare and socioeconomic development of countries. Nowadays, the technological and commercial know-how that companies have acquired by spending significant time, effort and money are frequently exposed to corporate espionage attacks from rival companies. The negative pressure that such kind of espionage attacks create on the commercial performance of global companies generally come up within the form of serious financial losses or economic damages due to workforce loss. This situation forces global companies, especially those engaged in high-technology-oriented production, to take strategic precautions to protect their technological know-how. Therefore, nowadays, private/public enterprises are obliged to protect their sensitive and unique data/information

against unauthorized access, with respect to the basic principles of CI. The precautions to be taken are the most strategic requirement of companies' commercial and financial sustainability and the core guarantee of their economic security.

As has been illustrated in detail before, not only companies from Western and economically prosperous countries (US or Western Europe) with advanced technology, but also companies from developing countries (Taiwan, Türkiye, etc.) that engage in high-technology-oriented production can also be exposed to corporate espionage attacks. For this reason, the organizational structures of all companies, without exception, that engage in technology-oriented production should be reconstructed parallel with Corporate-CI principles and the basics of CI philosophy should be integrated into the company cultures. Moreover, this strategic approach should cover not only large companies operating on a global scale, but also SMEs with growth potential.

The first stage of the model developed regarding the fundamental methodology of corporate espionage attacks carried out completely within legal limits is the production of Open Source Intelligence. In the second stage of the model, the Recruitment (Transferring) of Rival Company Executives after their employment contracts is terminated, and in the third stage, Reverse Engineering studies take place. In the fourth stage of the model, there is the Collection of Physical and Virtual Waste of rival companies, and in the fifth stage, there are corporate espionage attacks carried out by purchasing Outsourcing services with the help of private intelligence/detective agencies. Finally, in the sixth and final stage, Competitive Intelligence production takes place comprehensively.

The extent to the information and communication technologies have reached today has turned individual to a dependent of virtual world, and social media platforms have further promoted the flow of this tendency. This new situation for individuals has not made any difference for companies; even data and information that can be considered confidential for companies have been shared in detail in the cyber world in order to reach a wider customer community. In this process, open source intelligence production for rival companies and various markets has reached such levels that it has almost overshadowed corporate espionage activities. For this reason, global companies should act more 'sensitive and discreet' about the data and information they share in the virtual environment, thus they prevent from the possible manipulations and avoid from the formation of various intelligence vulnerabilities. Operations Security, a prediction tool that allows to estimate the rival companies' tactical policies and strategic plans, if is not taken into account sufficiently, companies' commercial performances

and financial returns are negatively affected certainly. When the 'bits of data and information' shared with the public without carefully contemplated or aware of details even in good faith are brought together as a result of patient analysis, the 'big picture' clearly emerges and a proactive defense or attack strategy can be developed by rival companies easily. Such kind of operations, which create a very useful basis for corporate espionage attacks, can only be eliminated by informing and raising the awareness of companies and their personnel.

Strategically important corporate espionage attacks are a serious source of threat, especially for companies operating on a global scale, but these initiatives also contain serious opportunities. Therefore, the ideal strategy for companies is, on the one hand, to protect their technological know-how against corporate espionage attacks in line with the CI principles, and on the other hand, not to ignore the extraordinary gains of corporate espionage by remaining within legal limits.

REFERENCES

- Almeling, D. (2012). Seven reasons why trade secrets are increasingly important. *Berkeley Technology Law Journal*, 27(2), 1091–1118.
- Almeling, D. S., W. Snyder, D., Sapoznikow, M., E. McCollum, W., & Weader, J. (2010). A statistical analysis of trade secret litigation in state courts. *Gonzaga Law Review*, 46(1), 57–101.
- Altıntaş, K. M. (2021). İstihbarata karşı koyma prensipleri bakımından atik istihbaratının stratejik önemi ve karşılaştırmalı analizi. *Uluslararası Kriz Ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 879–914.
- Altıntaş, K. M. ve Asal, S. 2021. Ekonomik İstihbarat Kapsamında Endüstriyel Casusluk. ISBN 978-625-400-286-1, Nobel Academic Publishing. 5th. Edition. Ankara.
- Baker McKenzie. (2017). The Board Ultimatum: Protect and Preserve (The Rising Importance of Safeguarding Trade Secrets). <https://www.bakermckenzie.com/-/media/files/insight/publications/2017/trade-secrets>
- Barnes, J. E. (2001, September 7). P.& G. Said to Agree to Pay Unilever \$10 Million in Spying Case. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2001/09/07/business/p-g-said-to-agree-to-pay-unilever-10-million-in-spying-case.html>
- Billand, P., Bravard, C., Chakrabarti, S., & Sarangi, S. (2009). Corporate Espionage (SSRN Scholarly Paper 1430908). <https://doi.org/10.2139/ssrn.1430908>
- Bless, C., Higson-Smith, C., & Sithole, S. L. (2013). *Fundamentals of social research Methods*.
- Breed, T. 1999. Tea consumers, tea trade, and colonial cultivation. Accessed 10 November, 2023, <https://vdocuments.mx/tea-consumers-tea-trade-and-colonial-cultivation-consumers-tea-tradetea-consumers.html?page=1>.
- Bressler, M. S., & Bressler, L. (2015). Protecting your company’s intellectual property assets from cyber-espionage. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*, 18(1).
- Brown, A., & Brown, D. O. H. P. A. (2011). *The Grey line: Modern Corporate Espionage & Counter Intelligence*. Createspace Independent Publishing Platform.
- Budiono, G. L., & Sawitri, N. N. (2017). Strategic Business Espionage: an ethics and business practices to gain opportunity or community problems. *Studies in Business and Economics*, 12(1), 29–39. <https://doi.org/10.1515/sbe-2017-0003>
- Burgess, C., & Power, R. (2008). *Secrets stolen, fortunes lost: Preventing intellectual property theft and economic espionage in the 21st (1st ed.)*. Syngress.
- Chan, M. (2003). Corporate espionage and workplace trust/distrust. *Journal of Business Ethics*, 42(1), 45–58.
- European Commission 2013. “Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on the protection of undisclosed know-how and business information (trade

- secrets) against their unlawful acquisition”. Accessed 29 August, 2023. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013SC0471>.
- Eaton, K. (2013). Samsung, Did You Have to Spy on Apple and Nokia’s Licensing Deal? <https://www.fastcompany.com/3019303/samsung-did-you-have-to-spy-on-apple-and-nokias-licensing-deal>
- Fink, S. (2002). *Sticky fingers: Managing the Global Risk of Economic Espionage*. Dearborn Trade.
- Fitzpatrick, W. M., DiLullo, S. A., & Burke, D. R. (2004). Trade secret piracy and protection: Corporate espionage, corporate security and the law. *Advances in Competitiveness Research*, 12(1), 57–72.
- Glitz, A., & Meyersson, E. (2017). Industrial espionage and productivity. *Social Science Research Network*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3003864>.
- Gönültaş, B. (2018). Internet espionage cost German companies \$50.5 billion. Anadolu Agency. Accessed 21 July, 2023. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/internet-casuslugu-alman-sirketlerine-50-5-milyar-dolara-mal-oldu-/1253821>.
- Javers, E. (2011). *Secrets and Lies: The Rise of Corporate Espionage in a Global Economy*. *Georgetown Journal of International Affairs*, 12(1), 53–60.
- Kellett, A. (2015). *Trends and Future Directions in Data Security*. Vormetric Insider Threat Technical Report. Vormetric Data Security.
- Koc, Yaman. 2014. *Dış Ticaret İstihbarat Kanalları*. İstanbul Sanayi Odası. Yayın No 6.
- Lippoldt, D. C., & Schultz, M. F. (2010) *Uncovering Trade Secrets—An Empirical Assessment of Economic Implications of Protection for Undisclosed Data* (OECD Trade Policy Papers 167; OECD Trade Policy Papers, Vol. 167). (2014). <https://doi.org/10.1787/5jxzl5w3j3s6-en>
- Lyakhovich, E. V. (2019). Chinese porcelain interpretation in Europe: History of Chinese and European porcelain cultures relationships. *Proceedings of the 3rd International Conference on Art Studies: Science, Experience, Education (ICASSEE 2019)*. <https://doi.org/10.2991/icassee-19.2019.10>
- Mashingaidze, S. (2015). Corporate espionage masquerading as business intelligence in local banks: A descriptive cross-sectional research. *Corporate Ownership and Control*, 12(4), 653–659. <https://doi.org/10.22495/cocv12i4c6p5>
- Dunn, G. M. A., & Jr, J. S. (2000, June 29). Oracle Defends Its Spying on Microsoft as “Public Service.” *Los Angeles Times*. <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-2000-jun-29-fi-45932-story.html>
- Miller, S. (2018, January 17). 2017 U.S. State of Cybercrime Highlights. Retrieved December 7, 2023, from <https://insights.sei.cmu.edu/blog/2017-us-state-of-cybercrime-highlights/>.

- Office of the National Counterintelligence Executive. (2001). “Annual Report to Congress on Foreign Economic Collection and Industrial Espionage”. Accessed 13 September, 2023, <https://irp.fas.org/ops/ci/docs/fy01.pdf>.
- PricewaterhouseCoopers. 2014. “Economic Impact of Trade Secret Theft: A framework for companies to safeguard trade secrets and mitigate potential threats”. The Center for Responsible Enterprise and Trade. February. Accessed August, 14, 2023. https://www.innovation-asset.com/hubfs/blog-files/CREATE.org-PwC-Trade-Secret-Theft-FINAL-Feb-2014_01.pdf.
- PricewaterhouseCoopers. (2016). Global economic crime survey 2016: Adjusting the lens on economic crime preparation brings opportunity back into focus. In PwC. PwC Group. Accessed December 1, 2023, from <https://www.pwc.com/gx/en/economic-crime-survey/pdf/GlobalEconomicCrimeSurvey2016.pdf>
- Podszywalow, M. (2012). Risk Management Magazine—Preventing Corporate Espionage. Magazine. <https://www.rmmagazine.com/articles/article/2012/03/01/-Preventing-Corporate-Espionage->
- Rothke, B. (2001). Corporate espionage and what can be done to prevent it. *Information Systems Security*, 10(5), 1–7. <https://doi.org/10.1201/1086/43315.10.5.20011101/31716.3>
- Rodgers G. Marrs S. D. (2004). Trade Secrets and Corporate Espionage: Protecting Your Company’s Crown Jewels, *Acc Docket*. Apr., 60-62.
- Salaria, N. (2009). Meaning of the term-descriptive survey research method. *International Journal of Transformations in Business Management*, 2(2).
- Sandberg, J. (2015). Human Element of Corporate Espionage Risk Management – Literature Review on Assessment and Control of Outsider and Insider Threats [Master Thesis]. University of Tampere.
- Schafer, J., & Karlins, M. (2021). Hacked by Bits and Pieces: What Can We Learn from an Example of Corporate Espionage? *Journal of Information Security*, 12(03), 224–231. <https://doi.org/10.4236/jis.2021.123012>
- Schumpeter, Joseph. (1970). *Das wesen des geldes*. Neuauflage, Göttingen, Germany: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Scott, C. (2021). Corporate Espionage by Drone: Why corporations need better physical and legal protections. *Social Science Research Network*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3772434>
- Trzeciak, R. F. (2017). “SEI Cyber Minute: Insider Threats”. Accessed 16 August, 2023. <https://resources.sei.cmu.edu/library/asset-view.cfm?assetid=496626>.
- Vashisth, A., & Kumar, A. (2013). Corporate Espionage. *Business Information Review*, 30(2), 83–90. <https://doi.org/10.1177/0266382113491816>

Winkler, I. (1999). Corporate Espionage: What it Is, why it is Happening in Your Company, what You Must Do about it. Prima Lifestyles.

World Association of Intellectual Property-WIPO (2018). “What Qualifies as a Trade Secret”. Accessed 28 August, 2023. <https://www.wipo.int/tradesecrets/en>.

Atıf Bilgisi/Citation

Öztürk, Tolga. "The Northern Ireland Problem and The Innovative Activities of The Irish Republican Army". Güvenlik ve İstihbarat Çalışmaları Dergisi, c.1 s.1 (2023): 24-40.

Makale Bilgisi/Article Information
Araştırma Makalesi/Research Article

THE NORTHERN IRELAND PROBLEM AND THE INNOVATIVE ACTIVITIES OF THE IRISH REPUBLICAN ARMY

Tolga ÖZTÜRK¹

Abstract

The Northern Ireland Problem, which began in the 20th century but traces its roots back to the early 17th century when England set foot on the Ireland island with the aim of colonization, is a complex historical matter. The Irish Republican Army (IRA), which struggled to unite Northern Ireland with the Irish Republic, was established in the early 20th century and has been classified as a terrorist organization by many countries. The activities of the IRA represent both a chapter in the history of modern guerrilla warfare and one of the earliest examples of organized structures against nation-states. Among the distinctive and unique initiatives that set the IRA apart from other terrorist organizations are found within its activities. In this context, the study aims to examine the innovative activities that differentiate the IRA from other terrorist organizations and have influenced some terrorist groups worldwide. The purpose of this study is to conduct an in-depth analysis of the innovative activities of the IRA and analyze their origins.

Keywords: Irish Republican Army, Ireland, Ulster, United Kingdom, Terrorism.

KUZEY İRLANDA SORUNU VE İRLANDA KURTULUŞ ORDUSU'NUN YENİLİKÇİ FAALİYETLERİ

Öz

Kuzey İrlanda Sorunu 20. yüzyılda başlayan fakat kökeni İngiltere'nin İrlanda adasını sömürgeleştirme amacıyla ayak bastığı 17. yüzyıl başlarına dayanmaktadır. Kuzey İrlanda'yı İrlanda Cumhuriyeti ile birleştirmek için mücadele veren İrlanda Kurtuluş Ordusu (IRA) ise 20. yüzyıl başlarında kurulmuş ve birçok ülke tarafından terörist örgüt olarak tanımlanmıştır. IRA'nın faaliyetleri hem modern gerilla savaşı tarihi hem de ulus devletlere

¹ Dr. Öğretim Üyesi
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi
tolga.ozturk@alanya.edu.tr
ORCID: 0000-0002-8236-0389

karşı organize olan yapılar arasında ilk örneklerden birini teşkil etmektedir. IRA'nın faaliyetleri arasında kendisini diğer terör örgütlerinden ayıran ve şahsına münhasır kılan yenilikçi girişimleri bulunmaktadır. Bu bağlamda çalışma, IRA'yı diğer terör örgütlerinden farklılaştıran ve dünyadaki bazı terör örgütlerine öncülük eden inovatif faaliyetleri incelemeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmanın amacı IRA'nın söz konusu inovatif faaliyetlerini derinlemesine incelemek ve kökenlerini analiz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: İrlanda Kurtuluş Ordusu, İrlanda, Ulster, Birleşik Krallık, Terörizm.

Introduction

The examination of the Northern Ireland Conflict, known as 'The Troubles,' is imperative for a comprehensive understanding of the Irish Republican Army (IRA) and its activities in contemporary contexts. Broadly speaking, the British and Irish islands are inhabited by two distinct communities originating from roughly two different ethnic backgrounds. The initial settlers on the islands were communities of Celtic origin. Another community consists of the Angles, who now largely constitute the English society in present times. Although the Celts historically share a common origin, they have fundamentally divided into three main groups over time. Two of these groups are the Scots and the Gauls (Gaelic-speaking Celts), who coexist on the same island as the English. The third group comprises the Irish, who play a central role in the Northern Ireland Conflict. The Irish, residing on an island to the west of the British Isles, had settled homogeneously long before the arrival of the English on the British Isles. However, after achieving political unity in the British Isles, the English separated from Roman Catholicism and established the Anglican Church. Ireland, both in terms of national consciousness and geographical location, has historically diverged from Britain. This divergence has manifested itself, not only in cultural and national terms but also in religious dimensions. Ireland has persisted as a predominantly Catholic society adhering to its traditions. The allegiance to the Catholic Church has fostered a closer affinity with Continental Europe compared to England. Conversely, Ireland, juxtaposed against the formidable power of Great Britain, has sought to balance its strength through diplomatic ties with Continental Europe (Wright, 1996, p.17).

The fundamental motivation preventing the assimilation of Ireland into England was primarily rooted in the religious/sectarian dynamics. In this context, Irish Catholicism, to a certain extent, has served as one of the crucial elements shaping the identity of the Irish nation. This divergence stands as a significant factor that thwarted England's colonization of the Irish island. However, England's colonization process began long before its global dominance in the 19th century, primarily focusing on its immediate surroundings. In the early 17th century, the colonization movement of the Irish island was initiated by King James I of England. Although

the Irish island was governed by the Irish Autonomous State from 1542 to 1800, despite the presence of the English castle in Dublin, uprisings led by Irish lords were recurrent throughout history (Perceval-Maxwell, 1999, p.55).

In this context, following the Nine Years' War and the subsequent defeat of the Irish Alliance, formal colonization of the Ulster region of the island was initiated in 1609 by King James I of England. During the colonization process, King James began settling the Ulster region with colonists from the Lowlands region of Scotland and the northern regions of England, following the defeat in the Nine Years' War. A key criterion in the selection of settlers for Ulster was their adherence to Protestantism and loyalty to the king. Prior to the onset of English colonialism, the Ulster region could be described as an area entirely inhabited by the indigenous population of Ireland (Kennedy and Ollerenshaw, 2013, p.142).

The roots of the contemporary Irish Problem trace back to the colonial period, particularly the initiative known as the Ulster Plantation. This colonization movement, which took place in the northeast region of the Irish island known as Ulster, profoundly altered the demographic composition of the area. England's activities in Ireland during this period played a crucial role in uniting and consolidating national consciousness in the face of the existing problem within the Irish society. In other words, this issue stands as a fundamental motivating factor that binds together the Irish Republic. From the independence of the Irish Republic in 1919 to the present, the Irish Problem has evolved into a different dimension. Transitioning from being an internal issue within the same country, it has persisted as a concern involving two countries and the inclusion of both nations in its resolution. In the Ulster region, Nationalists advocate for the region's integration into the Irish Republic, while Unionists, supporters of the Kingdom, seek to maintain the region within the United Kingdom. The Sinn Fein party, representing the primary political faction desiring a change in the status quo and the integration of the region into the Irish Republic, forms the fundamental political pillar, while the Irish Republican Army (IRA) constitutes the primary armed organizational component (Holland, 1999, p.221).

The IRA has evolved into an organization of global prominence, drawing attention not only for its historical background but also for the methods it employed. Notably, the tactics and weapons developed by the IRA have captured the interest of other terrorist groups worldwide, leading them to consider the IRA as a model for emulation (Clancy, 2010, p.7-32). Consequently, the examination of the IRA and its developmental trajectory stands as an essential area of inquiry, particularly concerning innovation.

This study fundamentally aims to examine the innovative activities of the IRA concerning handmade bombs and the dynamics that propelled such activities. In addition, the areas where the mentioned activities of the IRA were implemented will be analyzed. An attempt will be made to address the question of why the IRA chose to employ innovative activities in these areas and utilize the technologies it developed.

1. IRA and Innovation

From its establishment until the early 1970s, the IRA engaged in amateurishly conceived, creativity-lacking bombings that caused “relatively” limited harm to the surroundings. However, leading up to that period, the IRA had managed to make significant progress in the realm of bomb attacks. The organization demonstrated considerable advancement in utilizing sophisticated technologies for bomb attacks and bomb-making. Over time, as the IRA found itself unable to contend effectively with British security forces, it pushed itself in an innovative and creative direction, experiencing substantial development. It can be asserted that, after the mid-1970s, the IRA became the world’s most innovative and experienced terrorist organization in the field of bomb attacks.

In terrorist organizations, various innovations exist, and according to different researchers, terrorist groups have historically struggled to introduce significant innovations. They have generally shown a tendency toward traditional and conservative behavior in their attacks. This tendency constitutes one of the factors that increase the predictability of terrorist organizations, creating a disadvantage for them. The most crucial way to overcome this situation is the necessity for terrorist organizations to incorporate game-changing innovations in their attacks and activities. Essentially, three main categories of innovation can be identified. The first is tactical innovation. For example, the IRA, leveraging technology in its activities, has made changes to its tactical activities, successfully drawing attention. Notably, the use of mortars and bomb-laden vehicles should be considered among the most significant tactical innovations. They inflicted serious damage on security points with mortars and managed to deeply impact the economic life in Northern Ireland with bombings using vehicles. Second, tactical diversification can be discussed, where the political aspect becomes more important than technology. After the 1980s, the IRA, along with its political wing Sinn Fein, made significant progress in political representation. Thus, an opportunity to sit at the negotiating table was obtained. Third, innovation in the organization’s structure can be considered. Particularly between 1977 and 1980, the IRA transitioned to a cell-type organization, achieving success in its actions and managing to enhance its secrecy. The strategy of allowing independent

action in cells and delegating initiative to small groups successfully challenged conventional security forces and British intelligence (Smith, 1997, p.145).

2. Creativity, Innovation, and the IRA

It can be asserted that creativity and innovation are not synonymous terms. Creativity defines the generation of novel ideas both conceptually and in terms of content. However, innovation signifies the implementation of these concepts. In other words, innovation inherently involves experience and application. It must be emphasized that this rule is applicable in the context of terrorism and security as well.

For a terrorist organization to implement innovation, it must first undergo a creative process on a conceptual level. Furthermore, the organization must simultaneously possess the capability to realize this creativity in practice. Therefore, innovation must encompass creativity but represents a further step beyond creativity. In the case of the IRA, innovation has been particularly fruitful between 1970 and 1980, unlike any other period in its history. The historical reasons for the emergence of innovation during these years can be traced back to various factors. Firstly, the financial decline of the British Empire occurred during and after the First World War. Additionally, the establishment of the Irish Republic took place after this war. As Lev Nikolayevich Gumilev noted, young and dynamic countries are those that have recently gained independence and prioritize national sentiments (Gumilev, 2003, p.47). In this context, the dynamism resulting from recently gaining independence in Ireland directed its focus toward the Ulster region. The primary objective of the Irish Republic became the expulsion of Britain from this region and reclaiming its traditional lands from England. In this context, the emergence of Sinn Fein and the associated terrorist organization gradually unfolded during the mentioned period (O'Doherty, 2011, p.59).

If we exemplify the activities of the IRA concerning innovation, it can be stated that they engaged in interesting experiments at the outset of activities that could be associated with innovation. For instance, the IRA used condoms as time delay devices in their homemade explosives. This innovative but peculiar method lost its effectiveness in the face of certain societal norms. To delay the time in homemade explosives, group members placed sulfuric acid inside the condom. The acid would eventually dissolve, activating the explosive. This approach posed two fundamental drawbacks. Firstly, due to the unpredictable nature of the acid's ability to dissolve the condom, it created a significant security vulnerability for the person preparing the device. Secondly, it originated from the prohibition of condom use by the Catholic Church, one of the fundamental values the IRA relied on. Consequently, members of the organization

did not want to keep condoms in their homes. Another example of a creative idea that did not succeed in practice is the attempt to execute attacks through sewer channels using gel bombs (Oppenheimer, 2009, p.202). On August 10, 1971, the IRA attempted to launch an attack on a British Army barracks by sending a gel bomb weighing approximately 23 kg through a sewer pipe. However, due to using the wrong sewer pipe, the bomb exploded under an empty barrack. As these examples illustrate, both the ~~experiences gained~~ by the organization and the creative ideas it generated are significant. Another example is from May 1992 when IRA militants stole an excavator, removed the tires of a truck, lifted it with the excavator, and placed it on train tracks. They filled the truck bed with explosives and attacked a police station unmanned on the path of the tracks. In this attack, one on-duty officer lost his life. In 1974, IRA forcibly commandeered a helicopter, taking the pilot hostage, and attacked a police station with two milk churns dropped from the air. One churn got stuck in the helicopter door and couldn't be thrown, and the other was thrown but bounced off the ground, landing in a different garden without exploding. Another example is an action in which a bomb was suspended from a chimney into the home of a couple who were RUC (Royal Ulster Constabulary) members using a rope. The bomb was detected before it could be detonated and rendered ineffective (Ryder, 2005, p.38).

All of these examples are valuable in providing insight into how the factor of creativity is directed in the actions of the IRA and the stages through which this creativity progresses towards innovation.

3. The Factors Driving Innovation in the IRA

There is a common misconception regarding creativity and innovation. This misconception assumes that individuals or groups seeking creativity suddenly discover innovation. The example of Newton's apple falling on his head often comes to mind—a process that seemingly occurs spontaneously. However, in real life, innovation does not emerge in such a manner. Generally, innovation presents itself as a process that follows a certain sequence and requires time. Initially, the process involves identifying the general problem, followed by the generation of ideas to solve the problem. Subsequently, there is the process of implementing and experiencing the emerged idea. These processes are interconnected and sequential (Anderson and Gasteiger, 2007, p. 422-440).

In terrorist organizations like the IRA, innovation appears to be analyzed from both macro and micro perspectives. From a macro perspective, factors such as the overall situation of the organization in the Irish and British islands, the learning and analysis of contemporary

counterterrorism practices of the United Kingdom, measures taken to mitigate competition among groups within the organization hindering innovation, political opportunities, and factors related to receiving support from foreign countries have been deemed significant. From a micro perspective, elements such as the age of organization members, individual motivation, the individual incentive system, the element of trust, individual financial support, risk-taking, assigning tasks and responsibilities to those with individual leadership qualities, the transfer of expertise and experience within the organization, and the security of organization members come to the forefront (Amabile, 1996, p.136).

Only through the correct synthesis of these macro and micro factors, facilitating innovative activities, can effective innovation emerge. In this context, the most noteworthy and globally impactful innovative activity associated with the IRA is the unique mortar system that comes to mind when the IRA is mentioned worldwide. It should be emphasized that the sole innovation attributed to the IRA is not limited to the mortar system, but it is undoubtedly the most time-consuming and labor-intensive innovative activity undertaken by the organization (Dewar and Dutton, 1986, p.1422-1433).

3.1. The Development of the IRA and the Mortar

It is possible to evaluate the innovative activities of the organization roughly in two dimensions. The first involves innovative activities in the organization's operations that are sudden, revolutionary in nature, and create a significant impact. The second pertains more to developments over time, adapting existing technology to organizational activities, gradually and slowly advancing applications compared to the example given initially (Dewar and Dutton, 1986, p.1422-1433).

The IRA's mortar innovation is an example that aligns with the second point mentioned above. Despite being a system known and applied in warfare for centuries, the IRA managed to adapt the mortar system to its operations. In response to the increased fortification of United Kingdom police stations and barracks, the IRA needed to develop a weapon capable of providing remote firing to evade fortifications. Known as the 'spigot grenade' by the United Kingdom Army, it operated with a system fixed in place and mounted on a conventional pump-action shotgun. It consisted of a rather primitive system, with approximately one kilogram of explosives wrapped in a 15 cm tube taped to a wooden handle. This system posed a danger to the user. As mentioned earlier, user safety was of high priority in any IRA military action. Therefore, the 'spigot grenade' was quickly abandoned, and efforts were directed towards systematically developing safer, more accurate, and destructive mortars (Ryder, 2005, p.38).

The first-generation mortars of the IRA emerged for the first time in June 1972. According to Explosive Ordnance Teams (EOD), the nose and fuse of the mortar were termed as a 'clever design.' However, many triggered first-generation mortars did not explode due to the angle of contact of the fuse. Additionally, some of these mortars exhibited a tendency to spin in flight, resulting in a failure to progress towards the target. The first-generation mortar, which lacked a trigger mechanism or a safety device, proved to be highly dangerous for the organization members. Therefore, the first-generation mortar was only used twice, prompting the organization to continue the innovation process and further develop the mortar (Jackson, 2005, p.93-140).

In December 1972, the second-generation mortar came into use. Innovatively, the mortar, operating with one kilogram of explosive, was fired through a timing mechanism attached to an L-shaped plate on the ground, instead of a trigger mechanism. The timing mechanism was set to 5 seconds, ensuring the safety of the organization member using the mortar. The second-generation mortar was used 25 times over four months. However, this generation also faced some drawbacks. The most significant issue was the difficulty in securing the L-shaped plate, leading to deviations from the target. This problem was identified as the primary reason for developing the next generation (Ryder, 2005, p.216).

In June 1973, the IRA employed the third-generation mortar a total of 16 times in the cities of Derry and Omagh. The explosive used, being approximately half the weight of the explosive used in the second-generation mortar, extended the firing range to 250 meters. Despite the third-generation mortar demonstrating improved accuracy in hitting the target compared to the first two generations, it encountered different challenges. The explosive mixture used in the mortar contained substances such as sodium chlorate and high-grade crystalline ammonium nitrate. This mixture led to premature detonations either during ignition or while progressing through the air before reaching the explosive target. Nevertheless, the third-generation mortar was utilized 105 times in 14 separate attacks within six months (Ryder, 2005, p.215).

The fourth-generation mortar was first employed in February 1974, and the IRA succeeded in extending the firing range of this mortar to 400 meters. The destructive power of the mortar was enhanced by adding ball bearings and shrapnel. However, due to the absence of any safety mechanism in the ignition system, jeopardizing the safety of militants, the fourth-generation mortar was abandoned within six months of its initial use. Following this generation, a fifth-generation mortar was developed but never utilized. This mortar, featuring a rudimentary

mechanism with an approximate range of 25 meters, was seized in May 1974 due to the United Kingdom's effective intelligence, preventing its use in any operation (Oppenheimer, 2009, p.231). It is possible to characterize all efforts leading up to the development of the sixth-generation mortar by the IRA as primitive war devices. However, with the introduction of the sixth-generation mortar, we can assert that the IRA managed to meet military standards (Ryder, 2005, p.230).

We can assert that the sixth-generation mortar, first deployed in September 1974, was the first reliable military equipment developed by the IRA. For the first time, propellers and fins were employed in the mortar, increasing the range to 1200 meters. This provided the organization with significant advantages during the use of the mortar in operations. Additionally, the base plate of the troublesome mortar mentioned in the early generations was elevated to military standards, enhancing durability. New electronic components were introduced for timing and ignition, and a remote control mechanism was utilized, making a substantial contribution to operational security. The organization, successful in producing a mortar that met world military standards, employed this generation in attack activities over the following years (Oppenheimer, 2009, p.231).

The main difference in the 7th and 8th generations of mortars from the 6th generation was the inclusion of more explosive material. However, in these two generations, there was an increase in the deviation rate from the target. Especially, the 8th Generation Mortar was designed as a combination of some features from previous generations. They used the tail fins of the 3rd generation mortar and the wind-operated propeller of the 6th generation mortar in the 8th Generation. They almost quadrupled the mortar tube and thus managed to increase the explosive capacity to six times. Additionally, electronic mechanisms were added to the 8th Generation mortars, and they were electronically launched with a 2.5-second gap between each shot. This mechanism became a standard feature in later models. The fundamental motivation for the changes made in the 8th Generation mortar appears to be to cause more damage with a higher amount of explosive (Ryder, 2005, p.230-240).

In the 9th generation mortar, the goal remained to develop a mortar that would cause more damage than the previous generation. In this context, the bomb system was completely changed in the 9th generation; the mortar tube was shortened and widened, and a 5 kg gas cylinder was used. Due to the risk of early detonation of the industrial gas cylinder, a remote control mechanism was employed. Despite experiencing high target deviations, this generation was preferred due to its high explosive effect (Ryder, 2005, p.230-240).

The 10th generation mortar, launched by the IRA in 1979, was frequently used in Northern Ireland. One reason for this could be attributed to its production of the first death case related to the mortar in April 1980. Simultaneously prepared for the Downing Street attack in 1991, this mortar had the capacity to detonate 11 kg of explosives up to 300 meters. The Downing Street attack involved mortars slightly larger than 10 cm in diameter and 120 cm in length. Additionally, the 10th generation mortar emerges as the first IRA mortar with multiple launch capabilities. It successfully produced a complex mechanism with both electronic control and a mechanical mechanism fixed with pins to weights at the base of the mortar. The electronically fired device had a high probability of target deviation. An interesting mechanism was employed in the 10th generation as well: the mortars included an incendiary designed to eliminate evidence by causing a fire after firing. This kit was later standardized in subsequent models (Ryder, 2005, p.40).

The range of the 11th generation mortar was extended to 500 meters, and, unlike its predecessors, it could carry 50 kg of explosives. It emerged as a product of IRA's motivation to use more explosives and cause greater damage (Ryder, 2005, p.232).

The 12th generation mortar, despite being a smaller model, had a capacity to carry 2.5 kg of Semtex (a highly powerful plastic explosive). It was first used in 1989 and can be considered a unique firearm, as it cannot be precisely labelled as a mortar. Describing it as a mortar, armor-piercing rocket, hand grenade hybrid could be more accurate. It was used against armored vehicles regularly employed by the UK Army and achieved significant successes in its operational use (Ryder, 2005, p.40).

Up to the 13th generation, we observed that in mortars developed by the IRA, the factors of excessive explosive and range could be considered as elements that need to be sacrificed for each other. To increase the range, explosive weight should be reduced, and to increase explosive weight and effect, there is a need to sacrifice range. With the 13th generation in 1990, the IRA began to focus again on causing significant damage with more explosives. In this generation, they developed a mortar that could carry 36 kg of explosives but was fired at a short range. In 1992, in the 14th generation, they developed a mortar that could carry a relatively lower 20 kg of IED (Improvised Explosive Device) but had a longer range compared to the previous generation (Ryder, 2005, p.16).

In the 15th generation used in 1992, significantly more explosives were used compared to previous versions. A total of 75 kg of explosive was utilized, and in addition, coins were placed inside the explosive to create a shrapnel effect during the explosion. The 15th generation

mortar gained notoriety as a barracks hunter. Firing and targeting mechanisms were improved, and deviations from the target were reduced. The firing range was extended to 100-150 meters. The mortar, three meters in total length, was fired from a barrel and triggered by a photoflash bulb attached to the bucket of an excavator. The 15th generation became a high-impact mortar with its unique features, and its reuse was not possible. IRA's choice reflects their tendency to use everyday items to avoid detection by UK intelligence and security forces (Ryder, 2005, p.16).

From 1994 to the present, the 16th generation mortar has been more frequently used. With the 16th generation, the design returned to the previous models held on the shoulder, and a horizontal mortar similar to the 11th generation was created. The single-use mortar, fired from a 75 cm long tube, had a more compact design that could hit from 50 meters. The 16th generation mortar contained one and a half kilograms of Semtex. With the high impact of Semtex, it became capable of penetrating armored vehicles (Horgan and Taylor, 1997, p.1-37).

It can be said that IRA's development of mortars in a total of 16 generations was the result of a 22-year accumulation between 1972 and 1994. The features of mortars were developed considering factors such as the target, the applied area, and the safety of organization members. Particularly after the 6th generation, with the experiences gained, mortars that resonated worldwide emerged.

In the development process of the mortar, both individual and institutional dynamics played a role. Especially after the 1970s, one of the most important departments of the IRA became the Engineering Department. Individuals who played a significant role in the Engineering Department were sometimes talented amateurs who learned the trade in their kitchens. Among the most important of these was Shane Paul O'Doherty, who made a name for himself in the production of mortars and bombing equipment in the 1970s. In the 1980s, Patrick Flood became a prominent figure (Ackerman, 2016, p.12-34).

From the 1980s onwards, a few trained experts, rather than amateur terrorists like Patrick Flood, stood out in the Engineering Department. Among these names, Richard Johnson and Eamon McGuire are prominent. These individuals received education in electrical engineering and aviation engineering (McGuire, 2006)

In addition to educated individuals, it has been understood that uneducated individuals infiltrated military sources through various means and gained knowledge about bomb devices and production. Some received training in countries that supported them, such as Libya. One

of them is Patrick Magee, who went to Libya in the 1970s, the golden age of mortar production. In addition to these names, Frank McGuinness and Gabriel Cleary, who researched military information of Russian and German origin from the first half of the 20th century for the organization, are considered figures who succeeded in accessing these sources and laid the foundation for the first mortar adventure (Moloney 2002). These names appear as significant figures in the organization's Research and Development department. Alongside these names, other individuals who made substantial contributions to mortar development within the organization include Bernard Fox, Ciarain Chambers, and James Monaghan, known as 'Mortar.' (Paul and Horgan, 2013)

4. The IRA and the Technological Development Process

The IED systems of the IRA were primitive in structure before the 1970s. This simple and primitive structure emerged as a fundamental factor that facilitated the work of bomb disposal experts. However, in the late 1970s, the IRA began to incorporate secondary simple mechanisms as an innovative activity into the IEDs. These secondary devices were generally preventative or countermeasures against opening and could be defined as a kind of micro-switch system. With this small innovation, by the end of the 1970s, two bomb disposal experts from the UK security forces were killed.

The innovation activities of the IRA and the measures taken against them developed rapidly. In terms of IEDs, the primitive methods initially used were followed by the use of commercial explosives, small mechanical switch systems mentioned above, timers for use in vehicles, explosives sensitive to light sensors, and infrared systems (Ryder, 2005, p.40).

The returns of these developments and innovative activities were especially used in mortar attacks associated with the IRA. Organizational learning experienced through the inclusion of electronics in IEDs subsequently led to radical innovations in electronic timer units, radio initiation systems, and much later, infrared and light sensor initiation systems (Ryder, 2005, p.118).

Another innovation of the IRA stemmed from the strict controls imposed by UK legislation on materials that could be commercially obtained and used in explosive production. After the effective implementation of this control mechanism, the IRA turned to homemade explosives. However, the difficulty of carrying and storing such explosives due to their larger size led the organization to strategically shift towards car bomb applications. This method not only attracted less attention but also provided the required additional space for IEDs. Thanks to

the electronic igniters and timers mentioned above, effective results were obtained from the bombs placed inside vehicles. The explosion of the fuel inside the vehicle along with the IED also became a factor enhancing the bomb's impact (O'Callaghan, 1999, p.66).

After stringent measures by UK law enforcement, car bombs were eventually replaced by minibuses. As minibuses were larger, they could carry more bombs and were more effective. This method employed by the IRA also indicates that development and innovation are, in fact, reactionary movements (Ryder, 2005, p.152).

The use of minibuses did not prove to be a long-term solution due to the measures taken. Instead, the IRA focused on developing easily concealable and effective methods. Consequently, they devised various designs to inflict material damage on UK elements. Towards the end of the 1970s, an incendiary explosive was developed. This explosive included an electronic timer unit and an apparatus connected to a container filled with petrol. Metal pipe pieces were added to enhance the explosion's impact. This explosive caused more damage than conventional IEDs, as it increased the explosive force and resulted in post-explosion fires. The British military statements suggested that the primary cause of explosions resulting in fires in this new IRA method was petrol (Ryder, 2005, p.190).

In addition to the innovative activities mentioned above, the IRA made significant efforts to address a fundamental issue. The issue in question was the prolonged nature of the timer used in explosives. The longer the timer, the more time the organization member placing/using the bomb would have to escape. Therefore, they conducted serious studies on the timer issue. The longest delayed device known was used in an assassination attempt on Margaret Thatcher. In this assassination attempt, the IRA used a video player for explosive timing and managed to set the explosion approximately 24 days later. However, after the failure of this method, its widespread use did not materialize. Factors influencing innovation, as discussed so far, have continuously changed and, as mentioned earlier, have been built on a reactionary stance. When approached more results-oriented, the organization did not achieve much success in terms of innovation (Hennessey, 2013).

So, how should we evaluate the phases of IRA's innovation process from the late 1970s to the present? To answer this question, it will be necessary to categorically examine the dates and turning points.

Firstly, the structural change in the IRA occurred in 1977. This change was necessitated by the need for structural reform to prevent infiltrations into the organization due to pressure

from British intelligence (Coogan, 2000, p.465). A plan titled 'Personnel Report,' seized from an organization member named Seamus Twomey by the UK, emphasized the need for secrecy and a shift to stricter discipline. The report created new sections within the organization, outlined new cell structures for urban-based operations, and highlighted new cell structures for command and functionality. The structures of these new cells defined the new role of IRA's women and youth branches, established a new auxiliary unit to take on policing duties in Catholic strongholds, and brought the political wing Sinn Fein to the forefront. These changes reduced the emphasis on volunteerism, prioritizing secrecy and discipline. In this context, bomb makers became more centralized within the organization from 1980 onwards (Coogan, 2000, p. 465).

The most important factor leading to structural change was the routine nature of actions and the British intelligence beginning to adapt. If the actions of a terrorist organization become routine, intelligence efforts to counteract them become easier, as the organization's actions become more predictable. In this context, the IRA felt the need for structural changes to break the mentioned "routine," triggering one of the motivating factors for innovation (Paul, Lee, Rethemeyer, Horgan and Asal, 2014, p.52-78).

When comparing the peaks and declines of innovation, it is crucial not to overlook external aids. During times when external aids were absent or very limited, the IRA engaged in more innovative activities. However, when external aids increased, innovation decreased. For example, in the 1980s, when Libya provided the IRA with weapons and explosive support, innovation was less necessary, indicating a relatively diminished need for innovation within the organization (Paul and Horgan, 2013, p.435-456).

Conclusion

The impact and traces of the IRA, motivated by the aspiration for the unification of the island of Ireland and the cleansing of the Ulster region from Protestants and foreigners who arrived from the neighboring island centuries ago, can still be observed in Belfast today. During our visit to Belfast in 2014, we made observations, particularly to witness the Northern Ireland Conflict firsthand. It is possible to assert that social segregation was at its peak during these observations. Belfast may well be among the foremost unsafe cities in Europe. Although we have discussed the historical factors that reveal this, when wandering through the neighborhoods of the city, the segregation and insecurity in the city, perhaps due to its infrequent appearance in the media, are inevitably unsettling. A wall, named the Peace Wall, divides the city. On this wall, one can see pictures and writings of various terrorist leaders

supported by the IRA. For example, images and symbols such as the terrorist leader Abdullah Öcalan, Yasser Arafat, and the Catalonia flag can be found on the walls. In the same city, on one side, there is a statue of Queen Victoria, revered by supporters of the United Kingdom in the city square, and on the other side, one can see the graves of deceased militants of the IRA and the sites they call martyrs. In this context, it can be said that the IRA actually operated in an environment where it was difficult to be distinguished and detected by the British Army. As for the activities of the IRA, it can be said that they emerged as one of the longest paramilitary organizations in modern times. What truly brought the IRA to the forefront globally was the IED technology and, consequently, the mortar technology it developed. While the IRA was indeed a terrorist organization with a broad repertoire, including classic armed attacks, kidnapping, assassination, hostage-taking, and sniper attacks, what stood out most was their expertise in IED and mortar technology. The IRA's expertise in this regard has advanced to the point of transferring technology to other terrorist organizations worldwide. The IRA's mortar technology has surfaced in conflicts in Israel, Spain, Afghanistan, Colombia, Lebanon, and Iraq. Therefore, the IRA's mortar technology has proven to be pioneering on a global scale.

The innovations of the IRA were designed in the two regions of Northern Ireland where it operated for approximately 30 years. Moreover, only 7 years out of the 30 emerged as the actual years of innovation. Especially, the South Armagh Brigade stood out in innovation activities. Considering that the IRA's innovative activities occurred within a limited time frame (7 years) and only in two of the six operational regions over a period of 30 years, when examining the scale of innovations over time, it suggests that the productive outcomes of tactical innovations by a terrorist organization may be interrupted when some of the influencing factors are eliminated or when a routine set of behaviors and tactics institutionalizes. Ultimately, despite emerging in a limited region and within a limited time frame, the innovative activities of the IRA have had a global impact and have been transformative developments that have influenced other terrorist organizations.

REFERENCES

- Gumilev, L.N. (2003). *Eski Ruslar ve Büyük Bozkır Halkları*. Selenge.
- Jackson, B. A. (2005). Provisional Irish Republican Army. B. A. Jackson, J. Baker, K. Cragin, J. Parachini, H. R. Trujillo, P. Chalk (Ed.), *Aptitude for Destruction*, 2, Rand Corporation. 93-140.
- Hennessey, T. (2013). *Hunger Strike: Margaret Thatcher's battle with the IRA, 1980-1981*. Irish Academic Press.
- Ackerman, Gary A. (2016). The Provisional Irish Republican Army and the Development of Mortars. *Journal of Strategic Security*, 9(1), 12-34.
- Amabile, T. M. (1996). *Creativity in Context: Update to "The social psychology of creativity."* Boulder, CO: Westview Press
- Anderson, N., & Gasteiger, R. M. (2007). Helping creativity and innovation thrive in organizations: Functional and dysfunctional perspectives. *Research companion to the dysfunctional workplace: Management challenges and symptoms*, 24(422), 107-128.
- Clancy, M. A. C. (2016). *Peace without consensus: Power sharing politics in Northern Ireland*. Routledge.
- Coogan, T.P. (2000) *The IRA*. New York, NY Palgrave
- Dewar, R. D., & Dutton, J.E. (1986). The Adoption Of Radical And Incremental Innovations: An Empirical Analysis. *Management Science*, 32(11), 1422-1433.
- Frank Wright. (1996) *Ulster: Two Lands, One Soil*, Gill&McMillan
- Gill, P., Lee, J., Rethemeyer, K. R., Horgan, J., & Asal, V. (2014). Lethal connections: The determinants of network connections in the Provisional Irish Republican Army, 1970–1998. *International Interactions*, 40(1), 52-78.
- Gill, P., Horgan, J., Hunter, S. T., & D. Cushenbery, L. (2013). Malevolent creativity in terrorist organizations. *The Journal of Creative Behavior*, 47(2), 125-151.
- Gill, P., & Horgan, J. (2013). Who Were The Volunteers? The Shifting Sociological And Operational Profile of 1240 Provisional Irish Republican Army Members. *Terrorism and political Violence*, 25(3), 435-456.
- Holland, J. (1999). *Hope against history: the course of conflict in Northern Ireland*. Hodder & Stoughton.
- Horgan, J., & Taylor, M. (1997). The provisional Irish republican army: Command and functional structure. *Terrorism and Political Violence*, 9(3), 1-32.
- Kennedy, L., & Ollerenshaw, P. (Eds.). (2013). *Ulster Since 1600: Politics, Economy, And Society*. Oxford University Press, USA.

- Perceval-Maxwell, M. (2021). *The Scottish migration to Ulster in the reign of James I* (Vol. 25). Routledge.
- McGuire, E. (2012). *Enemy of the empire: Life as an international undercover IRA activist*. The O'Brien Press.
- Moloney, E. (2007). *A Secret History of the IRA*. Penguin UK.
- O'Callaghan, S. (1999). *The informer*. Random House.
- O'Doherty, S.P. (2011) *The Volunteer*. New York: Strategic Books Publishing.
- Oppenheimer, A. R. (2008). *IRA, the bombs and the bullets: A history of deadly ingenuity*. Irish Academic Press.
- Ryder, C. (2005). *A Special Kind of Courage: 321 EOD Squadron--Battling the Bombers*. Methuen.
- Smith, M. L. R. (2002). *Fighting for Ireland?: the military strategy of the Irish Republican movement*. Routledge.

Atf Bilgisi/Citation

Şenel, Atakan. "Mozambik'te Doğal Gaz Keşfi ve Terörizmin Ortaya Çıkışı: Bir Etkileşim Analizi". Güvenlik ve İstihbarat Çalışmaları Dergisi, c.1 s.1 (2023): 41-52.

Makale Bilgisi/Article Information
Araştırma Makalesi/Research Article

MOZAMBİK'TE DOĞAL GAZ KEŞFİ VE TERÖRİZMİN ORTAYA ÇIKIŞI: BİR ETKİLEŞİM ANALİZİ

Atakan ŞENEL¹

Öz

Bu çalışma, Mozambik'te 2010 yılında Rovuma havzasında dünyanın en büyük doğal gaz rezervlerinden birinin keşfedilmesi ile 2014 yılında ortaya çıkan selefi/tekfiri terörizm arasında bir etkileşim bulunup bulunmadığını tartışmaktadır. Çalışma çerçevesinde, Mozambik'te genel enerji görünümü ve doğal gaz keşfinin ülkenin enerji ve ekonomi sektörüne etkileri, 2014 yılından itibaren ortaya çıkan selefi/tekfiri terör, ortaya çıkan gelişmelerden etkilenen sektörler ve bu iki gelişmenin uluslararası aktörlere nasıl bir hareket alanı sağladığı incelenmiştir. Sonuç olarak bulgular iki fenomen arasında bir bağlantı olduğunu ancak ilişkinin tam doğasının karmaşık bir yapıda bulunduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Mozambik, Doğal Gaz, Rovuma, Terörizm, Enerji.

THE DISCOVERY OF NATURAL GAS AND THE EMERGENCE OF TERRORISM IN MOZAMBIQUE: AN INTERACTION ANALYSIS

Abstract

This study discusses whether there is an interaction between the discovery of one of the world's largest natural gas reserves in the Rovuma Basin in Mozambique in 2010 and the emergence of Salafi/Takfiri terrorism in 2014. Within the framework of the study, the general energy outlook in Mozambique and the impacts of the natural gas discovery on the country's energy and economic sectors, the Salafi/Takfiri terrorism that emerged since 2014, the sectors affected by these developments, and how these two phenomena provided an operational field to international actors are examined. In conclusion, the findings indicate that there is a connection between the two phenomena, but the nature of the relationship is complex.

Keywords: Mozambique, Natural Gas, Rovuma, Terrorism, Energy.

¹ Doktora Öğrencisi
Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü
atakansenel@gmail.com
ORCID: 0009-0006-4531-5294

Giriş

1975 yılında bağımsızlığını kazanmış, geniş doğal kaynaklara sahip, ancak karışık bir tarihle bugüne gelen bir Güneydoğu Afrika ülkesi olan Mozambik, Portekiz'in sömürge yönetimine son vermesinin ardından uzun süren ve yıkıcı bir iç savaş yaşamıştır. İç savaşın 1992'de sona ermesinden bu yana, Mozambik önemli bir ekonomik büyüme ve politik istikrar dönemi yaşamıştır, bununla birlikte hâlâ ciddi sosyoekonomik zorluklarla karşı karşıyadır.

Son yıllarda Mozambik, ülkenin kuzeyinde büyük doğal gaz rezervleri keşfetmiştir. Ülkenin ekonomik görünümünü önemli ölçüde değiştirme potansiyeline sahip olan bu rezervler aynı zamanda halihazırda mevcut olan toplumsal ve politik gerilimleri tırmandırmıştır. Özellikle bulunan doğal gaz rezervlerinin ortasında yer alan Cabo Delgado eyaletinde artan terör olayları ülkenin en önemli güvenlik sorunu haline gelmiştir.

Bu makalenin amacı, Mozambik'teki yeni enerji kaynaklarının bulunması ile terör faaliyetlerindeki artış arasında bir etkileşim olup olmadığını araştırarak akademik literatüründe görülen boşluğun doldurulmasıdır. Bu çerçevede, öncelikle Mozambik'in enerji profili ve tarihsel arka planı, özellikle de büyük doğal gaz rezervlerinin keşfi ele alınacak, ardından, Mozambik'teki terör faaliyetleri, özellikle Cabo Delgado'da aktif olan Al-Sunna terör örgütü hakkında ayrıntılı bir değerlendirme yapılacaktır. En sonunda, enerji keşifleri ve terörizm arasındaki potansiyel etkileşim üzerine bir analiz gerçekleştirilecektir.

1. Mozambik'in Enerji Profiline Genel Bir Bakış

Geniş ve çeşitli enerji kaynaklarına sahip bir ülke olan Mozambik'in enerji profilini anlamak için ülkedeki enerji kaynaklarının ve bu kaynakların ülke üzerindeki etkisini incelemekte fayda mütalaa edilmektedir. Mozambik'in enerji geçmişi, özellikle hidroelektrik enerji ve kömür üzerine yoğunlaşmıştır. Ülke, Cahora Bassa Hidroelektrik Santrali'nin 1974'te tamamlanmasıyla birlikte önemli bir hidroelektrik enerji üreticisi haline gelmiştir (Isaacman & Morton, 2012). Bu santral, hâlâ Mozambik'in enerji üretimindeki en önemli bileşenlerden biri olarak konumunu korumaktadır (WorldBank, 2018).

Mozambik, Tete bölgesindeki Moatize kömür havzası dahil olmak üzere önemli kömür rezervlerine sahiptir. Bu rezervler, Mozambik'in enerji profilinde önemli bir rol oynamaktadır. 1980'li yılların başında Tete eyaletinde keşfedilen Moatize kömür havzası ülke genelindeki enerji talebinin büyük bir kısmını karşılamaktadır (World Bank, 2015). Mozambik ayrıca, özellikle güneş ve rüzgar enerjisi olmak üzere yenilenebilir enerji kaynaklarına da sahiptir.

Ülkenin güneş enerjisi potansiyeli yüksek olup rüzgar enerjisi için de bazı bölgeler potansiyel taşımaktadır (IRENA, 2012).

Dünya doğal gaz rezervleri ve Mozambik açısından çok önemli bir gelişme 2000 sonrasında yaşanmış, 2010 yılında Mozambik'in Rovuma havzasında dünyanın en büyük sıvılaştırılmış doğal gaz rezervlerinden birine ev sahipliği yaptığı keşfedilmiştir (Frühauf, 2014). 15 Mayıs 2012 tarihinde Ulusal Petrol Enstitüsü (Instituto Nacional de Petróleo-INP), ülkenin başkenti Maputo'da, Mozambik'in kuzeyindeki Cabo Delgado vilayeti sınırındaki Rovuma havzasında büyük doğal gaz yataklarının keşfedildiğini duyurmuştur. Keşif, merkezi Teksas'ta bulunan bir Amerikan petrol şirketi olan Anadarko Petroleum Corporation tarafından yapılmıştır (INP, 2012, s.1'den aktaran Alfiado, 2023, s.37).

Bu bölgedeki çalışmalar, 1980'li yıllarda başlamıştır. Araştırmalar sonucunda 2010 yılında bu havzadaki ilk büyük keşif açıklanmış ve bunu diğer önemli doğal gaz keşifleri izlemiştir. Rovuma havzasındaki gaz keşfi ile birlikte bu bölgede 3 büyük proje gündeme gelmiştir: Total E&P Mozambique Area 1 Limited tarafından yürütülecek Golfinho/Atum Projesi, Eni tarafından hayata geçirilecek Coral Sul FLNG Projesi ve Mozambik Rovuma LNG (MRV) tarafından yürütülecek Rovuma LNG Projesi (INP, 2014'den aktaran Alfiado, 2023, s.37).

Bunlara ek olarak Anadarko ve Eni şirketleri, 2013 yılında sıvılaştırılmış doğal gaz tesisleri inşası için 50 milyar dolar yatırım yapacaklarını ilan etmiştir (Weeden, 2013). Buna göre sıvılaştırılmış doğal gaz üretimi için tesislerin inşasına 2014 yılında başlanması, üretim ve ihracatın ise 2018 yılında yapılması planlanmış, Başlangıçta 20 milyon ton/yıl olan kapasitenin daha sonra 50 milyon ton/yıla çıkarılması ve ana hedefin Asya pazarı olması ön görülmüştür. Bu planlamalar çerçevesinde Mozambik'in bu projelerle, -birkaç yıl içinde- Katar ve Avustralya'nın ardından dünyanın en büyük üçüncü doğal gaz üreticisi konumuna gelebileceği yönünde değerlendirmeler söz konusu olmuştur (Sousa, 2013'den aktaran Alfiado, 2023, s.37). Bir başka ifadeyle söz konusu havza ve rezervin büyüklüğü ülke ekonomisini köklü bir şekilde değiştirme potansiyeli taşıdığı yönünde değerlendirmeler vardır (Cuvilas, Jirjis ve Lucas, 2010). Bu doğal gaz rezervlerinin keşfi, Mozambik'in enerji ve ekonomi politikalarında büyük bir değişiklik yapılmasını gerektirmiştir. Mozambik hükümeti, havzaya yönelik gerçekleştirilecek projeler için ülkeye yabancı yatırımcıları çekmek ve bu rezervlerin ekonomiye fayda sağlamasını sağlamak maksadıyla bazı politika değişikliklerine gitmiştir (Frühauf, 2014).

2. Mozambik'e Terörün Geri Dönüşü

Bu bölüme başlarken terörün kaynağına ilişkin tezlere yer vermekte fayda görülmektedir. Bunlardan biri dış destek tezidir. Bu, devlet düzeyindeki analizleri içerir. Bu analizlerde, devletlerin doğrudan ya da dolaylı olarak terörizmi desteklediği ya da devlet destekli terörizm teorileri ele alınır. Ayrıca diasporalar, mülteciler, diğer terör örgütleri ve sivil toplum kuruluşları gibi devlet dışı aktörlerin sağladığı yardımlar da dış destek olarak kabul edilir. Bu bağlamda dış destek, isyanın siyasi sınırlarının ötesinden gelen her türlü yardımı kapsayan geniş bir terim olarak tanımlanır. Dış destek hakkında çeşitli vakalar üzerinden yapılan geniş çaplı bir literatür bulunmaktadır. Örneğin, Jeffrey Record'un on farklı vakayı inceleyerek dış desteğin isyancı örgütler için normal olduğunu ve bu desteğin güç dengesini değiştirebileceğini belirtmesi bunlardan biridir. Ancak, dış destek isyancı örgütler için mutlak bir zaferi garanti etmez. Bard E. O'Neill ise halk desteğinden yoksun isyancı hareketlerin dış desteğe daha fazla ihtiyaç duyduğunu, kendilerinden güçlü devletlere karşı çıkan örgütlerin siyasi ve askeri kapasitelerini artırmak için dış desteğe başvurduğunu vurgular. İletişim, bilişim ve ulaşım olanaklarının genişlemesi de dış destek alma sürecini kolaylaştırır. İsyancı örgütler, gelişen teknolojiler sayesinde dış destek elde etme konusunda daha avantajlı hale gelmiş ve bu imkanlar üzerinden yaptıkları propaganda ile daha geniş kitlelere ulaşma şansı bulmuşlardır (Taslı, 2023, s.32).

Öte yandan bir devletin veya diğer olası destekçi aktörlerin yardımıyla tam teşekküllü bir terör örgütü oluşturmanın oldukça zor, hatta neredeyse imkansız olduğu düşünülmektedir. Başka bir deyişle, zaten var olan bir örgütün faaliyetlerini daha etkin bir şekilde devam ettirmesi için dış destek arayışı ve talebi daha mantıklı bir analiz sunar. Bu nedenle, dış desteği terörün asıl kaynağı olarak görmek yerine, onun gelişimine katkı sağlayan bir faktör olarak ele almak daha doğru olur (Taslı, 2023, s.33). Dolayısıyla örgütsel düzlemde terörün kaynağını araştırmak da Mozambik vakasını anlamak bakımından faydalı olacaktır.

Bu bağlamda Crenshaw'ın yaklaşımları açıklayıcı bir çerçeve sunmaktadır. Crenshaw, terörizmi otomatik bir tepki ya da tamamen hesaplanmış bir strateji olarak değil, bilinçli bir seçim ve iradi bir siyasi eylem olarak tanımlar. Ona göre terörizm, hükümete karşı çıkmak için bir örgütün alması gereken bilinçli bir siyasi kararın sonucudur. Crenshaw, terörizmin nedenlerini çeşitli durumsal ve pratik koşulların birleşmesi olarak görür. Bu koşulları iki ana kategoriye ayırır: kök nedenler (uzun vadeli ve yapısal) ve tetikleyici faktörler (kısa vadeli). Ancak, bu durumsal koşulların her zaman terörizme yol açmadığını belirtir. Crenshaw, kök nedenleri daha detaylı sınıflandırır; birincisi terörizme yol açan fırsatları sunan koşullar, ikincisi

ise terörist faaliyetlere ilham veren ve onları motive eden durumlardır. Crenshaw, terörizmin kitlesel pasiflik ve elitlerin memnuniyetsizliğinin kesiştiği bir noktada ortaya çıktığını vurgular, özellikle elitlerin memnuniyetsizliğine dikkat çeker. Crenshaw'a göre, terör örgütlerinin doğuşu ve gelişimi, kitlelerden farklı motivasyonlara sahip öncü bireylerin uygun ortamı algılaması ve gerekli kaynaklara ulaşmasıyla mümkün olur. Elitlerin veya öncü kişilerin terörizme başvurmasının nedenleri ideolojik olabilir ya da başka seçeneklerin olmadığı iddiasına dayanabilir (Crenshaw, 1981, ss.379-399'dan aktaran Taslı, 2023, ss.29-30).

Tarihinde yıkıcı bir iç savaş bulunan Mozambik, özellikle 2014 yılından itibaren ülkenin güvenliğini derinden sarsan ciddi terör saldırılarıyla karşı karşıya kalmıştır. Global Terrorism Database'e göre Mozambik'te 1995-2010 yılları arasında yaşanan toplam terör saldırısı 3 iken bu sayı 2014 yılında 20'ye, 2017 yılında 80'e, 2019 yılında ise 220'ye çıkmıştır. Saldırıların 352'si (%37.9) silahlı saldırıyken, 239'u (%25.7) altyapı tesislerine sabotaj şeklinde gerçekleştirilmiştir. Saldırı tipleri arasında üçüncü sırayı 149 kez (%16) ile rehine alma/kaçırma takip etmektedir. Gerçekleştirilen saldırıların %70'inden fazlası ülkenin kuzey eyaletlerinde gerçekleşirken saldırıların tamamına yakın selefi/tefiri örgüt Ehli Sünnet vel Cemaat (İngilizce kaynaklarda Ahlu Sunna Wa-Jama/ASWJ olarak geçmektedir) tarafından gerçekleştirilmiştir.

Mozambik'te terör saldırılarının açık bir şekilde artışı ve ülkenin kuzey eyaletlerinde ayaklanmaya evrimleşen terör saldırıları Ekim 2017'de ülkenin liman kenti Mocimboa da Praia'da şeriatın (yani dine dayalı olduğu iddia edilen toplumsal/siyasal bir düzenin) getirilmesini talep eden bazı şahısların polis karakoluna saldırmasıyla başlamıştır. O dönemde (Somali'deki örgütle aynı adı taşıyan ancak bir iltisakı bulunmayan) Eş Şebap adını taşıyan bu örgüt, daha sonra kendilerine "Ehli Sünnet vel Cemaat" demeye başlamıştır. Mocimboa da Praia'daki bu isyancılar genel olarak kıyafet, alkol gibi somut imgeler üzerinden ülkenin düzenine ilişkin talepler yöneltmekteydi. Bu faaliyetlerin tarihsel kökeni ise 2015'te Pangane kasabasında alkol yasağı getirmeye çalışan bir şahsın çıkardığı çatışmada bir polisin ölmesinde bulunmaktadır. Bu hususlar, terörün kaynak bulduğu kök nedenler olarak da görülebilir.

Cabo Delgado bölgesi, terörist faaliyetler bakımından öne çıkmaktadır. Bunun nedeni bir yandan hükümetin saldırıları yeterince anlamlandıramaması iken, diğer tarafta da bu bölgeye yönelik olumsuz uygulamalar olarak ifade edilebilir.

Çoğunluğu Katolik olan bir ülkenin %50'sinden fazla nüfusu Müslüman olan Cabo Delgado eyaletinde bulunan Mozambik İslam Konseyi temsilcileri, Ekim 2017'de Mocimboa'da güvenlik güçlerine yönelik ilk saldırılarla kendini gösteren bu artan radikalleşme ve terör konusunda yetkilileri uyardıklarını söylemesine rağmen hükümet bu saldırıların

potansiyelini hafife almıştır (Lister, 2020). 2018 ve 2019 boyunca Eş Şebab'ın terör faaliyetleri sık ve daha çok zayıf içerir hale gelmiş, Eylül 2018'de Piqueue köyünde 12 kişi öldürülmüş, 55 ev yakılmıştır. Bunun yanı sıra 2020 yılında saldırılarının zirvesine gelen ASWJ'ye DEAŞ Orta Afrika yapılanması da katılmış, ülkede selefi/tekfiri terörizm açısından büyük ölçekli saldırılar ciddi bir ivme kazanmıştır (UNSC, 2020). Kaldı ki örgüt 2019'un son aylarından itibaren kendisini DEAŞ-Mozambik Yapılanması (IS-Mozambique) adıyla anmaya başlamıştır (DNI, 2023).

Olumsuz uygulamalara bakıldığında, örneğin Emily Estelle ve Jessica Trisko Darden'a göre (2021, s.7) Cabo Delgado, Mozambik Hükümeti tarafından marjinalleştirilmişti. Bunu da elektrik kullanım oranı, internete erişim, kadınların eğitim imkanları gibi parametrelere bağlamaktadır. Yazarlara göre Cabo Delgado'da elektriğe erişimin bölgedeki ailelerin %12,5'i ile sınırlıdır. İnternete erişimin de benzeri şekilde düşük orandadır. Kadınlar için eğitime ulaşması %17,5 şeklindedir ki bu oran başkentte %80'nin üzerindedir. Bu ve benzeri gerilimler, bölge halkı nezdinde kendilerinin sevilmediği ve unutulduğu gibi bir algıya neden olmuştur (Makonye, 2020:63). Bu algılar, teröre kaynaklık etmesi bakımından kısa vadeli tetikleyici nedenler olarak ifade edilebilir.

Bu algı zemini, etnik ve dini gerilimler, Tanzanya'daki tekfiri-selefi grupların bölgeye etkileri, bölgedeki Vehhabilik faaliyetleri ile birleştiğinde sonuç terörist faaliyetler olarak somutlaşmıştır (Estelle ve Darden, 2021). Sınır ötesinden gelen etkiler ise Mozambik'teki terörizmin dış destek boyutuna işaret etmektedir.

Terör faaliyetleri, 2019 ve 2020'de coğrafi olarak da yayılmış, uzak kuzeydoğu kıyı bölgeleriyle sınırlı kalan önceki saldırıların aksine çatışmalar kademeli olarak güneye, bünyesinde önemli bir liman bulunan Pemba kentine taşınmıştır. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK), Cabo Delgado eyaletinin 16 ilçesinden 9'unun terörden etkilendiğini ifade etmiştir (Schlein, 2020). Bunun yanı sıra Ağustos 2020 yılında DEAŞ Orta Afrika Yapılanması, Mocimboa da Praia'yı tamamen ele geçirmiş, Mozambik ordusu limanı geri almak için geniş çaplı bir operasyon başlatmıştır. Söz konusu saldırı ise Total şirketinin 20 milyar Doları bulan Afrika'daki en büyük yatırımını açıklaması sonrasında gerçekleşmiştir (Yeni Şafak, 2020). Bölgeye terörle mücadele amacıyla Rus Wagner ve Güney Afrikalı Dyck askeri şirketleri girmiş, Dyck Yönetim Kurulu Başkanı Lionel Dyck Palma kentindeki saldırılara ilişkin; kentin sokaklarının cesetlerle dolu olduğunu, helikopterlerle yüzden fazla kişiyi ancak kurtarabildiklerini, saldırının çok iyi planlanmış ve koordineli bir şekilde gerçekleştirildiğini ifade etmiştir (Aktaş, 2021). Yaşanan çatışmalar neticesinde Total şirketi

yatırımını askıya alma kararı almış, devamında Avrupa Birliği (AB) Cabo Delgado'da terörle mücadele amacıyla özel bir askeri misyon oluşturmaya karar vermiştir (Çınar, 2021). Bunun akabinde Güney Afrika Kalkınma Topluluğu (SADC) 15 Temmuz 2021 tarihinde gerçekleştirilen Devlet Başkanları Zirvesi'nde Mozambik'e özel görev gücü göndermeye karar vermiş, Güney Afrika Kalkınma Topluluğu Mozambik Misyonu (SAMIM) kurularak Cabo Delgado'da terörle mücadele etmek maksadıyla gönderilmiştir (SADC, 2021). SAMIM kapsamında Angola, Botswana, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Lesotho, Malavi, Güney Afrika, Tanzania ve Zambiya'dan yüzlerce asker Mozambik'te görev yapmaya başlamış olup 2020'de 507 olan can kaybı 2021 yılında 93'e gerilemiştir (Kavak, 2022).

Bu süreçte Fransız Total, ABD'li Exxon Mobil, Güney Afrikalı Sasol ve İtalyan Eni firmalarının projelerini devam ettirmiştir. Mozambik Devlet Başkanı Filipe Nyusi Kasım 2022 ayında bir açıklama yaparak Avrupa'ya sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) ihracatının resmi olarak başladığını ifade etmiştir (Bloomberg HT, 2022). Bunun yanı sıra terör saldırılarının belirli bir seviyede kontrol altına alınması neticesinde British Petroleum (BP); Ekim 2022 ayında Mozambik hükümeti ile senelik 3.4 milyar tonluk LNG anlaşması imzaladığı duyurmuştur (BP, 2022)

3. Mozambik'te Terörün Etkileri

Bu etkiler en genel olarak Mozambik'in enerji sektörünün ve genel ekonomisinin gelişimini engellemiştir. Örneğin Total Energies ve diğer enerji şirketleri, güvenlik koşulları nedeniyle Rovuma havzasındaki projelerini askıya almış veya ertelemiştir (Pitman & Scheck, 2022).

Mozambik'te ortaya çıkan terör faaliyetlerinin birçok alana etkisi olmuştur. Ülkenin büyük bir enerji ve mali getiri kaynağına kavuşması ülke içerisinde umut yaratsa da terör saldırıları uzun bir iç savaş hafızası olan toplumun yeniden korkuya kapılmasına neden olmuştur. Terör saldırıları sonrasında ülkeye birçok yabancı askeri misyon girmiş, farklı küresel ve bölgesel aktörler bu çatışmalara dahil olmuş, kimi sektörler bu çatışmalar sonrasında bölgede daha aktif hale gelmiştir.

Bu çerçevede, Avrupa Birliği, 2021'de Mozambik'in Cabo Delgado bölgesindeki terörizmle mücadele çabalarını desteklemek için 100 milyon Euro tahsis etmiştir. Bu fonların, silahlı kuvvetlerin eğitimi, tıbbi hizmetlerin iyileştirilmesi ve yerinden edilen kişilere yardım sağlama gibi çeşitli alanlarda kullanılması istenmiştir (EU, 2021). Bunun yanı sıra Amerika Birleşik Devletleri, 2021'de Mozambik'in terörizmle mücadele çabalarına destek sağlamak için

bir askeri eğitim programı başlattığını duyurmuştur. Bu program dahilinde, ABD Özel Operasyonlar Afrika Karargahı (SOCAFRICA) tarafından Mozambikli askerlere terörizmle mücadele, tıbbi yardım ve insancıl hukuk gibi konularda eğitim sağlanacağı belirtilmiştir (US Embassy in Mozambique, 2021). Diğer taraftan ülkenin sömürge tarihinde önemli bir yeri olan Portekiz, Mozambik'in Cabo Delgado'daki terörizmle mücadele çabalarını desteklemek için askeri eğitim ve danışmanlık sağladığını, ayrıca Palma bölgesine asker gönderdiğini açıklamıştır (France 24, 2021).

Mozambik'te 2010 yılından itibaren yaşanan gelişmeler, yalnızca enerji sektörünün dikkatini bölgeye çekmekle kalmamış, yaşanan olaylar diğer bir çok sektörü de etkilemiştir. Bu çerçevede, silah ve güvenlik sektörü bu gelişmelerden büyük ölçüde fayda sağlamıştır. SIPRI Silah Transferleri Veritabanına göre 2016 ile 2020 yılları arasında Mozambik'e iki büyük konvansiyonel silah teslimatı yapılmış olup bunlar; Rusya'dan bir Mi-171 nakliye helikopteri ve Hindistan'dan iki Fast Interceptor devriye botu olmuştur. 2001 ile 2016 arasında Mozambik birkaç büyük silah ithal etmiş, transferler arasında Brezilya ve Slovakya'dan tedarik edilen eğitim uçağı, Almanya, Portekiz ve Romanya'dan hafif uçak ve Ukrayna'dan iki nakliye uçağı yer almıştır (SIPRI, 2023). Mozambik ayrıca Çin, Güney Afrika ve Birleşik Krallık'tan zırhlı personel taşıyıcıları ve İspanya'dan bir devriye botu satın almıştır. 2013 Silah Ticareti Anlaşmasına taraf olmasına rağmen, Mozambik henüz büyük silahlar ve SALW ithalatına ilişkin rapor sunmamıştır. Bu durum, Mozambik'in kamuoyu tarafından onaylanmayan küçük ve hafif silah ithalatı yapmış olabileceği şeklinde yorumlanmaktadır (Smith, 2021)

Sonuç

Rovuma havzasının keşfi ve Al-Sunna'nın yükselişi arasında zamanlamaya dayalı bir bağlantı bulunduğu söylenebilecektir. Rovuma havzasında doğal gaz rezervi bulunması 2010, bu rezervin işletilebilir bir hale getirilmesi ise 2017 yılını bulmuştur. Diğer taraftan Mozambik'te 2014 yılı itibariyle terör saldırıları başlatmıştır. Elbette, bu durum zamanın ruhu ile uyumlu küresel güvenlik ekosisteminin önde gelen sorunlarından biri kabul edilen DEAŞ'ın etkisi ile bağdaştırılabilir. Zira ASWJ'nin DEAŞ ile benzerliği yalnızca ideoloji ve tarihselliği ile değil, sonradan aynı adla anılması bir yana örgütlerin teşkilatlanması ve yaptıkları ideolojik doktrinasyon ile kullandığı kavramlar da selefi/tefiri yapıların genel çerçevesi dışında aynı görünmektedir.

Bunun yanı sıra Mozambik'te ortaya çıkan terörizm ve radikalleşmenin tamamen temelsiz olduğu da söylenemeyecektir. Zira çatışmaların yoğun olarak yaşandığı Cabo Delgado eyaleti ülkenin kalan kısmından farklı olarak %50'si Müslüman olan bir idari birimdir. Bu

durum dini ayrışmaların, radikalleşme ile sonuçlanması çerçevesinde aslında bir risk alanı teşkil etmektedir. Diğer taraftan, enerji projelerinin getirilerinin genellikle yerel topluluklara fayda sağlamadığı ve geniş çaplı ekonomik eşitsizlikleri artırdığı belirlenmiştir. Bu eşitsizlikler ve adaletsizlik algıları, özellikle marjinalleşmiş ve yoksul topluluklar arasında huzursuzluğu körükleyebileceği gibi radikalleşmeye ve terörizmin artmasına sebebiyet verebilecektir.

Bu çalışma, Mozambik'te son yıllarda gerçekleşen doğal gaz keşifleri ile terör faaliyetlerindeki artış arasında bir etkileşim olup olmadığını incelemiştir. Bulgular, bu iki fenomen arasında bir tür bağlantı olduğunu gösterse de, bu ilişkinin tam doğasının karmaşık olduğunu göstermektedir.

EXTENDED SUMMARY

Independent in 1975, Mozambique, a Southeast African country with vast natural resources but a complicated history, experienced a protracted and devastating civil war following the end of Portuguese colonial rule. Since the end of the civil war in 1992, Mozambique has experienced a period of significant economic growth and political stability, but still faces serious socio-economic challenges.

In recent years, Mozambique has discovered large reserves of natural gas in the north of the country. These reserves, which have the potential to significantly change the country's economic outlook, have also exacerbated already existing social and political tensions. Especially in Cabo Delgado province, which is located in the centre of the natural gas reserves, increasing terrorist incidents have become the most important security problem of the country.

The aim of this paper is to fill the gap in the academic literature by investigating whether there is an interaction between the discovery of new energy resources in Mozambique and the increase in terrorist activities. In this framework, firstly, Mozambique's energy profile and historical background, especially the discovery of large natural gas reserves, will be discussed, followed by a detailed assessment of terrorist activities in Mozambique, especially the Al-Sunna terrorist organisation active in Cabo Delgado. Finally, an analysis of the potential interaction between energy exploration and terrorism is provided.

It can be argued that there is a timing-based connection between the discovery of the Rovuma basin and the rise of Al-Sunna. The discovery of natural gas reserves in the Rovuma basin took until 2010, and it took until 2017 to make these reserves operable. On the other hand, terrorist attacks started in Mozambique in 2014. Of course, this situation can be linked to the impact of DAESH, which is considered one of the leading problems in the global security ecosystem in line with the spirit of the time. The similarity between ASWJ and DAESH is not only in terms of ideology and history, but also in terms of the organisation of the organisations, their ideological doctrine and the concepts they use, apart from the general framework of salafist/takfiri structures.

In addition, it cannot be said that the terrorism and radicalisation emerging in Mozambique is completely groundless. Cabo Delgado province, where the conflicts are intense, is an administrative unit where 50% of the population is Muslim, unlike the rest of the country. This situation actually constitutes a risk area in terms of religious divisions resulting in radicalisation. On the other hand, it has been identified that the benefits of energy projects often do not benefit local communities and exacerbate widespread economic inequalities. These inequalities and perceptions of injustice can fuel unrest, especially among marginalised and poor communities, and can lead to radicalisation and increased terrorism.

This study examined whether there is an interaction between the recent natural gas discoveries in Mozambique and the increase in terrorist activities. While the findings suggest that there is some kind of link between these two phenomena, the exact nature of this relationship is complex.

KAYNAKÇA

- Alfiado, E. R. (2023). Terrorism in Mozambique: Analysis of the Factors that Challenged The Mozambican Government on Resolution of the Problem. *Africana*, c. 3, s.2, 30-54. <https://doi.org/10.58851/africana.1317159>
- Aktaş, T. (2021, 03 30). *Mozambik'te terör örgütü Ensar'ul Sunna'nın saldırdığı kentte sivilleri kurtarma operasyonu sürüyor*. Anadolu Ajansı: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/mozambikte-terror-orgutu-ensarul-sunnanin-saldiridigi-kentte-sivilleri-kurtarma-operasyonu-suruyor/2192133> adresinden alındı
- Bloomberg HT. (2022, 11 13). <https://www.bloomberght.com/mozambik-avrupa-ya-Ing-ihracatina-basladi-2319131>. Bloomberg HT: <https://www.bloomberght.com/mozambik-avrupa-ya-Ing-ihracatina-basladi-2319131> adresinden alındı
- BP. (2022, 10 14). *Press Release - bp begins shipping liquefied natural gas from Mozambique's first LNG project*. BP: <https://www.bp.com/en/global/corporate/news-and-insights/press-releases/bp-begins-shipping-liquefied-natural-gas-from-mozambique-first-Ing-project.html> adresinden alındı
- Cuvilas, C., Jirjis, R., & Lucas, C. (2010). *Energy situation in Mozambique: A review*. 2139-2146 : Renewable and Sustainable Energy Reviews.
- Çınar, H. Y. (2021, 07 23). *AB'den Mozambik'te enerjik askeri misyon!* . Enerji Günlüğü: <https://www.enerjigunlugu.net/abden-mozambikte-enerjik-askeri-misyon-31965yy.htm> adresinden alındı
- DNI. (2023, 05 30). *ISIS-Mozambique*. Counter Terrorism Guide: https://www.dni.gov/nctc/ftos/isis_mozambique_fto.html adresinden alındı
- EU. (2021, 04 08). *The European Union and Mozambique*. EEAS: https://www.eeas.europa.eu/mozambique/european-union-and-mozambique_en?s=111 adresinden alındı
- France 24. (2021, 03 30). *Portugal to send troops to Mozambique after brazen Palma attack by Islamic insurgents*. France 24: <https://www.france24.com/en/africa/20210330-portugal-to-send-troops-to-mozambique-after-brazen-palma-attack-by-islamic-insurgents> adresinden alındı
- Frühauf, A. (2014). *Mozambique's LNG revolution: A political risk outlook for the Rovuma LNG ventures*. Oxford: The Oxford Institute For Energy Studies.
- IRENA. (2012). *Mozambique: Renewable Readiness Assessment 2012*. Abu Dabi: IRENA.
- Isaacman, A. F., & Morton, D. (2012). Harnessing the Zambezi: How Mozambique's Planned Mphanda Nkuwa Dam Perpetuates the Colonial Past. *The International Journal of African Historical Studies*, 157-190.
- Kavak, G. (2022, 03 02). *Terör saldırılarındaki ölüm oranları en çok Mozambik'te düştü*. Anadolu Ajansı: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/terror-saldirilarindaki-olum-oranlari-en-cok-mozambikte-dustu/2520911> adresinden alındı

- Lister, T. (2020, Ekim). Jihadi Insurgency in Mozambique Grows in Sophistication and Reach. *CTC Sentinel*, s. 35-46.
- SADC. (2021, 10 10). *SAMIM in Brief*. SADC: <https://www.sadc.int/news-events/news/sadc-mission-mozambique-samim-brief/> adresinden alındı
- Schlein, L. (2020, 02 07). *Thousands Flee Brutal Attacks by Armed Groups in Northern Mozambique*. Voice Of America: https://www.voanews.com/a/africa_thousands-flee-brutal-attacks-armed-groups-northern-mozambique/6183877.html adresinden alındı
- SIPRI. (2023, 05 30). *SIPRI Arms Transfer Database*. SIPRI: <https://www.sipri.org/databases/armstransfers> adresinden alındı
- Smith, J. (2021, 06 29). *Arms transfers, military spending and insurgencies: What we do (and do not) know about Mozambique*. SIPRI: <https://www.sipri.org/commentary/blog/2021/arms-transfers-military-spending-and-insurgencies-what-we-do-and-do-not-know-about-mozambique> adresinden alındı
- Taşlı, İlcut Taha. (2023). Tarih, Terör, İdeoloji: PKK'nın Tarihi Araçsallaştırması. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi.
- UNSC. (2020). *“Twenty-sixth report of the Analytical Support and Sanctions Monitoring Team submitted pursuant to resolution 2368 (2017) concerning ISIL (Da'esh), Al-Qaida and associated individuals and entities*.
- US Embassy in Mozambique. (2021, 03 15). *U.S. Government Provides Military Training to Mozambican Marines*. US Embassy in Mozambique: <https://mz.usembassy.gov/u-s-government-provides-military-training-to-mozambican-marines/> adresinden alındı
- Weeden, Scott. (2013). *Mozambique Project Targets 50 Million Metric Tons Of LNG*. Hart Energy: <https://www.hartenergy.com/exclusives/mozambique-project-targets-50-million-metric-tons-lng-19205> adresinden alındı
- World Bank. (2015). *Republic of Mozambique Mozambique Energy Sector Policy Note*. Washington DC: World Bank.
- WorldBank. (2018). *Strengthening Mozambique's Power Grid*. Washington DC: WB.
- Yeni Şafak. (2020, 08 15). *Mozambik'te Fransız oyunu: Total yatırım yaptı ülke karıştı*. Yeni Şafak: <https://www.yenisafak.com/dunya/mozambikte-fransiz-oyunu-total-yatirim-yapti-ulke-karisti-3553151> adresinden alındı

Atıf Bilgisi/Citation

Mutlu, Nedim. "İstihbarat Üzerine Tarihsel Düzlemde Metaforik Bir Sentez: İç Güvenlik Bağlamında Paramedik Yaklaşım".
Güvenlik ve İstihbarat Çalışmaları Dergisi, c.1 s.1 (2023): 53-75.

Makale Bilgisi/Article Information

Araştırma Makalesi/Research Article

İSTİHBARAT ÜZERİNE TARİHSEL DÜZLEMDE METAFORİK BİR SENTEZ:

İÇ GÜVENLİK BAĞLAMINDA PARAMEDİK YAKLAŞIM

Nedim MUTLU¹

Öz

Bu çalışmada; "istihbarat" ve "güvenlik" kavramları tarihsel düzlemde metaforik bir yaklaşımla ele alınmış, sonrasında güvenliğe etki eden faktörler üzerinden, birbirleri ile ilişkilendirilerek incelenmiştir. İstihbarat olgusu merkeze alınarak, geçmişten günümüze, birey, toplum ve uluslararası güvenlik anlamında araştırılmıştır. İstihbarat ve güvenlik nedir sorularına, insanın yaşam formuna etkileri üzerinden, metaforik cevaplar aranmıştır. İstihbarata önem vermeyen ulusların karar mekanizmalarındaki gerçeklik, tarihe yön veren şahsiyetler üzerinden örneklendirilmiştir. Bu çalışmada, istihbaratçının güvenliğe katkısı, paramedik bir yaklaşım üzerinden anlamlandırılarak ilişkilendirilmiştir. Sonuç bölümünde, istihbarat kültürünün hâkim olduğu yapılarda, savaş, strateji, ekonomi, diplomasi gibi birçok alanda başarı sağlandığı vurgusu yapılarak, paramedik yaklaşım üzerinden kolluk istihbaratı tanımlanmaya çalışılmıştır. Nitel araştırma yöntemiyle literatür taraması yapılarak hazırlanmıştır. İstihbarata önem vermeyen toplumların nasıl güvenlik tehditlerine maruz kalacakları, önem veren toplumların ise tehlike ve tehditleri bertaraf edebilme olasılıkları hipotezlerdir. Çalışma, güvenlik boyutuyla kavramsal anlamda sınırlandırılmıştır. Bu çalışmanın amacı; iç güvenlik istihbaratının stratejik önemi vurgulanarak, istihbarat kavramı üzerinden, tarihsel düzlemde metaforik bir sentez yapmaktır.

Anahtar Kavramlar: İstihbarat, Güvenlik, İç güvenlik, Metaforik, Paramedik.

A METAPHORICAL SYNTHESIS ON INTELLIGENCE IN THE HISTORICAL PLANE; PARAMEDIC APPROACH IN THE CONTEXT OF INTERNAL SECURITY

Abstract

In this study; The concepts of "intelligence" and "security" were discussed with a metaphorical approach on a historical basis, and then they were examined in relation to each other through the factors affecting security. Focusing on the phenomenon of intelligence, it has been researched from past to present in

¹ Uzman
mutlunedim@hotmail.com
ORCID: 0000-0001-7707-3345

terms of individual, society and international security. Metaphorical answers have been sought to the questions of what intelligence and security are, through their effects on the human life form. The reality of the decision-making mechanisms of nations that do not attach importance to intelligence is exemplified through the figures that shape history. In this study, the intelligence officer's contribution to security is interpreted and related through a paramedic approach. In the conclusion section, law enforcement intelligence has been tried to be defined through the paramedic approach, emphasizing that success has been achieved in many fields such as war, strategy, economy and diplomacy in structures where intelligence culture is dominant. It was prepared by scanning the literature using the qualitative research method. Hypotheses are how societies that do not attach importance to intelligence will be exposed to security threats, and how societies that do care about them will be able to eliminate dangers and threats. The study is conceptually limited to the security dimension. The aim of this study is to make a metaphorical synthesis on the historical plane through the concept of intelligence, emphasizing the strategic importance of internal security intelligence.

Key Words: *Intelligence, Security, Internal security, Metaphorical, Paramedic.*

Giriş

Metafor, bir kelimeyi veya kavramı kabul edilenin dışında başka anlamlara gelecek biçimde kullanma, (TDK, 2023) ya da aykırı, dikkat çekici şekilde, “kinaye” ve “mecaz” gibi öğrenmeyi pekiştirici ifadeler üzerinden benzetme yaparak anlatma tarzıdır.

Bu kavram üzerinde birçok çalışma ve araştırma yapılarak, detaylı ve aydınlatıcı yazılar yazılmış olsa da yapılan araştırmaların çoğunda, “metafor” ile “mecaz” anlamdaş terimler olarak gösterilmiş, “metafor” ile “metaforik anlatım” ise birbirinden ayrı tutulmamıştır (Demir ve Yıldırım, 2019, s. 1086). Çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde metaforik anlatım ifadesi kullanılacaktır.

Bilimsel keşiflerin çoğunun ana çıkış noktası, metaforlar olmuştur. Metaforlar bilimsel sürecin bir parçası gibi görülmüş, bu manada yapılan benzetmeler, bilinenlerden yola çıkarak bilinmeyenleri anlamlandırma sürecinde önemli araçlar olmuştur. Bu yöntemle yapılan benzetmeler, bir benzeşme olarak algılsa da literatürde metafor olarak geçmektedir. (Güler, 2012, s.54) Tarihsel süreçte yaşanan birçok olayda olduğu gibi, istihbarat kavramı da farklı dönemlerde çeşitli boyutlarda farklı kişilerin farklı yaklaşımları ile metaforik bir anlatımla ifade edilmiştir.

İstihbarat, üzerinde çok fazla merak duyulan, ilgi uyandıran konulardan birisi olmuştur. İnsanoğlunun bilinmeyene olan ilgisi, istihbarat adı verilen faaliyetin özünde barındırdığı gizlilik, kuşkusuz bu ilgiyi arttıran sebeplerin en başında gelir. İstihbarat kelimesi, Arapçadaki haber kökünden türeyen “istihbar” sözcüğünün çoğul halidir.

Genel manada ise devletlerin varlıklarını korumak, hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla, rekabet halinde oldukları veya olması muhtemel devlet, gruplar veya şahısların niyet, imkân, kabiliyet ve zaafalarını öğrenmekle birlikte, aynı şekilde kendisine yönelen tehditleri engelleme üzerine kurulu bir olgudur. (Başbakanlık Devlet Arşivleri, 2015, s.15)

Türk tarihinde istihbarat faaliyetlerine bakıldığında, göç maksadıyla aranan yeni yaşam alanlarını araştırmak, görevli kişiler aracılığı ile düşman faaliyetlerini takip etmek, askeri keşifler yaparak savaşılacak bölge ve topluluklar hakkında bilgi toplamak ve istihbarat amaçlı kullanılan ateş kuleleri vasıtası ile gelişmeleri ana karargâha iletmek şeklinde yapıldığı görülmektedir. (Türk İstihbarat Tarihi, 2021, s.42) Bilindiği gibi ilk Türk Devletleri, Orta Asya bozkırlarında milattan önce ortaya çıkmıştır. Bu süreç, önce boyların bir araya gelmesi, ardından yurt edinme ve müteakiben kendi ekonomisini oluşturma yoluyla devam etmiştir. Bunun içinde şüphesiz güçlü bir orduya ve istihbarata gereksinim duyulmuştur. Güçlü ordu hem devletin kurulması hem de devamlılığı için şüphesiz önemli iken, “istihbarat” düşman hakkında bilgi alma anlamında değerlendirilmiştir. 14’üncü yüzyılda yaşayan büyük İslam düşünürü İbn-i Haldun, ortaya koyduğu sosyoloji teorisinde, “coğrafi faktörleri” kendi sosyolojisinin temeli haline getirmiştir. Ona göre yeryüzündeki kültürel-kavmi ve ırksal ayrılıklar, iklim ve coğrafya koşullarının farklılığına dayanmaktadır. Çevresel faktörler bozkır insanlarını sürekli mücadele halinde tutmuş ve bu durum onları askeri güç ve onu destekleyecek istihbarata sürekli ihtiyaç duyar hale getirmiştir. (İyiat, 2020, s.36) Geleneksel devlet yaklaşımları, bireyden toplumun bütün katmanlarına kadar her alanda huzur ve emniyeti sağlamak için çeşitli kurum ve yapılar üretmiştir. Kökü maziden gövdesi atıya uzanan, Türk devlet geleneği, siyasi, idari, sosyal ve kültürel alanlarda her dönem iz bırakmış asil bir yapıya sahiptir. 16 Türk devletinin mirası olarak, bin yıllara dayanan tecrübe ve kazanımlar, 2023 yılında, 100’üncü yılını geride bıraktığımız Cumhuriyet ile günümüze taşınmıştır. Devletler açısından bakıldığında, sadece coğrafi sınırlarla çizili vatan sathı değil, maddi manevi ve kültürel varlıklarda, geçmişten geleceğe taşınan önemli değerler olarak ortaya çıkmaktadır. İstihbarat kültürü de Türk devlet geleneği ile günümüze taşınan değerlerden birisidir.

Bu çalışmanın amacı; iç güvenlik istihbaratının stratejik önemine vurgu yaparak, tarihsel düzlemde istihbarat ve güvenlik kavramlarının geçmişten günümüze, bireylerin, toplumların ve devletlerin yaşamlarındaki önemine dikkat çekmek, istihbarata önem vermeyen toplumların nasıl güvenlik tehditlerine maruz kalacağı, önem veren toplumların ise tehlike ve tehditlerden nasıl arınabileceği gerçeğine vurgu yapmaktır.

Bu çalışmanın önemi ise; temel öncelikleri insan hayatını kurtarmak üzere kurgulu olan, istihbarat ve paramedik yaklaşımlar birbirleri ile karşılaştırılarak, iç güvenlik faaliyetleri bağlamında benzerlikleri üzerinden, istihbaratın güvenliğe etkilerinin farklı bir açıdan ortaya konmasıdır.

1. Tarihsel Düzlemde Güvenlik ve İstihbarat

1.1. İstihbarat Kavramı

İstihbarat, merak, beslenme, güvenlik ve barınma gibi temel ihtiyaçlarla tarihi sürecine başlamıştır.

“Vücudumuzu sağlığımızı korumak için aldığımız birtakım tedbirler vardır. Meteorolojik şartlara göre hazırlıklar yapar, hastalıklardan korunmak için aşı oluruz. Hava soğudu, nezle olacağım, grip olacağım deyip ilaç alırız. İstihbarat işte bunlardır.” (Altındal, 2021) Başka bir deyişle yaşanılan yerin, toplumun, ülkenin sağlığını kontrol altında tutabilmek için yapılan faaliyet ya da bu maksatla alınan tedbirlerin bütünü ve geleceği doğru öngörmektir.

İstihbarat, insanın ilk çağlardan itibaren bilgi edinme, düşmanlarına ve rakiplerine karşı elde ettiği bilgilerle kendi güvenliğini sağlama faaliyeti olarak tanımlanabilir. “Gelecekte gerçekleşebilecek olaylarla ilgili en doğru tahmini yapabilmek için gizlilik, tarafsızlık, doğruluk ve süreklilik ilkesine göre toplanan bilgilerin değerlendirilmesi ile ilgili çalışmalardır.” (Acar, 2011, s.73). İnsanın merak duygusuyla, başlangıçta falcılığa ve astrolojiye dayanan istihbarat, sonraları ayrıntılı keşfe dönüşmüştür. (Ateş, 2012, s.1) Tek kelimeyle “istihbarat nedir” sorusunun cevabı “bilmektir”. İhtiyaç olan alanlarda eğitim görmek, çevreyi ve insanı tanımak, ikna, inandırma ve aldatma yeteneğini geliştirmek, algı oluşturmak, uyanık davranmak, disiplinli olmak, çözümleyici düşünce kazanmak alanında durumsal farkındalık yaratmak gibi olgular sayılabilir. Geleceği öngörebilmek, muhtemel engellere karşı tedbir geliştirebilmek, olayların arka planına ulaşmak başka bir deyişle gerçeği öğrenmektir.

Homojen bir istihbarat tanımı yapılamamakla birlikte, Türk Dil Kurumuna göre, haber, bilgi alma, istihbar etmek, haber almak, duymak, öğrenmek. Yeni öğrenilen bilgiler... (TDK, 1998, s.1107) şeklinde ifade edilmektedir.

Mısır yazıtlarında; 5000 yıl önce yaşadığı tahmin edilen Kral Tutmosis'in işgal altındaki Yafa şehrine, un çuvalları içerisinde ajanlar göndererek düşman faaliyetleri hakkında bilgi toplattığı, M.Ö. 5'inci yüzyılda Herodot'un bir ulağın kafa derisine dövme ile gizli bilgiyi yazdırarak, saçları uzadıktan sonra ulağı aylarca uzaklıktaki bir karargâhına göndererek mesajı güvenli bir şekilde ulaştırması, o dönemde istihbarat faaliyetlerinin yürütüldüğüne yönelik günümüze ulaşan bilgilerdendir.

Çinli Filozof Sun Tzu dünyanın ilk strateji ve istihbarat kitabı olarak bilinen “Harp Sanatı” isimli eserinde; “*Düşmanını ve kendini tanırsan her zaman kazanırsın. Düşmanını*

bilmeyip kendini bilersen bazen kazanır bazen kaybedersin. Kendini de düşmanını da tanımazsan her zaman kaybedersin” (Tzu, 2008, s. 204) şeklindeki tespitiyle istihbaratın önemine vurgu yaparken, o zamanki savaş stratejistleri istihbaratı, “Savaşmadan Kazanabilme Sanatı” olarak tanımlamışlardır. İstihbarat eski çağlardan günümüze savaşta zaferi temin eden en önemli faktörlerden birisi olarak görülmüştür.

Selçuklu İmparatorluğu döneminde vezir Nizam-ül Mülk’ün başarılarında saraya bağlı çâşılık² sisteminin belirleyici olduğu, Nizam-ül Mülk, Siyasetnamesinde; devletin emniyeti ve toplumun huzurunun sağlıklı bir şekilde devamı için iyi bir istihbarat yapılanmasının gerekli olduğu vurgusu, (Şimşir, 2015, s. 72) yine Nizam-ül Mülk’ün memleketin huzura kavuşması ve karışıklıkların önlenmesinde Sahib-i berid’lerin³ önemli bir rolü olduğu için “haklarında kötü ve şüpheli bir hal bulunmayan” kişilerden seçilmesinin önemine dikkat çekmesi, (Aydın, 2010, s. 58) radikal bir din akımının takipçileri olarak tarihe geçen Haşhaşiler’in, devletin istihbarat zafiyetlerinden istifade ederek casusluk faaliyetlerinde örgütlenmek suretiyle, Selçuklu Sarayına kadar sızmaları, Nizâmülmülk’ün Hasan Sabbâh tarafından öldürtülmesi, Selçuklu devlet yönetiminin Hasan Sabbah ve beraberindekiler ile mücadele etmeyi stratejik bir devlet politikası haline getirmesi, (Özaydın, 2018, s. 14) Büyük Roma İmparatorluğunun gücünü titizlikle örgütlenen casusluk faaliyetlerinden aldığı yönündeki tarihi gerçekler ile o dönemde kiliselerin, yıllarca manastırları üzerinden Müslümanların durumu, davranışları, talep ve tepkileri, tehdit unsuru faktörler gibi birçok hususta istihbarat toplattığı yönündeki bilgiler, istihbaratın, devletlerin güvenliği üzerindeki önemini ortaya koyan tarihi gerçeklerdir.

Amerikalılar İstihbarat tarihini İncil’e, hatta Nuh Peygambere kadar götürerek, İncil’deki Lerihon şehrini çembere alan Lisus Navin’in şehrin ele geçirilip işgal edilmesi için oraya iki adamını göndermesini örnek verirler. ABD’li istihbaratçı Ladislas Farago istihbarat tarihinin daha da eskilere dayandığını ifade ederek “ilk insanın silahının taş, değnek ve istihbarat olduğunu iddia eder.” Farago, Nuh Peygamberin yer üzerinden suyun çekilip çekilmediğini öğrenmek amacıyla kendi güvercinini göndermesini, en eski istihbarat örneği olarak ifade eder. (Ateş, 2012, s.1)

İsrail devletinin 12 milyon nüfusu ile dünyanın önde gelen ekonomik, siyasi ve askeri gücüne sahip olması, Tevrat’tan aldığı ilhamla MOSSAD’la ilişkilendirilir. Bilindiği üzere Tevrat’ta birçok casusluk ve karşı casusluk faaliyetlerine yönelik emirlere rastlamak mümkündür. Örneğin Tevrat’ta geçen “... Rab Musa’ya dedi ki İsrail oğullarına verdiğim

² Çâşıt, (Çaşut); Türkler arasında “gizlemek, gizli bir şeyi söyleyen” anlamlarında kullanılan sıfat.

³ Sahib-i Berid, (Haberci); Türk İslâm devlet yapısında istihbarat ve posta teşkilâtına verilen genel ad.

Kenan diyarına casusluk yapmaları için adam gönder” (kutsalkitap.org, 2023) gibi ifadeler ile Yuşa peygamberin Filistin’in fethi sırasında ajanlar gönderdiğinden bahsedilmesi, Musevilere göre casusluk faaliyetlerini kutsayan birçok ayetin Tevrat’ta bulunması, İsrail istihbaratını motive eden dini unsurlardır. Musevi toplumunun Tevrat’tan aldıkları bu tür emirler ile casusluğu ibadet saymaları, (*Tevrat’a göre: dünyanın farklı farklı ülkelerinde ikamet eden her Musevi’nin bulunduğu yerdeki gelişmeleri rapor etmesi ibadet sayılmıştır.*) Yahudilerin bu durumu hem dini bir ritüel hem de emir olarak telakki edip içselleştirmeleri, İsrail’in Musevi cemaatleri tarafından beslenen minyatür bir istihbarat devleti olduğu algısını oluşturmuştur.

İslam tarihine bakıldığında; Hz. Muhammed (s.a.v)’in, Bedir Savaşı’na katılan kervanların hareketi, Uhud Savaşı öncesi düşmanların hazırlıkları, Hendek Savaşı’ndan önce düşman güçlerinin civar kabilelerle yaptığı toplantıları takip ettirmesi, güvendiği sahabeler den Buseybesi’yi Mekke’nin ordu komutanı Ebu Sufyan’ın kervanını “takip” için görevlendirmesi, Buseybesi’nin kervanın güzergahı, nerelerde konakladığı, kaç kişi oldukları gibi bilgileri toplayarak peygamberimize aktardığı (Yalçın, 2023) yönünde günümüze ulaşan kaynaklar vardır.

Tarihsel düzlemde, hedefin ve kaynağın “insan” olduğu istihbarat, teknolojik bir altyapıya ihtiyaç duymadan insanın doğasına uygun her şart ve koşulda kullanılabilmiştir. Geçmişten günümüze bakıldığında, istihbarat faaliyetlerinin temelinde, imkanlar ölçüsünde her türlü teknolojik yetenekler kullanılmış olsa da insanın zihni aksiyonlarının anlaşılması, hedef kitlelerin gerçek niyetlerinin ortaya çıkartılarak doğru bir şekilde anlamlandırılması ve sahada sağladığı kolaylıklarda eklendiğinde insan kaynağının ve insan istihbaratın (İNİS) hiç önemini kaybetmeden sürekli kullanıldığı görülmektedir. (Kavsıracı, 2020, ss. 712-715)

İngiltere’nin önemli tarihçilerinden Thomas Carlyle “Tarih, kahramanların ve büyük devlet adamlarının tarihidir. Bunlar çıkarıldığı zaman tarihten geriye çok az şey kalır. Onlar milletin güç kaynağıdır” (Siyasetname, 1982, s. v) ifadesi ile; tarihin şekillendirilmesinde karakterlerin ne kadar önemli olduğuna vurgu yapmıştır.

Ünlü Fransız General Napoleon, istihbarat konusundaki düşüncelerini: “... şuna inanıyorum ki kazandığım birçok savaşın sonucunu askerlerimin cesareti değil, casusluk denilen o lanetli silah belirlemiştir.” Sun Tzu, “Savaşmadan Kazanabilme Sanatı”, Napoleon, “Lanetli silah”, Fatih Sultan Mehmet’in “... seferlerimden sakalımın bir telinin bile haberi olsa hepsini keserim” şeklindeki vurgusu ile, (İstihbarata karşı koyma) Atatürk’ün “Ufku Ötesini Görmek”, şeklindeki deyişi, istihbaratın önemini metaforik anlatımla ifadeleridir. Görüldüğü üzere istihbarat, tarihin her döneminde, savaş ve yönetim sanatında kilit rol almıştır. Bilinmeyi bilmek, karşı tedbir almak, strateji geliştirerek geleceği doğru

okumak, aynı zamanda bilgiyi elde edip işlemek sonra da bir manivela gibi kullanmaktır. Günümüzde kamu ya da her türlü özel işletmenin gücü istihbarata verdiği önem ve rakiplerine karşı elde ettiği kazanımlarla ölçülür. İstihbarat birimlerinin askeri, siyasi, ekonomik, kültürel, demografik, coğrafi, bilimsel ve teknolojik güç gibi “milli güç” unsurlarının içerisinde yer aldığı her alanda, kıyasıya bir yarış ve mücadelesi “İstihbarat Savaşları” kavramını literatüre sokmuştur.

Başka bir açıdan istihbarat; rakibin taşlarını alarak onu güçsüz bırakma ilkesine dayanan, satranç oyunu üzerinden şu şekilde ifade edilmiştir. *“Taşlar yan yana dizildiğinde oyunu kimin kazanacağı bilinmez. Herkes kendi hamlesini yapar. Hamleleri önceden bilmek önemlidir. Piyon H-4’te, Vezir H-5’te mükemmel başlanabilir ama önemli olan kazanmaktır. Başarı, zekâ ve tecrübeye dayanır. Zekâ, tecrübe ile birleştirilerek mükemmel sonuçlar alınabilir. En iyi strateji rakibin hasmını çözdüğünü sandığı stratejidir. Doğru karar vermek oyunun tamamına hâkim olmayı gerektirir. En az on hamle sonrası hesaplanmalıdır”* (Altındal, 2021) Görüldüğü üzere bu anlatım şekli ile istihbaratın “başarı”, “strateji”, ve “akıl” ilişkisi farklı bir metaforik anlatım üzerinden ortaya konmuştur.

İstihbarata önem vermeyen ulusların yöneticileri, “el yordamıyla yönünü tayin etmeye çalışan körler gibidirler.” İstihbarat sadece casusluk operasyonu ile çok gizli bilgilere erişmek de değildir. İstihbarat sadece bilmek ile alakalı bir şey de değildir. İstihbarat analiz etmek, geleceği görmek, yeri geldiğinde hissetmektir. (Suiçmez, 2023) Tedbir almayı, temkinli olmayı, başka bir deyişle toplumun geleceğini güven ve emniyete almayı amaçlar. Bir ülkenin her türlü güvenlik teşkilatları, işletme veya ekonomik birimleri, kâr ya da çıkar amaçlı oluşumları, bilimsel kurumları, siyasi ya da sivil toplum örgütleri, daha geniş bir paradigmayla tüm ulusun varlığı ve geleceği ile ilişkili bir kavramdır. Tarihte temel ihtiyaçların temini noktasında bireysel amaçlarla ve güvenlik boyutu ile ortaya çıkan istihbarat, günümüzde bireyden topluma, siyasetten ekonomiye, toplumun her alanında yaşamla iç içe olmuş stratejik bir olgudur.

İstihbaratta gizlilik esastır. Gizlilik, yetkisiz ifşa edilmesi halinde güvenliğe etki eden bilgilerdir. Telefonda çağrı gizlemek, bilgisayara ekran koruyucu koymak, vatandaşlık numarası ile işlem yapmak gibi günlük yaptığımız onlarca basit işlem esasen bilginin korunması ya da bilgiye erişim için yapılan pratiklerdir. Aslında bu basit yöntemler, bilgiyi koruma yada istihbarata karşı koymanın günlük hayatta farkında olmadan kullanımındır. Küçük ölçekli bir işletmeden holdinge kadar bütün ekonomik birimler, sivil toplum örgütleri, siyasi ve sosyal faaliyetler yürüten tüm organizasyonlar sahaya çıkarken; personel, mali, lojistik, üretim, pazar vb. faaliyet raporlarında topladıkları bilgi kadar ileriye görürler. İleriye

dönük, uzun soluklu yapılacak tüm planlar istihbarat stratejilerine bağlıdır. İstihbarat gelecekte ne olacağından ziyade, “tahmin edilebilecekleri tahmin etme” üzerine kurulu “stratejik bir uyarı” faaliyetidir.

Isabelle Duyvesteyn, geleneksel istihbarat yaklaşımların yanında, istihbarat üreten yapılanmaların yenilikçi metotlara sahip olması, yeni yetenekler edinmesi, daha geniş alanlara yayılarak geniş bir yelpazeye odaklanabilmesi gibi yeni ihtiyaçların geliştiğini, fırsatlar ve tehditleri doğru algılama bağlamında kültürel faktörlerin öneminden bahsederek, bu alandaki hassasiyetlere dikkat çekmiş, (Duyvesteyn, 2011, ss. 521-530) istihbaratın makro düzeyde ele alınması gereken stratejik bir olgu olduğu gerçeğini ortaya koymuştur.

2006 Yılında “*International Studies Association*’ın” (ISA) San Diego’daki İstihbarat Teorisi konulu panelde, 2006’da Cork’ta düzenlenen “*British International Studies Association*” konferansında ve 2007 yılında Chicago’daki ISA konferansında yapılan konuşma ve tartışmaların derlendiği, istihbaratın tanımlarını ve teorisini içeren kavramsal temellerin yer aldığı İstihbarat Teorisi bildiri kitabının tanıtım bölümünde; “neyin dönüştürülmekte olduğu daha iyi anlaşılacakça dönüşümün etkili bir şekilde gerçekleşmeyeceğine” (Gill, Marrin ve Phythian, 2009, s.3) vurgu yapılmıştır. Yazarın bahsettiği dönüştürülmek istenen dönüşüm, istihbarattaki değişimin kendi doğası ile alakalı bir hal olmayıp, bütün güvenlik parametreleri dikkate alınarak anlamlandırılması gereken faktörler olduğu, bununda çok geniş bir yelpazede ihtiyaca göre şekillenmesi gerektiği hususudur. Örneğin, hibrit tehditler gibi savaşın doğasını ve karakterini değiştiren geleneksel olmayan yeni türler, istihbarattaki değişim halini eskisinden daha farklı bir boyuta taşımıştır.

1.2. Güvenlik Kavramı

Kavramsal olarak bakıldığında, M.Ö. 5’inci yy.’a, Antik Roma dönemine kadar uzanmaktadır. Atinalı General ve Antik Yunan Tarihçisi olarak bilinen Thucydides “Peloponez Savaşının Tarihi” (Arends, 2009, s. 8) isimli eserinde ilk defa güvenlik kavramını işleyerek, dönemin gerçekliği ile ilişkilendirmiştir. Yakın dönemde Abraham Maslow’un ortaya koyduğu “Maslow Piramidi” literatüre girmiş, ihtiyaçlar hiyerarşisinde en alt katmanda yaşamın sürdürülebilmesi için temel ihtiyaçlar; beslenme, barınma, vb. fizyolojik ihtiyaçlar şeklinde sıralanırken, bir üst basamakta güvenlik gereksinimine yer verilmiştir. (Kula ve Çakar, 2015, s. 194) 20’nci yy.’a geldiğimizde güvenlik çalışmaları farklı boyutlarda, çeşitli ekollerin farklı yaklaşımları ile sistematik bir şekilde ortaya konarak işlenmeye başlamıştır.

Basit bir anlatımla, insanların kendisini güvende hissetmesi, tehlike ve tehditlerden arınmış olma hali olarak ifade edilebilir. Türk Dil Kurumu ise; “toplum yaşamında yasal düzenin aksatılmadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi durumu, emniyet”

(TDK, 2011, s. 1013.) gibi anlamlar üzerinden tanımlar yapmıştır. Başka bir açıdan güvenlik, dışarıdan gelebilecek saldırı ve tehditlere karşı kendini koruyabilme yeteneği (tuicakademi.org, 2015) ya da toplum sağlığını kontrol altına alabilmek için alınan her türlü önlemler olarak tarif edilebilir. Bu açıdan bakıldığında, bireyden topluma her kesimin, yaşamını sürdürebilmek için temel ihtiyaçlardan sonra güvende olmaya, güvenliğe gereksinim duyduğu görülmektedir. Tehditlerden uzak kalma, tehlikelerden arınma, güvende olma hali, insanlık tarihinden bu yana bazen amaç, bazen ihtiyaç, bazen de zorunluluk olmuştur. İnsanın yaşam mücadelesi ile şekillenmiş güvenlik olgusu; birey, toplum, ülke, bilgi, sağlık, ekonomi, teknoloji vb. gibi hangi kavramın merkeze alındığına ya da tehlikenin nereden geldiğine göre özelleşerek anlam kazanmıştır. Trafikte tehlike varsa trafik güvenliği, terör tehdidi varsa toplum güvenliği, salgın ya da virüs varsa sağlık güvenliği gibi ihtiyaç ve tehditlere göre şekillenmiştir. Şiddeti ve boyutları farklı olsa da insanın yirmi dört saat tehdit altında olduğu söylenebilir. Uyurken, kahvaltıda, işe giderken, çalışırken, eğlenirken her zaman bir şekilde, fark etse de etmese de tehlike ve tehditlerle iç içedir. Güvende yaşama arzusu her zaman istihbarat toplamayı gerektirdiği için, istihbarat ve güvenlik, et ve kemik gibi iç içe olmuştur. Her iki kavramda, zamana, mekâna ve koşullara göre şekillenip, insanın doğasına uygun bir hale evrilerek, fiziksel yaşam koşulları ile toplumdan bireye kadar her alanda ayrı ayrı somutlaşmıştır.

Bir şehir düşünün, sabah erken saatlerde hayat başlıyor. Herkes işine gidiyor. Sokaklar insanlarla dolu. Caddeler yoğun, trafik akıyor. Devlet daireleri çalışıyor. Fabrikalar işliyor. İnşaatlar, hastaneler, okullar, otobüs-metro hatları, galeriler, çiçekçiler, tezgahlar, yolda telefonla konuşan, köşe başında randevusunu bekleyen insanlar, tezgâhın başındaki simitçi, herkes işinde gücünde hayatın akışı normal bir şekilde seyrinde devam ediyor. Bu şehrin görünen yüzü. Arka planda ise, şehre girip çıkan tüm araçları sistem üzerinden kontrol eden, takipli şahısların, telefon, sosyal medya hesapları, posta, kargo, elektrik, su, telekomünikasyon, harcama fişleri, banka hareketleri gibi kayıtlardan çeşitli tespitler yapmaya çalışan ve bunlar gibi yüzlerce faaliyeti bir merkezde toplayıp, ayıklayıp, süzen profesyonel bir mekanizma. Bütün bu bilgileri bir havuza atıp analizini yapan, elde ettiği verilerle istihbarat üretip, toplumsal hayatın akışını sorunsuz sağlamak için kesintisiz çaba harcayan bir güvenlik odaklı istihbarat yapılanması.

Evde, işte, çarşıda, pazarda, uykuda, yaşamın her evresinde, aslında insanın doğasında, biz onun varlığını hissetmesek de istihbarat aynı Mevlana'nın sözünü ettiği "elif" gibidir. Elif ile başlayan besmelede, baştaki "elif" harfi okunmaz. Ama elif olmadan da besmele dile gelmez. İstihbarat da böyledir. Her şeyde o vardır ama hiçbir yerde görünmez.

(Suiçmez, 2023) Aslında istihbarat güvenliğe etki eden tehlikeleri önleyen en stratejik unsurdur.

Güvenlik nedir? sorusunun cevabı çeşitli soruların sorulması ile anlam kazanabilir. Kimin güvenliği, neyin güvenliği, nerenin güvenliği, bireyin mi, toplumun mu, şehrin mi, ulusal mı, uluslararası mı, küresel mi, jeo-uzamsal mı, gibi bu sorular çoğaltılabilir.

Uluslararası ilişkiler sisteminde güvenlik kavramı, farklı analiz düzeylerinde ve farklı ekollerce aktörlerin davranışları, evrensel ve bölgesel kavramlar ile ele alınıp incelenmiştir. Farklı analiz düzeylerinde ele alınan kavramın, tüm metodolojiler için ortak noktası, güvenliğin temel değer olduğu ve kaybedildiğinde geride kalan hiçbir şeyin öneminin kalmayacağı, güvenliğe yönelecek tehditlerin, ne surette olursa olsun ortadan kaldırılması gerektiğidir. (İyiat, 2020, ss. 3-13) Günümüz dünyasında güvenliğe etki eden faktörler her zaman krizlerle başlamış, devamında ise çatışma ve savaşlar gelmiştir. Güvenliği etkileyen krizler, yürütülen istihbarat stratejileri ile aşılmıştır. Dolayısıyla tehlike ve tehditlerin bertaraf edilmesinde istihbarat, çarpan etkisi en büyük faktördür.

2. İç Güvenlik Bağlamında Güvenlik ve İstihbarat

Kavramsal anlamda bakıldığında iç güvenlik kavramı, bir ülkenin, ulusun bağımsızlığını, toprağını, halkını ve her türlü önemli tesislerini tehdit ve saldırılara karşı koruma üzerine kurulu bir olgudur. (Reese, 2013, s. 2) Ülke sınırlarının içerisinde, her türlü tehdit ve tehlikelerden arınmış olarak, halkın huzur ve güvenliğinin tesisi, devlet kurumlarının ve halkın kullandığı her türlü bina, tesis ve yapılara karşı emniyet ve güvenliğin sağlanmış olması halidir.

Uluslararası ilişkilerde tehdit ve güç kullanımını ihtiva eden geleneksel güvenlik yaklaşımlarından ziyade, zorlayıcı diplomasi, istihbarat gibi geleneksel olmayan yeni güvenlik yaklaşımları, risk ve maliyeti en az yaklaşımlar olarak kabul görmüştür. (Collins, 2017, s. 7) Çok boyutlu bir kavram olan güvenlik, birçok alanı kapsayabilecek bir olgudur. Uluslararası ilişkiler disiplininde güvenlik kavramını ilk ortaya atanlardan biri Arnold Oscar Wolfers'tir. Ulusal ve uluslararası ilişkiler olmak üzere iki boyutlu bir düzlemde incelemiştir. Ülke içi güvenliği polis ve ordudan oluşan kuvvetler özelinde, iç düzenin sağlanması ve korunması kapsamında ele alırken, uluslararası güvenliği ise devletlerin kendi sınırlarının ötesinden gelebilecek bir tehdide karşı ordu ve kolluk kuvvetlerinin birlikte harekete geçme eylemi olarak ifade etmiştir. (Wolfers, 1952, s. 481.)

Devletlerin ulusal, bölgesel ve küresel anlamda güç arayışları, yumuşak ve sert güç gibi yöntemlerle ortaya çıkmıştır. Güçlü olmak güvenlik olgusu ile alakalı olduğu için, coğrafi

güvenlikten devletin güvenliğine, toplumun güvenliğinden bireyin güvenliğine kadar birçok alanda etkili olmuştur. (Aktaş, 2022, s. 3) İstihbarat, başta güvenlik olmak üzere, ekonomi, siyaset, teknoloji, üretim, pazarlama, ulaştırma, haberleşme, diplomasi, bankacılık, gibi yüzlerce alanda “olmazsa olmaz” bir kavram olarak hayatın içindedir. Hedef kitlesi terör ve tehdit olan güvenlik istihbaratının sahası, insan merkezli toplum, amacı ise yüksek güvenlik ortamıdır.

Tarihten günümüze güvenliğin sağlanması noktasında en önemli ve sorumlu aktör olarak “devlet”, güvenlik politikalarının oluşturulmasında ise “istihbarat” en temel unsur olarak öne çıkmıştır. Bilginin toplanarak kıymetlendirilmesi, belirli aşamalara tabi tutularak analizi, en son istihbarat üretim sürecine dahil edilerek, kullanılabilir ürüne dönüştürülmesi, geçmişten günümüze çeşitli kişiler tarafından farklı dönemlerde farklı şekillerde yapılmıştır. (Alabaş, 2022, s. 129) Bu durum hem reel politiği doğru öngörerek, uluslararası ilişkiler bağlamında politik vizyon oluşturmak, hem de iç güvenliğin sağlanması ve iç tehditlerin bertaraf edilmesi noktasında, önemli bir kılavuz olmuştur. Dolayısıyla iç güvenlik tehditlerinin bertaraf edilmesi noktasında “önleyici istihbarat” faaliyetleri, suç işlenmesi noktasında ise “adli istihbarat” faaliyetleri, güvenlik yapılanmalarının zayıfladığı zamanlarda, yapı güvenlik mimarisinin temelinde kullanılan fore kazık uygulaması gibidirler. Fore kazıkların aniden gelen şiddeti yüklenerek temeli desteklediği gibi, istihbarat faaliyetleri de tehditleri önceden tanımlayarak güvenliği destekler. Tehdit ya da tehlikenin önceden belirlenerek önlenmesi amaç iken, her şeye rağmen tehlikenin ortaya çıkması durumunda ise şiddetini hafifletecek direnci ortaya koyarak tehlikeyi hafifletmek, bazen sonuç olarak ortaya çıkmaktadır.

İç güvenlik istihbaratı; devleti, egemenliği, ülkeyi, önemli tesisleri, toplumu ve insanları, kötü niyetli ve düşman faaliyetlere karşı korumayı amaç edinmekle birlikte, istihbarata ve casusluğa karşı koyma, örtülü operasyon gibi çeşitli faaliyetler de ilgi alanı içerisinde yer almaktadır. (Kuloğlu, 2015, s. 24) İstihbarat ve güvenlik olgusunu Aytunç Altındal bir televizyon programında şu şekilde ifade etmiştir. Güvenlik insan vücudu gibidir. Çeşitli organlardan oluşan hayati bileşenlere haizdir. İstihbarat bu organlardan beyin gibidir. Beyni iyi işlemeyen bir vücut, iyi eğitilmiş, performansı yüksek, donanımlı, ancak huzur ve güvenliği sağlayamayan mekanizma gibidir. Beyni iyi çalışan bir vücut diğer organlarda sorun olsa da başına gelecek tehditlerden haberdar olacağı için tehlikelere karşı gerekli tedbirleri alarak hiçbir zaman işini şansa bırakmaz. (Altındal, 2021) Bu ifadede iyi yürütülen bir istihbarat sürecinde aksayan hususlar olsa da soruna dönüşmeden telafi edilebileceği vurgusu yapılmıştır. Bazen terör eylemleri, sadece önleyici güvenlik tedbirleri ile durdurulamayabilir. Eylem yapabilecek örgütler, eylem türü ve şekli, hedeflerin nereler

olacağı, eylemin nasıl yapılacağı, örgütlerin kullandığı silah, patlayıcı madde, araçlar, eylem müzahir yer ve günler gibi birçok detaya sahip olmak gerekebilir. Aksi halde olaylar önlenemeyeceği gibi olay sonrası suçluların tespiti noktasında başarı sağlanamayarak toplumda panik etkisi yaratacak ayrı bir kaos dahi oluşabilir. Bazı eylemlerin önlenmesi, güçlü tedbirlerle değil, istihbarat birimlerinin kurumsal hafızalarında saklı kapasiteleri ile ilgilidir. İhtiyaçların belirlendiği, bilginin toplanarak işlendiği, sonra da kullanım için yayımlandığı çark döngüsü, bu hafızanın işleyişinin ifadesidir. Bu döngü, her bir tehlike ve tehdit türüne özel girdilere göre işler. Her ne kadar işleme alınan girdilerin parametreleri farklılık gösterse de kıymetlendirilmesi belirli skalalarla sabitlenmiştir. İhtiyaçların tespiti, toplanması, işlenmesi ve ürün olarak kullanıma hazır hale gelmesi, tehdidin çeşidi, girilen bilginin kıymeti, zamanlaması ve analizcinin yetenekleri ile de orantılı bir durumdur. Burada başka bir belirleyici unsur ise resmin bütününe ortaya koyacak parçaların çokluğu ve gerçekliğidir. Bu durum geleneksel ve asimetric tehditler ile mücadelede farklılıklar gösterebilir. Asimetric tehditler, mücadele anlamında geleneksel yöntemlerin etkisini zayıflatır. Bu çeşit eylemler kalabalık ortamlarda, hedef gözetilmeden, halk arasında infial uyandırma amacıyla, kitleleri hareke geçirmek ya da etkilemek üzere aniden ortaya çıkabilir.

Bunun yanında siber bir terör tehdidi, klasik tedbirlerle mücadele etmenin ötesinde alanında uzman karşı taktik ve ataklar üretebilecek kapasitede birimler tarafından etkili olabilir. (Yılmaz, 2012, s. 33) Bu tür tehditlerle mücadele edebilmenin ya da tehlikeyi bertaraf edebilmenin sadece önleyici güvenlik yaklaşımları ile mümkün olmadığı ortadadır. Klasik istihbarat yöntemleri de bazen tehdidin anlamlandırılmasında yeterli olmayabilir. Dolayısıyla geleneksel yöntemlerin aşılması daha bilimsel usullerle teknolojik kapasitenin artırılması gerekebilir. Burada esas olan teknik kapasitenin ihtiyaçlara göre sürekli evrilerek inovatif bir canlılık içerisinde olması gerektiğidir. Başlangıçta sadece insan ve kısmi olarak tekniğe dayalı toplanan bilgi, günümüzde, sinyal, lazer, uzak-yakın görüntü, nano-mikro gibi ülkelerin inovasyon yeteneklerine göre, tahmin edilen ya da edilemeyen birçok yöntemi içerir. Bu manada kullanılan yeni icat ve ürünler, teknolojinin alınıp satıldığı gizli bir pazara da dönüşmüştür. İstihbarat ekipmanları üretip pazarlayan bir firma, farklı bir kıtadaki müşterisine bir teslimat yaparak döndüğünde, işletmede aynı ürünün bir üst modeli üretilerek satışa hazır hale gelir. Ürün satış döngüsü bu seyirde devam eder. Tedarik zincirinin son halkasına ürün ulaştığında, yeni ürün pazara çıkar. Kimse kimsenin sırlarını bilmediği için rekabetten ziyade

“mavi okyanus inovasyonu”⁴ hakimdir. Dolayısıyla istihbarat yaşayan bir organizma gibi canlıdır. Sürekli büyür, gelişir ve ihtiyaçlara göre evrilmesi gerekir.

İç güvenlik istihbaratı; iç güvenlik hizmetlerinin temini, tesisi, halkın huzur ve güveninin sağlanması, mevcut yasaların ve hukukun işletilmesini esas alan faaliyetlerdir. Tarihte, kişilerin, kralların ve rejimlerinin korunması amaçlanırken, günümüzde devletin iç güvenliğini sağlamayı amaç edinen” (Yakın, 1969, s. 3) iç istihbarat, yönetimi sekteye uğratmak, halk arasına nifak sokmak, rejimi değiştirmek, siyasi otoriteye olan güveni sarsmak, toplum içerisinde etnik, din, mezhep, tarikat ayrılıkları veya ideolojik farklılık yaratmak amacıyla yürütülen faaliyetleri ortaya çıkarıp, casuslukla mücadele etmek amacı güden bir istihbarat türüdür.” (Ateş, 2012, s. 8) Türkiye'nin coğrafi konumu sosyo-kültürel yapısı, terör örgütlerinin tehdit durumu, suç ve suçlu profillerindeki hızlı değişimler gibi ülkemize özgü güvenlik sorunları, iç istihbarat birimlerinde yeni yapılanmaları gerektirmiştir.

İç güvenlik istihbaratı yapan Jandarma ve Polis kolluğu, suçun tespiti suçlunun yakalanması, suçla ilgili iz, emare ve belirtilerin ele geçirilmesi yönünde adli, suçun işlenmesinin ön hazırlıklarının ortaya çıkarılması noktasında ise önleyici istihbarat faaliyetleri yürütür. Ülkemize özgü bir durum olmamakla birlikte, her iki noktada da istihbarat olgusunun metaforik doğası şudur. İstihbarat her yerde vardır. Hiçbir yerde görünmez. Tehlike önlenemediği zaman sorgulanır. Önlenecek birçok olaydan da kimsenin haberi olmaz. Bu istihbarat olgusunun makus doğası ve değişmeyen temel algısıdır. Her şeye rağmen ülkemizin coğrafi ve jeopolitik gerçekliği göz önüne alındığında gerek milli gerekse kolluk istihbarat birimlerinin başarıları bölgemizde ve coğrafyamızda dostta güven düşmana korku düzeyindedir.

3. İç Güvenlik İstihbaratı Bağlamında Paramedik Bir Yaklaşım

İç güvenlik istihbaratı tarihin çeşitli dönemlerinde bireylerin, toplumun ve liderlerin güvenliğini sağlamak için yürütülmüş faaliyetlerdir. Türk tarihine bakıldığında 638 yılında Han'larını suçlu gören halkların liderlerinden desteğini çekerek, Batı Hakanlığına karşı başkaldırıların başlaması, isyancı Tun-tudun'un, Han'ın yakınındaki Beylerle önceden iş birliği yaparak, beklenmedik bir zamanda Han'ın otağını basmak suretiyle iktidarı ele geçirmesi, (Gumilev, 2007, ss. 271-272) çok açık bir şekilde, zamanında öngörülemediği için iç güvenlik istihbarat zafiyetinin ortaya çıkardığı çok eski bir sonuçtur. Zaman, mekân ve aktörler değişse de geçmişten günümüze bu tür örneklere çokça rastlamak mümkündür. Dış

⁴ Mavi Okyanus Stratejisinin temel taşı olarak nitelendirilen değer inovasyonu, işletmelerin en önemli hedeflerinden biri olan “müşteri değerinin” yaratılmasına yardım eden bir araçtır. Stratejiye yönelik geleneksel yaklaşımların aksine, rekabet yerine müşteriye stratejinin merkezine koymuştur.

güvenlik tedbirleri ne kadar güçlü olursa olsun, düşmanın içerden ya da dışardan hulul⁵ ettireceği birkaç ajan, bazen binlerce asker ile başaramayacak şeyleri çok kolay bir şekilde yapabilir. Dolayısıyla top yekûn güvenlikten söz edebilmek için ulusal istihbarat, istihbarata karşı koyma ve iç güvenlik istihbaratı, tarihin her döneminde önemli birer disiplin olarak yan yana olmuştur.

İç güvenlik istihbaratı; bir ülkenin iç güvenliğine tesir eden, terör, uyuşturucu, kaçakçılık ya da diğer tüm suç oluşumlarının faaliyetlerinin engellenmesi ve kamu düzeninin sağlanması amacıyla yürütülen bir istihbarat türüdür. Suçun işlenmesinin ön hazırlıklarının tespiti noktasında önleme maksatlı, suç oluştuktan sonra ise adli olarak yürütülür. İç güvenlik yönetiminde, güvenliğin ve adaletin tesisi noktasında, önemli bir çarpan etkisi vardır. Demokrasi, insan hakları ve özgürlük kavramlarını merkeze alan hukuk sınırları içerisinde işleyen bir istihbarat türüdür. Genel kolluk birimlerinin görev ve yetki alanındadır. İç güvenlik istihbaratı her ne kadar ülke sınırlarını esas alan bir alanda yürütülse de küreselleşme ve internet kaynaklı suç yelpazesindeki sürekli artışlar, bu istihbarat alanının sorumluluk sınırlarını zorlamaktadır.

Kolluk istihbarat birimleri teknolojik ve zihinsel anlamda yeteneklerini arttırsa da gerek uluslararası hukukta gerekse iç hukukta mevcut mevzuatın, bilişim ve sınırı aşan suçlarla mücadeleye ayak uydurma noktasında geri kalması, bu suçlarla mücadelede ayrı bir sorunsaldır. Güvenlik paradoksunun aşılmasında geleneksel tedbirlerin dışında siyasi, hukuki, idari ve tüm güvenlik unsurlarını kapsayan topyekûn bir mücadele esas olmalıdır. Dolayısıyla kanun koyucu sınırı aşan bilişim suçları ile mücadelede etkili olacak mevzuatın düzenlenmesinde cari olmalı, suçun tanımlanamadığı bir mevzuat içerisinde müeyyide arama, mücadele eden kolluk birimlerin işi olmamalıdır.

Küresel dünyada ayakta kalmanın sırrı, akıntıya kapılmış birinin sudaki hali gibidir. Yaşamak için sürekli çaba göstermek ya da yüzmek zorundadır. Durup beklemek, geri sürükleyeceği gibi aynı zamanda belirsizliğe de götürecek kaotik bir haldir. Bulduğumuz coğrafya, özellikle Anadolu, dünyanın gıpta ettiği, doğu ve batının kesiştiği gözde bir merkez, yer altı yer üstü kaynakları, kara, deniz ve hava yollarının sağladığı coğrafi ve jeopolitik avantajlar, geleceğe yönelik stratejik hesapların odak noktasıdır. Resmin bütününe bakıldığında, küresel merkezin Avrasya olarak okunduğu günümüzde, ülkemizin rolü ve dünyadaki önemi daha da net anlaşılacaktır. Coğrafyanın sosyolojik gerçekliği, çeşitli din ve kültürler ile sahip olunan çoklu değerler ve tarihten gelen tüm kazanımlar, adeta temele atılan

⁵ Hulul: Hedefin sırlarını öğrenmek ya da faaliyetlerini takip edip etkilemek maksadıyla, ajan yerleştirmek “dış hulul”, aynı amaçlar için içerden birisini angaje etmek ise “iç hulul” dür.

bir harç gibi bütünleştirici unsurlardır. Tarih boyu yaşanan savaşlar, çekişmeler ve körüklenen huzursuzluklar, bu toprakların önemine şahitlik eden gerçekliğin kendisidir. Bir şeye sahip olmak kolay, onu muhafaza etmek zor, üzerine katarak daha üst noktaya taşımak ise daha da zor olanıdır. Geçmişten günümüze bu kıtada yaşamın sürdürülebilirliği emek, çaba, akıl ve cesaret gerektirmiştir. Bunu sağlayamayan topluluklar tarihin derinliklerinde kaybolmuşlardır. Her karış toprağı bedel ödeyerek kazanan atalarımız, bu vatani bize bırakırken yaşamsal bir konfor alanı sunmamış, sonraki nesillere aktarmak üzere sorumluluk yüklemişlerdir. Bu bilinçle hareket edebilmek profesyonel ve sistematik bir mücadele yöntemini gerektirmiştir. Günümüzde istihbarat ihtiyaçları coğrafyaya, ülkelere, toplumlara, kurumlara ve çeşitli birimlere göre farklılık göstermekle birlikte, ihtiyacın ne olduğu ne maksatla, kime, ne zaman ve nasıl temin edileceği noktasında daha da özelleşmektedir.

İç güvenlik bağlamında istihbarat ihtiyacı; dünyada gelişen siyasi, askeri, teknolojik, ekonomik ve sosyolojik olaylara ve gelişmelere bağlı olarak yabancı ülkeler ile temelde benzer görünse de, doğu ve batı arasındaki konumu, komşularımızla ilişkiler, sürekli artan etnik ve mezhepsel çatışmalar, yasa dışı göç, doğu-batı enerji aktarım merkezlerinin üzerinde bulunması ve gelişmekte olan ülkeler arasında hızlı bir büyüme eğiliminde olması, çeşitli terör örgütlerinin doğrudan ya da dolaylı olarak hedefinde bulunması, Çin'in ekonomik kemer diye tabir ettiği İpekyolu hattının coğrafyamızdan geçmesi (Özey, 2020, s. 100) gibi örneklendirebileceğimiz bir çok jeopolitik avantaj ile öngörülemeyen bir çok risk ve belirsizlikler, istihbarata olan ilgi ve ihtiyacı her geçen gün daha da arttırmaktadır. Bölgemize özgü, sürekli çoğalan hibrit tehdit ve benzeri ataklar, istihbarata odaklı bir güvenlik konseptini zorunlu hale getirmiştir. Bu zorunluluk, geleneksel istihbarat tekniklerinin yanında, bölgeye, coğrafyaya ve gelişen ihtiyaçlara yönelik daha inovatif üretim metotlarına yönelmeyi gerektirmiştir.

İç güvenlik ve kamu düzenini korumakla görevli Emniyet ve Sahil Güvenlik gibi genel kolluk birimleri ile, mazisi cumhuriyetten daha eskiye dayanan 184 Yıllık Jandarma teşkilatı, terörle mücadele ve sınır güvenliğinde, sadece son kırk yılda verdiği şehit ve gazi sayısı ile dünyanın birçok ordusu ile mukayese edilemeyecek emsalsiz bir konuma ulaşmıştır. Kolluk kuvvetlerinin iç huzurun tesisi noktasında, bu milletin her bir ferdinin gönlünden çıkmadan, kimseyi incitmeden, her çeşit terörist ve terörizmle mücadele etmeyi başarmasını, benzersiz bir meziyet ve kahramanlık örneği olarak tarih yazacaktır. Jandarmanın çarıklı süvarilerle patika yollarda halkla söyleşerek başlayan istihbarat serüveninn, günümüzde İnsansız sistemlerle göklerden yapılan ayrıntılı keşfe kadar yükselmesi, belki de bu mücadele azminin ve isteğinin bir sonucudur.

Başta terör olmak üzere her türlü suç ve suçlulukla mücadeleyi canı pahasına ilke edinmiş, kamu düzeni ve asayiş ile ilgili bilgi toplayıp istihbarat üreten kolluk istihbarat birimlerini, görev sorumluluk ve hassasiyetleri bakımından, metaforik anlatmak gerekirse, “hasta hane öncesi tanı ve tedavi” yöntemini ifade eden paramedik⁶ bir yaklaşım üzerinden mukayese etmek mümkündür. Nasıl paramedikler hayati tehlike aşamasında profesyonel bir etki göstererek, ilk bilgi ve bulguları toplar, acil tedavi uygular, hastayı doğru nakleder, stabilizasyonunu sağlar, hasta bilgilerini ameliyat öncesi doğru bir şekilde doktora aktararak hayat kurtarır ise, istihbaratçı da tehdit ve tehlikeler karşısında, cari bilgileri en doğru ve süratli bir şekilde toplar, analiz eder, karar vericiye özetleyerek tehlikeyi önler, ya da operasyona dönüştürerek sonuç alır. (Tablo 1) Esasen istihbarat faaliyetleri, zamana yayılmış kendi doğal mecrasında yürütülen rutin bir faaliyet gibi görülse de her zaman acil, ivedilikle, cerrahi bir hassasiyetle yapılan planlı işlerdir.

Paramedik (Hayati Tehlike)	İstihbaratçı (Güvenlik Tehdidi)
Profesyonel bir yaklaşım gösterir	Profesyonel bir yaklaşım-etki gösterir
İlk bilgi ve bulguları toplar	Cari bilgileri toplar
Acil tedavi uygular	Araştırma/Analiz yapar
Triaj yapar (öncelikleri belirler)	Haberin öncelik derecesini belirler.
Hasta mahremiyetini saklı tutar	Kişisel bilgileri korur
Hasta/Yaralıyı doğru tanımlar	Bilginin doğruluk derecesini belirler
Olay yerinde kendisinin ve yaralının güvenliği için tedbir alır. Kontrollü hareket eder	Kendisine ve haber kaynaklarını korumak için tedbirli olur. Kontrollü hareket eder
Tehlikeleri anlar, koruyucu giysileri ve malzemeler kullanır	Tehlikeyi hisseder, maske, hikâye uydurur ve teknik malzemeler kullanır
Hastayı doğru nakleder	İstihbarat yöntemlerini kullanır
Stabilizasyonunu sağlar	Tehdidin kontrol altında tutulmasını sağlar

⁶ Hastane öncesi kritik durumdaki hastaya ya da yaralıya ilk anda müdahale eden sağlık profesyoneli. Olay yerine ambulans ile gelen ilk sağlık görevlileridir. Görevleri hasta veya yaralıya zamanında müdahale ederek yaşam kurtarmaktır.

Hasta bilgilerini ameliyat öncesi doğru bir şekilde doktora aktarır	Olay bilgilerini operasyon öncesi karar vericilere doğru ve güvenli şekilde ulaştırır
Hastanın doktora teslimi anında doktora danışmanlık yapar.	Operasyon aşamasında karar vericilere danışmanlık yapar
Hastanın ilk elde edilen doğru bulgularla başarılı ameliyat edilmesini sağlar	Operasyonun doğru istihbaratla risksiz başarılı yapılmasını sağlar
Hayat kurtarır	Sonuç alır

Tablo 1: İstihbarat Faaliyetlerinin Paramedik Bir Yaklaşım Üzerinden Karşılaştırması

Paramedik bir yaklaşım ile kolluk istihbarat sürecini ilişkilendirecek olursak, her iki olguda da;

- İnsanın merkezde olduğu güvende olma ve yaşama hakkının esas alındığı temel bir anlayış hakimdir.
- Eğitilmiş ve alanında uzman kişiler tarafından yapılır. Bilgi, tecrübe, proaktif düşünce ve kolektif bir çalışması esastır.
- İnovatiftir, problemlerin çözümünde yeni ve bilimsel fikirler gerekir. Kural dışı hareket edilemez.
- Faaliyeti kolaylaştırıp amaca ulaşmak için çeşitli teknik cihaz, malzeme ve yardımcı enstrümanlar kullanılır.
- Hiyerarşik bir düzen vardır. Zorunlu haller hariç kimse, kimsenin alanına müdahale edemez.
- Mesai mefhumu yoktur. Tehlikenin savuşturulması ve güvenliğin sağlanmasına yönelik acil ortaya çıkar ya da öngörülere dayalı planlanır.
- Canla başla fedakârca bir mücadele azmi söz konusudur. Taksirle de olsa hata yapma lüksü yoktur. Yapılan hata ya da ihmal insan hayatına neden olabilir.
- Nihai karar vericiler vardır. Bilginin yetkisiz kullanımından doğacak risk ve hasarlar göze alınmaz. (Özel durumlar hariç)
- Başarılı işler toplum tarafından fark edilmez “hayatın normal akışı” ya da “işin doğası gereği” gibi anlayış hakimdir.

- Başarısızlık ifşa olabilir. Bireyler ve kurumlar sorgulanabilir. Yapılacak olası hatalar toplumda infial uyandırabilir.

Sonuç

Günümüzde suç örgütlerinin, küresel, çok uluslu, örgütlü, karmaşık ve gizli bir şekilde faaliyet göstermeleri, suçların bilişim sistemleri üzerinden, organize ve sınır ötesi alana taşması, organize suç örgütlerinin uluslararası bir yapıya bürünmesi, terör örgütlerinin kendi kapasiteleri üzerinde uluslararası destek görmesi, hibrit tehditler gibi birçok etken, istihbarat açısından daha etkin ve proaktif tedbirlerin geliştirilerek bilimsel mücadele yöntemlerini zorunlu hale getirmiştir. Terör ve suç örgütleri ile mücadelede asıl hedef, suçun işlenmesini önlemek, suç işlenmesi halinde ise, iz, emare ve delillerle birlikte faileri ortaya çıkarmaktır.

İstihbarat ve Paramedik yaklaşımlar birbirleri ile nitel anlamda karşılaştırıldığında, metaforik temelde oldukça kavramsal benzerlikler ihtiva ettikleri görülmektedir. İki temel olgunun da nihayetinde insan hayatını kurtarmak, birinci öncelikleri ve varoluş sebepleridir. Aynı şekilde proaktif bir bakış açısı kapsamında, tehdit kaynağı riskin yakın gelecekte aktive olmasını engelleyici tasarruflar, bu iki olgu için de adeta bir zorunluluktur. Kavramsal olarak birbirine son derece yakın görev ve sorumluluklara sahip olan kolluk görevlisi istihbaratçı ile sağlık görevlisi paramediğe yönelik iç güvenlik bağlamında bir sentez gerçekleştirildiğinde, ortaya çıkan şaşırtıcı benzerlikler, tarihsel düzlemde bu iki temel olgunun stratejik önemini gözler önüne sermektedir.

Aynı bir paramediğin acil hastaya müdahale esnasında üstlendiği sorumluluklara paralel bir biçimde, iç güvenlik bakımından istihbaratçı da tehlikeleri önceden sezinleyip sorumluluk üstlenmek durumundadır. Nihayet bu doğrultuda proaktif bir kolluk istihbarat yapısı ile hukuka uygun yöntemler ile doğru yerde, doğru zamanda, uygun vasıtalarla elde edilen istihbarata dönüştürülmüş bilgilerin, karar verici ya da ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması amaçlanmaktadır.

Bunun gerçekleşmesi için;

- Etkili etik değerleri özümsemiş, hukuka uygun yöntemler ile suç ve suçlulukla mücadeleyi ilke edinen,
- İyi bir istihbarat arşiv yapısı ve yönetim sistemine sahip, iç ve dış tehditleri doğru algılayıp, buna göre ihtiyaç olan her alanda bilgi toplayabilen,
- Elde edilen ham bilgileri ihtiyaç birimlerine doğru zamanda doğru biçimde işlenmiş bir ürün olarak ulaştırabilen,

- İnsan kaynaklarına önem vererek, donanımlı, alanında uzman, inovatif ve gelişmelere uyumlu bir yapıda,
- Akılcı ve girişimci bir ruhla hareket ederek toplum ve kitleler üzerinde “Kelebek Etkisi”⁷ yaratabilecek güç ve vizyonda,
- Değişen tehditlerin niteliğine göre istihbarat disiplinlerini sürekli yenileyerek sisteme uyarlayacak seviyede,
- Çevresinde meydana gelebilecek tüm oluşumlara hülul ederek, temeline harç koyabilecek profesyonellikte,
- Terör, tehdit ve kaosun öngörüldüğü toplumsal hareketliliklerde, bireyden ziyade kitleleri angaje ederek, caydırarak kapasitede,
- Sosyal medyayı iyi okuyarak bireysel ya da örgütsel bazda itibar dilenciliği⁸ yaparak, çeşitli yollardan kazanım elde etme peşinde olan unsurları deşifre ederek, anlamlandırabilecek yeterlilikte,
- Bilginin ve bilgiye erişimin çok olduğu çağımızda, profesyonel bir analiz mekanizması kullanarak istihbarat üretebilecek yetenekte,
- Milli güç unsurlarını merkeze koyan bir istihbarata karşı koyma potansiyeli üretecek disiplinde,
- İnsan istihbaratı kullanmaya devam ederken bilimsel ve teknik istihbaratta da sürekli yeniliklere açık, girişimci bir ruhla hareket eden, geçmişten günümüze istihbarat kazanımlarının, (*savaş, strateji, ekonomi, diplomasi gibi birçok alanda*) toplumları nerelere taşıdığı noktasını içselleştiren bir istihbarat kültürüne hâkim olmalıdır.

⁷ **Kelebek Etkisi:** Bir sistemin başlangıç verilerindeki küçük değişikliklerin, sonrasında büyük ve öngörülemeyen sonuçlar doğurmasıdır. Edward N. Lorenz’in ortaya koyduğu Kaos Teorisi ile ilgilidir. Örnek: “Bir kelebeğin kanat çırpması, dünyanın yarısını dolaşabilecek bir kasırganın oluşmasına neden olabilir.”

⁸ **İtibar Dilenciliği:** Olduğundan farklı görünmek suretiyle, sosyal medyada beğeni alarak başkaları tarafından kabul görme, önemsenme, itibar görme, ya da mevcut durumunu maskeleyerek, maddi manevi, ideolojik kazanç elde etme durumu.

EXTENDED SUMMARY

The purpose of this study; is to find metaphorical answers to the questions of what intelligence and security are and to make sense of these two concepts through the reinforcing expressions that metaphorical expressions add to learning. Then, it is to reveal the importance of law enforcement intelligence through a paramedic approach.

On a historical level, what is the importance of the concepts of intelligence and security on the lives of individuals, societies and states from past to present? The questions of the research are how societies that do not attach importance to intelligence will be exposed to security threats, and how societies that do care about them will be able to eliminate dangers and threats.

When the national and international literature is examined, it can be seen that the concepts of intelligence and security have entered the human life together with the life form, that both concepts are among the basic vital needs such as nutrition and shelter, and that they aim to take precautions, be cautious, in other words, to secure the future of the society. Today, it has been revealed that it is a strategic phenomenon intertwined with life in every aspect of society, from individual to society, from politics to economy. It was prepared by qualitative research method, literature review, and analysis of texts and documents.

In this study; The concepts of “intelligence” and “security” were discussed with a metaphorical approach on a historical basis, and then they were examined in relation to each other through the factors affecting security. Focusing on the phenomenon of intelligence, it has been researched from past to present in terms of individual, society and international security.

The activities of internal security and law enforcement intelligence are included, within the scope of law enforcement intelligence, the existing legislation in both international law and domestic law is lagging behind in terms of keeping up with the fight against informatics and cross-border crimes, and this situation is a separate problem that needs to be worked on in terms of combating crimes. In addition to the measures, it was discussed that an all-out struggle covering political, legal, administrative and all security elements should be taken as basis.

Intelligence and Paramedic approaches were compared with each other in a qualitative sense, and it was emphasized that they have conceptual similarities on a metaphorical basis, and that the first priority and reason for existence of both phenomena is to save human life. Conceptually, a synthesis was carried out in the context of internal security for law enforcement officers, intelligence officers and paramedics, who have very similar duties and responsibilities, and the similarities that emerged were revealed. The strategic importance of these two basic facts has been pointed out. In this context, a connection has been established that although intelligence activities are seen as a routine activity carried out in their own natural environment over time, they are always urgent, planned activities carried out with surgical precision. In the last section, the basic principles and characteristics that should be possessed by law enforcement intelligence personnel are revealed, and intelligence culture is emphasized in the context of the qualifications that the relevant personnel should have.

KAYNAKÇA

- Acar, Ü. (2011). İstihbarat, Akçağ Yayınevi,
- Aktaş, H., İzol, R., ve Daban, C. (2022). Küresel Dünyada Uluslararası Örgütler ve Güvenlik Algısı, “Uluslararası Örgütler ve Güvenlik Üzerine Tarihsel ve Nedensel Bir Analiz”.
- Alabaş, S. (2022). İnsan İstihbaratı Kapsamında Bir Casus Profil Analizi: John Godolphin Bennett ve İstanbul’daki Faaliyetleri. İstihbarat Çalışmaları ve Araştırmaları Dergisi, 1(1), ss.129-156, DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/icad.5>
- Altındal, A., (youtube.com 2021) TRT Arşivi Büyük Takip Programı (Röportaj) <https://www.youtube.com/> (Erişim tarihi: 21.11.2021)
- Arends, J. F. (2009). Homeros’dan Hobbes ve Ötesine: Güvenlik Kavramının Avrupa Geleceğindeki Boyutları, Uluslararası İlişkiler Dergisi, <https://dergipar.k.org.tr/tr/download/article-file/540001>. s.8
- Ateş, H. (2012). “Kamu Güvenliğinde İstihbarat Sisteminin Değerlendirilmesi” [Yüksek Lisans Tezi] Ulusal tez merkezi içinde (323640). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Aydın N.h, (2010),”Osmanlı imparatorluğunda istihbarat” Paraf Yayınları, 2010, ISBN:978-605-5539-37-5
- Collins, A. (2017). Çağdaş Güvenlik Çalışmaları, (Contemporary Security Studies), (Çev:Nasuh Uslu), Röle Akademik Yayıncılık, ISBN:978-605-65942-9-8,
- Demir, C. ve Karakaş Yıldırım, Ö. (2019) Türkçede Metaforlar ve Metaforik Anlatımlar. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 21(4), 1085-1096.
- Demirci Güler M. P. (2012) Sınıf Öğretmeni Adaylarının Fen ve Teknoloji Dersine İlişkin Metaforik Tanımlamaları, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Yaz-2012 Cilt:11 Sayı:41 (053-063), ISSN:1304-0278
- Duyvesteyn Isabelle, (2011), Intelligence and strategic culture: some observations, Intelligence and National Security 26, sayı 4, (2011) DOI:10.1080/02684527.2011.580605.
- Gill P, Stephen M, ve Phythan M, (2009), “İstihbarat Teorisi Anahtar Sorular ve Tartışmalar”, Bildiri Kitabı, Abingdon Londra ve Newyork, Routledge
- Gumilev, L.N., (2007), Eski Türkler”(Çeviren, D.Ahsen Batur) İstanbul, Selenge Yayınları, 6.baskı.
- İyiat, B. (2020), “Milli İstihbarat,” Kripto Yayınları, Ankara 2020, s.36
- Taşgıl, A. (2021) Türk İstihbarat Tarihi, İçinde, Demircioğlu, İ.H., Özcan, A. ÇENCEN, N, Yiğit, Y. (Ed.), “İslam Öncesi Dönemde Türklerde İstihbarat” (s.42) Yeditepe Yayınevi, 1. Baskı, Ankara

- Kavsıracı, O. (2020). İstihbarat süreci ve insan kaynaklı istihbaratın analizi. OPUS– Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 16(27), 700-719. DOI: 10.26466/opus.773203
- Kula, S.ve Çakar, B. (2015). Maslow İhtiyaçlar Hiyerarşisi Bağlamında Toplumda Bireylerin Güvenlik Algısı ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki” Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt: 6 Sayı: 12, s.194
- Kuloğlu Gökhan, (2015) “İç güvenlik İstihbaratı ve Kolluk. ABD Örneği,” Beta yayınları, ISBN:978-605-333-488-0
- Kutsalkitap.org (2023) <https://www.kutsalkitap.org/online-tevrat-oku/> Çölde Sayım13, Kenan Ülkesine Casuslar Gönderiliyor,1-2 (Erişim Tarihi: 9.10.2023)
- Mercan, G.Nida. (2015), <http://www.tuicakademi.org/index.php/temel-kavramlar/4443-teoriler-isiginda-guvenlik-algisi> Erişim Tarihi, (18.02.2015)
- Nizamü'l-Mülk (1982). “Siyasetname.” Mehmet Altay Köymen, (hazırlayan), Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı 100 Temel Eser Dizisi.
- Özaydın. A. (2018).” Nizâmülmülk’ün Büyük Selçuklu İmparatorluğu’na Hizmetleri.” USAD, 2018; (8): 1-31.s.14
- Özey R. ve Ünlü M., (2020), “Türk Dünyasının Jeopolitiği” Pegem Akademi yayınları, Ankara 2020.
- Reese, Shawn, (2013) “Defining Homeland Security: Analysis and Congressional Considerations,” Congressional Research Service,<https://sgp.fas.org/crs/homsec/R42462.pdf> (Erişim tarihi: 29.11.2023)
- Suiçmez, M.N. (2018) “Devlet Güvenliğinde İstihbarat Neden Önemli?” <https://stratejikortak.com/2018/01/devlet-guvenliginde-istihbarat-neden-onemli.html>, Erişim Tarihi:(10.10.2023) Mahmut Nedim Suiçmez -27 Ocak 2018
- Sun-Tzu, “Savaş Sanatı”, Adil Demir, (Çeviren), Kastaş Yayınları, İstanbul, 2008, 3.Baskı, Yorumlarla Savaş Sanatı Bölümü, s.204
- Şimşir, M. (2015). “Nizamülmülk’ün Siyasetnamesi ve İstihbarata yönelik İlke ve Yöntemleri”. KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi S.17 (28), 201 (Erişim tarihi:03.06.2023) <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/107113>
- T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı’da İstihbarat, Yayın No: 148, İstanbul 2017,
- TDK (Türk Dil Kurumu) (2015). “Genel Açıklamalı Sözlük”. Ankara: TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu, “Türkçe Sözlük,” Cilt-1, A-J,9.Baskı, Ankara,1998.
- Türk Dil Kurumu, “Türkçe Sözlük,” (11.Baskı), Ankara, TDK, 2011.
- Wolfers, Arnold, (1952), “National Security’ as an Ambiguous Symbol”, Political Science Quartely, Vol. 67, No. 4, December 1952, p.481-485.

Yakın, A. (1969), “İstihbarat Casusluk ve Casuslukla Mücadele” Dışişleri Akd. Yay.Ankara

Yalçın.S. “Hz. Muhammed’in İstihbarat Savaşı”, Hürriyet, Ağustos 2023, <https://www.hurriyet.com.tr/hz-muhammed-in-istihbarat-savasi-12331145> (Erişim tarihi:17.11.2023)

Yılmaz, Sefer, (2012), Türkiye’nin İç Güvenlik Yapılanmasında Değişim İhtiyacı. Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 21, Sayı3, 2012, Sayfa 17-40.

Atf Bilgisi/Citation

Yetiş, Eda. "Politik İletişim Olarak Bilim İletişimini Tahayyül Etmek". Güvenlik ve İstihbarat Çalışmaları Dergisi, c.1 s.1 (2023): 76-93.

Makale Bilgisi/Article Information
Araştırma Makalesi/Research Article

POLİTİK İLETİŞİM OLARAK BİLİM İLETİŞİMİNİ TAHAYYÜL ETMEK

Eda YETİŞ¹

Öz

Bu çalışma iletişim araştırmaları literatüründe Türkçe alan yazında pek yer edinemeyen "bilim iletişimi" çalışmalarının sınırlarını politik bağlam ekseninde ele alarak bilim iletişimi yaklaşımını demokrasi kültürünün gelişimi düzleminde tartışmaktadır. Çağdaş dünyada bilimsel gelişmelerin gündelik yaşamın ve demokrasi kültürünün gelişimi üzerinde yadsınamaz bir etkisi bulunmaktadır. Bu açıdan bilimin seyri noktasında yurttaşların bilimle ilişkisi demokrasinin yeni bir gerekliliği olarak düşünülmekte, bilimsel gelişmelere karşı yurttaşların farkındalığına sahip olması gerektiği ifade edilmektedir. Bu açıdan yurttaşların bilimle ilişkisi politik bir gereklilik olarak düşünülmekte, bilim iletişiminin varlığı ekonomi politik bağlamda analiz edilmektedir. Bu çerçevede bu çalışma bilim iletişimi yaklaşımını politik tartışmalar ekseninde tartışmaya açarak bilim iletişimi olgusunu politik bir strateji olarak demokratik kültürün gelişmesindeki rolüne odaklanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bilim İletişimi, Bilim Okuryazarlığı, Yurttaş Bilimi

IMAGINING SCIENCE COMMUNICATION AS A POLITICAL COMMUNICATION

Abstract

This study discusses the science communication approach on the basis of the development of democracy culture by discussing the boundaries of "science communication" studies, which have not found much place in the Turkish literature in the communication research literature, on the axis of the political context. In the contemporary world, scientific developments have an undeniable impact on the development of daily life and democratic culture. In this respect, citizens' relationship with science in the course of science is considered as a new necessity of democracy, and it is stated that citizens should be aware of scientific developments. In this respect, citizens' relationship with science is considered a political necessity, and the existence of science communication is analyzed in the context of political economy. In this context, this study tries to show the phenomenon of science

¹ Uluslararası İlişkiler ve İstihbarat Çalışmaları Yüksek Lisans Öğrencisi
İstanbul Aydın Üniversitesi
edayetis.tr@gmail.com
ORCID: 0000-0002-6940-2900

communication as a political strategy by opening the science communication approach to discussion on the axis of political debates.

Keywords: *Science Communication, Science Literacy, Citizen Science.*

Giriş

Bir ideoloji olarak neoliberalizmin² ekonomi politik küresel genişlemesinin yarattığı bir başka boyut ise bilimin seyri üzerine meydana getirdiği dönüşümdür. Bugün ticari amaçlara yönelik sermaye çıkarı doğrultusunda genişleme gösteren bilimsel çalışmaların ne tür sonuçlar meydana getirdiği sorunsal eleştirel çalışmaların ilgisini arttırmıştır. Bu açıdan piyasa erklerinin bilimin seyri üzerine yarattığı hegemonik güç nedeniyle bilim okuryazarlığının önemi artmış, bilim iletişiminin rolü bu süreçte politik bir görünüm kazanmıştır. Bilim iletişimi bilim-toplum arasındaki bilgi eksikliğini gidermeye çalışan, bilimsel gelişmeler karşısında toplumsal çıkarını önceleyerek bilimsel gelişmeler noktasında toplumu bilgilendiren faaliyetler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca bilimsel seyrin varlığını iktidar ve güç merkezli göstermeye çalışan, bilimsel üretim süreçlerinde yurttaşın katılımcı aktif rol alması gerektiğini savunan, politik bilinçlenme hedefi olarak bilimsel gelişmeleri insanlığın lehine savunan bir yaklaşım olarak bilim iletişimi bilimin ekonomi politik gelişimi üzerine odaklanmaktadır (Tuna ve Arslanoğlu, 2022, s. 5). Bilim iletişimi, en genel kapsamıyla, bilimsel ve teknolojik süreçler, süreçlere dair politikalar ile bu süreçleri gerçekleştiren bilim insanları ve diğer kurumsal yapıları sıradan insanlarla bağlantılandıran her türlü içeriğin, özellikle medya aracılığıyla dolayımlandığı ve etkileşimin gerçekleştirildiği iletişimdir (Dursun Ç. , 2010, s. 2). Bilim iletişimi,³ bireylerin ve toplumun bilime karşı farkındalığını arttırmada aracı bir köprü olmakla beraber, bilimin seyri noktasında yurttaşların daha katılımcı ve aktif bir duruş sergilemelerine katkı sağlamaktadır. Bu açıdan bilim iletişimi aracı bir köprü olarak bilim-toplum ilişkisinin boyutunu belirlemektedir. Özellikle bilimin sermaye açısından bir zenginleşme aracı olarak küresel ölçekte genişleme göstermesinin yarattığı olumsuz sonuçların daha iyi anlaşılmasına yönelik bilim iletişimi, toplumsal zekanın bilimsel ve teknik gelişmelere karşı daha duyarlı bir davranış sergilemelerine katkı sağlamaktadır.

² Bir dizi ekonomi politik yönetimler rasyonalitesini tanımlayan neoliberalizm, liberal ekonomi politik lehçenin yeni bir aşaması anlamına gelmektedir. Refah devletinin ortadan kalktığı, sosyal devlet anlayışının gerilediği, ekonomide rekabetin öncelendiği, girişimcilik kültürünün kutsandığı, özelleşme politikalarının arttığı ve devletin küçüldüğü bir yönetimler aklını sergileyen neoliberal düzen neredeyse her şeyin Pazar ekonomisinin değerleriyle ölçüldüğü ekonomi politik bir toplumsal yapı anlamına gelmektedir.

³ Public Communication of Science and Technology (Bilim ve Teknolojinin Topluma İletilmesi) (2016) konferansındaki açılış konuşmasında genel bir perspektifle değerlendirme yapan Trench'e göre, bilim iletişimi araştırmaları toplumun bilim hakkında nasıl konuştuğunu daha iyi anlamak ya da çeşitli konumdaki aktörlerin bilim hakkındaki söylevlerini yorumlamak ile de ilgilidir (Gelmez Burakgazi, 2017, s. 235).

20. yüzyıla beraber bilimsel çalışmalarda yaşanan büyük gelişmelerin neticesinde “atom bombası”nın keşfi ve bu keşfin kullanılmasıyla büyük felaketlere yol açması bilimin sonuçları üzerine daha mesafeli bir duruşun yaygınlaşmasına yol açmıştır. Bunun yanında bilimin çoğunlukla ticari hedefler noktasında egemen güçler tarafından kontrol ve yönetiminin yaygınlık kazanması bilimin tarafsız, yansız ve evrensel çıkar temelli söylenen özelliklerinin zayıflamasına ve “bilimin masumiyeti” anlayışının aşınmasına neden olmaktadır. Bilimin ortaya çıkardığı sonuçların kimi zaman felaketlere kimi zamanda ekonomik eşitsizliklere yol açması bilimin seyri üzerine politik bilinçlenmenin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu sebeple demokratik kültür ekseninde düşünülen bilim iletişimi bilim dünyasında yaşanan gelişmeler karşısında toplumun ve bilimsel mecradaki aktörlerin bilim hakkında neler koştüğünü? medya yoluyla topluma yayarak toplumsal kamu yararı ekseninde toplumun bilimsel bir kültür pratiği kazanmasını hedeflemektedir.

Yaşadığımız çağda teknolojik ve bilimsel alanlardaki gelişmeler mikro ve makro ölçekte hemen hemen her alanı etkilemektedir. Bu nedenle bilim ve teknolojinin insan yaşamı üzerindeki etkisi karşısında, bireylerin farkındalığa sahip daha duyarlı ve karar verme süreçlerinde aktif olması gerektiği demokrasi kültürü ekseninde düşünülmektedir. Bir bakıma teknik ve bilimsel gelişmelere karşı toplum ve bireylerin sahip olduğu bilginin niteliği demokratik kültürün varlığıyla ilişkilendirilmekte, yurttaşların bilimsel gelişmeler karşısından yargı yetisine sahip olması gerektiği demokratik kültürün olmazsa olmaz koşulu olarak dile getirilmektedir. Özellikle bilimsel alana ayrılan kamu bütçesini sorgulama, bilim-piyasa ilişkisine eleştirel bakma yeni demokratik kültürün önemli bir bileşeni olarak ele alınmaktadır (Scheufele, 2014, s. 1357). Bu açıdan demokrasinin niteliğini yükseltme hedeflerinden biri de bilim iletişiminin toplumsal alanda yaygınlık kazanmasını mümkün kılmaktır. Demokrasi kültürü ekseninde düşünülen bilim iletişiminin varlığı yurttaşların bilim dünyasına karşı politik bilinç elde etmelerini hedefleyen politik bir strateji olarak ele alınmaktadır. Özellikle bilimsel alanın genişliği, çeşitliliği ve büyüklüğünün toplumsal olanla ilişkisinin karmaşıklığı nedeniyle, yurttaş olmanın sorumluluğu adına bilim iletişimi kültürünün toplumsal düzlemde yaygınlık kazanması gerektiği dile getirilmektedir (Kulkarni, 2013, s. 27). Bu açıdan bilim iletişimi başlı başına bir bilgilenmenin ötesinde demokratik yaşamın niteliğiyle doğrudan ilişkilidir.

1. Bilim İletişimi ve Tarihsel Seyri

Modern bilgi toplumlarında bilim iletişimi önemli bir olguya sahiptir. Dünya ölçeğinde birçok toplum bilimsel bilgiyi ve teknolojik gelişmeleri toplumsal refahın ve ekonomik gelişmenin merkezinde görmekte olup dünya genelinde yaşanan iklim değişikliğine, yetersiz

enerji, gıda ve su sorununa çözüm getireceğine inanmaktadır (Davies ve Horst, 2016, s. 1). Modern çağla beraber bilimin kurumsallaşmasıyla bilim insanlarının bir araya gelerek bilimsel keşifler üzerinde tartışma ve bilgiyi paylaşma olanakları mümkün hale gelmişti. Bilimin kurumsallaşmasının varlığı Sanayi Devrimi ile hız kazanmış ve teknolojik gelişmelerin toplumsal alanda yarattığı dönüşüm nedeniyle medyanın bilim mecrasına olan ilgisi artmıştı. Özellikle bilimsel keşifler çağı olarak bilinen 20. yüzyılda yaşanan bilimsel ve teknolojik gelişmeler nedeniyle toplumlar bilimin etkisini yaşamlarında daha güçlü şekilde hissetmişlerdir. Bilimsel gelişmelerin ve teknik ilerlemenin gündelik yaşamın içinde yer edinmesi, savaş teknolojilerinde teknik gelişmenin yarattığı korku ve kaygı gibi durumların modern yaşamın dinamiği içinde kendini hissetmesi toplumun bilimsel gelişmelere karşı duyarlılığını arttırmıştır. Bunun sonucu olarak bilim-toplum ilişkisinde bilim iletişiminin varlığı gittikçe yaygınlık kazanırken, tarihsel süreç içerisinde bilim okuryazarlığı, yurttaş bilimi, açık bilim kavramları ön plana çıkmıştır (Özdemir ve Koçer, 2020, s. 375-377). Bilim toplum ilişkisinde bilim iletişiminin rolü tarihsel süreçte sözü edilen kavramlar ekseninde gelişme göstermiş, bilimi icra eden bilim insanları arasındaki iletişim ile bilim-toplum arasındaki bağ bilim iletişiminin varlığı ile güçlü bir zemine oturmuştur. Modern çağla beraber bilimin kurumsallaşması ve sistematik bir gelişme göstermesi sonucu toplumun bilimsel gelişmeler karşısında bilgi talebi artmıştır. Toplumsalın bilgi talebine karşılık süreç içinde medyanın da haber metinlerine daha fazla yer verdiği görülmüştür. Bu sebeple bilimin toplumsal yaşamda yarattığı etki kişisel, kültürel ve politik bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmıştır (Gelmez Burakgazi, 2017, s. 236). Özellikle demokrasi ekseninde düşünülen bilim iletişimi olgusu demokratik kültürün inşasının gelişimine yönelik düşünülmüştür. Örneğin Davise'e göre bilim iletişiminin demokratik kültürün inşasında dört temel işlevi bulunmaktadır: "Birincisi, bilim tartışmasız kültürümüzün en büyük başarısıdır ve insanlar bunu bilmeyi hak eder; ikincisi, bilim herkesin hayatını etkiler ve insanların bunu bilmesi gerekir; üçüncüsü, birçok kamu politikası kararı bilimi içerir ve bunlar ancak bilinçli bir kamusal tartışmadan ortaya çıkarsa gerçekten demokratik olabilir; ve dördüncüsü, bilim kamu tarafından desteklenmektedir ve bu tür bir destek en azından asgari düzeyde bir kamu bilgisine dayanmaktadır (veya en azından böyle olmalıdır)" (Davies S. , 2020, s. 2-3). Bilim iletişimi bilimin seyri noktasında demokratik bir gelişmeye paralel olarak kamu bilincinin bilim üzerindeki iradesini arttırmayı hedeflerken bilim ekseninde yaşanan birçok yanlış anlaşılmanın da ortadan kalkmasını amaçlamaktadır. Örneğin COVID-19 salgını döneminde aşılana karşı gösterilen tepkiler, aşılama süreçlerini komplo teorilerle topluma yayan bireylerin varlığı, bilim iletişiminin önemini daha önemli hale getirmiştir. Bilim toplum

ilişkisinde yaratılan bilgi kirliliğini bilimin kamu tarafından sağlıklı bir şekilde öğrenilmesinin önüne geçerken birçok olumsuz süreçlerinde yaşanmasına neden olmuştur. Meyer'e (2018, s. 135) göre de bilim özünde bir halkla ilişkiler sürecine muhtaçtır ve bu sürecin sağlıklı işleyebilmesi için bilim iletişimi meselesinin çok boyutlu incelenmesi, geniş halk kitlelerinin bilimi anlayacağı düzeyde bir bilim iletişimi sürecinin inşa edilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede bakıldığında bilim iletişimi bilimin doğru anlaşılmasının önünü açmayı hedefleyen demokrasinin bir projesi olarak düşünülmekte, yurttaşların daha iyi politik kararlar vermesini, teknolojik gelişmeleri daha sağlıklı anlamasını amaç edinerek bilimsel bakış açısı ile bilimsel olmayan bakış açısı arasındaki ayrımı elde etmelerini amaçlamaktadır (Gelmez Burakgazi, 2017, s. 236). Özetle bilim iletişimi bilimin nasıl üretildiği, aktarıldığı ve tüketildiği pratikleri üzerine odaklanarak bilimin toplumsal alandaki işlevini politik bir bilinç kazanımı ekseninde değerlendirmektedir.

Bilim iletişiminin tarihsel seyrinin ilk basamağı 1960-1980 yılları arasında “bilim okuryazarlığı” yaklaşımının alanyazınına girmesiyle meydana gelmiştir. Bu dönemde aralığında bilimsel gelişmeler hakkında kamunun bilgi sahibi olmasının gerekliliği bilimin kültürel bir miras olarak ele alınmasıyla ilişkilidir. Bu sebeple daha demokratik bir toplumun inşası adına kamunun bilimsel gelişmeler hakkında bilgi edinmesi gerektiği ileri sürülmüştür. Kamunun bilimle olan ilişkisinin niteliği siyasal kararlar noktasında toplumun daha sağlıklı siyasal katılım pratiği sergileyeceği inancıyla düşünülmüş, bilim iletişimi bu süreçte kilit bir alan olarak görülmüştür. Kısaca bilim iletişimi yoluyla kamusal meselelerde yurttaşların daha doğru karar vermesinin yolu bilimin daha doğru anlaşılmasıyla ilişkilendirilmiştir. Bu açıdan dünyanın dört bir yanındaki hükümetler ve bilimsel kuruluşlar, halkın bilimle ilişkisini geliştirmeye yönelik faaliyetleri desteklemektedir (Martin, 2017; Sprain, 2018). Toplumsal gelişmeyi hedefleyen, demokratik kültürün yaygınlık kazanmasını amaç edinen bilim iletişimi faaliyetleri bir yönüyle toplumsal bir bilinçlenme politikası olarak da düşünülmektedir.

Bilim iletişiminin ilk gelişim aşamasını oluşturan “bilim okuryazarlığı” yaklaşımında bilim yansız, tarafsız bir şekilde düşünülmüştür. Bilim-toplum arasındaki bilgi gediğini gidermeyi amaçlayan “bilim okuryazarlığı” anlayışına göre kamusal yurttaşların medya kaynakları yoluyla bilimsel üretimden haberdar edilmesiyle toplumsalın bilgi gediği giderilecektir. Süreç içinde bilimin de ideolojik ve iktidar yönünün deşifre edilmesiyle üretilen bilimsel bilgiye mesafeli yaklaşılması gerektiği eleştirel çalışmaların ilgi odağını oluşturmuştu. Bu bağlamda demokrasi kültürü ekseninde modern toplumların inşasının ancak bilimsel fikirlerin ve teknolojik gelişmelerin anlaşılması ve bu gelişmelere eleştirel bakılmasıyla

mümkün olunacağına inanılması bilim iletişimi projesini politik bir zemine oturtmuştur. Özellikle 2. Dünya Savaşı sonrası bilimsel gelişmelerin toplumsal alandaki etkisinin hız kazanması toplumların bilime olan ilgisini arttırmıştı. Bu sebeple denilebilir ki bilim iletişiminin tarihsel aşamasının gelişimi öncelikli olarak “bilim okuryazarlığı” kavramının etrafından örülmüştü. “Bilim okuryazarlığı” yaklaşımına göre bilim-toplum arasındaki bilgi gediği vardır. Bu yaklaşıma göre toplum bilginin pasif alıcısı olarak düşünülür. Bu yaklaşım bilimsel üretim süreçlerini “saf bilim” (pure science) olarak ele almakta ve bilimsel gelişmelerin topluma aktarılmasıyla toplum-bilim arasındaki bilgi gediğinin ortadan kalkacağını söylemektedir. Bu çerçevede Gelmez Burakgazi’nin (2017) bilim iletişimin tarihsel seyri üzerine çalışmasında Lewenstein’den yola çıkarak bilim iletişimini 4 anahtar model ekseninde ele alınmaktadır:

Lewenstein (2003), Amerika Birleşik Devletleri (ABD)’nde bilim iletişimi aktivitelerinde dört anahtar model yaklaşımını paylaşmaktadır: bilgi eksikliği modeli (deficit model), bağlamsal model (contextual model), uzmanlık modeli (lay expertise model), ve toplumun katılımı modeli (public participation). Öncelikle, bilgi eksikliği modeli yaklaşımında toplum, bilginin pasif alıcısı konumundadır. Hâkim olan düşünce şudur: “Toplumun bilgi eksikliği kapatılmalıdır ve bu sayede her şey daha iyiye gidecektir”. Model başarılı görülmemektedir ve diğer üç model, bu modele cevaben ortaya çıkmıştır. İkinci olarak, bağlamsal model bireylerin bilgilerini önceki tecrübeleri, sosyal ve kişisel özelliklerine göre şekillendirdiğini iddia etmektedir. Diğer bir deyişle, bireyler bilgi işleme sürecinde bilginin boş alıcısı olmaktan ziyade sürece aktif olarak katılmaktadırlar. Bu model, bilgi eksikliği modelinin sadece sofistike bir versiyonu olması yönüyle eleştirilmiştir. Son iki model ise, 80’lerin ortalarında politik süreçlere dahil olma ve katılım için yerel bilgi ve adanmışlığın öneminin kabulü ile ortaya çıkmıştır. Buna göre, uzmanlık modeli olarak adlandırılan üçüncü model, bilginin yaşamlara, kültürlere ve toplulukların tarihlerine dayalı olduğunu önerir. Lewenstein (2003) bu modeli bölgesel bilgiyi güvenilir bilgiye üstün tutması yönüyle eleştirir. Son olarak, toplumun katılımı modeli, bilimin demokratikleştirilmesi üzerine toplumun katılımı anlayışını vurgulamaktadır. Bununla birlikte, model, toplumun bilimi anlamasına değil de politikaya odaklanması, küçük bir grup insana hizmet etmesi ve çoğunlukla “bilim-karşıtı” önyargılı tutum içermesi yönüyle eleştirilmektedir (Gelmez Burakgazi, 2017, s. 239-240).

Bilim iletişiminin ilk gelişim basamağını oluşturan “bilgi eksikliği” modeline göre halkın bilimsel gelişmeler karşısında Bilimi Kavraması (Understanding of Science) gerekmektedir. Çünkü bilimsel alan ve halk arasında bir bilgi gediği vardır ve bu ancak pasif olarak düşünülen halkın bilgilendirilmesi iyileştirilecektir. Öyle ki bu anlayışa göre halk pasif birer alıcı kitlesi olarak düşünülmüştür. Bu nedenle bilim insanlarının ürettiği bilginin toplumun anlayacağı bir biçimde toplumla buluşturulması gerekmektedir. Bu tanımlamaya göre bilgi eksikliği olan toplumun diyalojik bağlamdan ziyade bilen erk tarafından bilgilendirilmesiyle

bilimin toplumda olumlu etkisi kuvvetlenerek toplumsal bireylerin bilimsel bakış elde etmeleri kuvvetlenecektir. “Dünya Ekonomik Forumu (2011), genel nüfus arasındaki bilgi eşitsizliklerinin hükümetlerin ve sivil demokratik toplumların karşı karşıya olduğu en büyük zorluk olarak görülmesi gerektiğini öne sürmektedir” (Yi-Fan Su vd., 2014, s. 353). Bu açıdan bu yaklaşıma göre bilim-toplum arasında bu iletişim köprüsünü oluşturacak kişiler ise medya çalışanlarıdır. Bu sebeple süreç içinde bilim iletişimi noktasında medya profesyonellerinin yetişmesi olanaklı hale gelmiş, bilimin karmaşık dilinin toplumun anlayacağı düzeye indirgenmesini sağlayan medya çalışanlarının sayısı artarak bilim gazeteciliğinin doğuşuna yol açmıştır. Bilim okuryazarlığı perspektifiyle başlayan bilim gazeteciliğinin yaygınlık kazanmasıyla bilim toplumsallaşmasının hızı artmıştır. Ancak “bilim okuryazarlığı” ile başlayan bilgi gediği yaklaşımına göre bilim camiası bilen özne ve toplum ise edilgen düzeyde bilmeye muhtaç olan pasif alıcılar olarak düşünülmüş, bilimsel üretim süreçleri yansız, nesle ve güç ilişkilerinden bağımsız olarak ele alınmıştır. “Fakat zamanla bilim topluluğunun “mutlak bilen” ve halkın da “yeterince bilmeyen” olarak kabul edildiği bu yaklaşım eleştirilerek terk edilmiş ve yerini Halkın Bilimle İlişkilenmesi (Public Engagement of Science) anlayışına bırakmıştır. Bu anlayışın ortaya çıkmasında toplumlarda bilgi düzeyinin artışı, buna karşın hayat koşullarının zorlaşması ile bilime karşı oluşan güvensizlik ortamının da etkisi olmuştur. Kavram, genel olarak bilimin toplumdaki bireylerin hayatına temas edebilmesini sağlayan her türden platformda çeşitli iletişim yaklaşımlarına işaret etmektedir” (Tuna ve Arslanoğlu, 2022, s. 14). Halkın Bilimle İlişkilenmesi yaklaşımı “yurttaş bilimi” modeli olarak tarif edilen yeni bir bilim-toplum ilişkisinin doğuşunu sağlamıştır. Demokrasi kültürü ekseninde toplumsal karar süreçlerinde yurttaş iradesinin pasif yerine aktif bir rol gücü ile düşünüldüğü kalıtsal demokrasinin yükselişine paralel gelişen bu anlayışa göre “bilim iletişimi, bilim insanların ve karar vericilerin sıradan insanlarla daha açık ve eşitlikçi zeminlerde diyalog halinde olmasını gerektiren bir süreç olarak kavranmaya başlanmıştır” (Dursun Ç. , 2010, s. 2). Bilimsel üretimin safhalarında yurttaş iradesinin dikkate alındığı bilimsel çalışmalarda yurttaşların öneri, telkin ve itirazlarına başvurulduğu bilim-toplum ilişkisinin bu yaklaşımına göre “...katılımcı bilim açısından vadettiklerini, bilimin demokratikleşmesi, bilim okuryazarlığının artırılması ve bilimsel üretim biçimlerinde paradigmatik dönüşümler olarak özetleyebiliriz. Ancak bu vaatlerin gerçekleşmesi, kavramın kendinde içkin, kendiliğinden bir süreç içerisinde olmayacaktır” (Süerdem, 2021, s. 150). Çünkü toplumsal alanın varlığı ekonomi politik yapıdan bağımsız ele alınamamaktadır. Sermayenin bilim üzerinde yarattığı hegemonik güç yukarıda sözü edilen “yurttaş bilimi”nin gelişimine ket vurmakta, bilimin kendinde bir amaç olarak gelişimi yerine Pazar dinamiklere

göre bilimin seyrine yön vermeye çalışmaktadır. Bu açıdan bilim mecrasının gittikçe Pazar akılsallığı tarafından kuşatılması bilim-toplum ilişkisi üzerine düşünsel yoğunlaşmayı arttırmıştır. Özellikle son yıllarda iklim değişikliği, COVID-19 küresel salgın vakası toplumun bilimsel üretimlerle ilişkilene biçimlerini daha çetrefilli hale getirmiştir. Bu açıdan küresel toplum artık bilimsel gelişmeleri yakından takip etme arzunu sık sık dile getirmekte, şüphe duyulan gelişmelere karşı örgütlenme faaliyetleri sergilemektedir. Örneğin çevre hareketleri iklim değişikliğine dikkat çekme adına nükleer enerji çalışmalarına karşı çıkmakta, bilimsel gelişmelerin yarattığı çevre kirliliğine dikkat çekerek dünya kamuoyuna sesini duyurmaya çalışmaktadırlar.

İnsan merkezli rasyonel kültürün inşasında Aydınlanma ve moderniteyle başlayan bilimsel alana olan sarsılmaz inancın 20. yüzyılla beraber araçsal aklın yükselişiyle ortaya çıkardığı sonuçlar “bilimin masumiyeti”nin kaybolması anlamına gelmiştir (Bucchi, 2004). 19. yüzyılda bilimsel topluluklar arasında yaratılan bilim anlayışının 20. yüzyılla beraber devlet ve ticari kuruluşlar eliyle kontrol ve yönetimi nedeniyle bilim üzerinde yeni güç merkezlerinin oluşmasına neden olmuştur. Bu sebeple bilimsel faaliyetlerin üzerinde yeni iktidar yapılarının belirmesiyle bilimsel alana daha mesafeli bakılması anlayışı yaygın hale gelmiştir. Özellikle savaşlarda kullanılan silahların bilimsel birer üretim aracı olarak ortaya çıkmasıyla -bunun en belirgin özelliği nükleer silahlardır- bilimin varlığı üzerine tartışmaları yoğunlaştırmıştır. Bunun yanında gündelik hayatın içine sızan ve gündelik hayatı kolaylaştıran aletlerin artmasıyla teknolojik kültürün toplumsal hayatı şekillendirmesiyle bilimsel gelişmelere olan ilgi artmıştır. Ayrıca Soğuk Savaş döneminde ABD ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (S.S.C.B.) arasında yaşanan teknolojik rekabet nedeniyle toplumun ve medyanın yaşanan gelişmelere karşı ilgisi yoğunlaştı. Güç gösteri olarak icatların ve keşiflerin propaganda malzemesi yapılarak medya yoluyla ideolojik mücadele ekseninde küresel medya alanında geniş ölçekte yer bulması bilim gazeteciliği alanında çalışan profesyonellerin artışını hızlandırdı. “1957’de SSCB’nin yörüngeye ilk yapay uyduyu yerleştirmesinin dünya çapında yarattığı şaşkınlık, “Sputnik etkisi” olarak adlandırıldı ve ABD ve SSCB arasında genel olarak bilime ve özelinde uzay araştırmalarına ayrılan kaynakların artırılmasına yol açtı. Böylelikle uzay çalışmalarındaki rekabet bir meydan okuma olarak bilim insanlarının ve bilim iletişiminin gündemine, bilim iletişiminin yönetilmesi de hükümetlerin gündemine yerleşti” (Dursun Ç. , 2010, s. 6). Bilim iletişiminin Soğuk Savaş döneminde yönetimi uluslararası düzlemde yaşanan rekabetin medya yoluyla toplumla buluşturulması politikasını kurumsallaştırdı. İki kutuplu dünya ülkeleri medya üzerinden toplumsal algıyı yaratılan teknolojik gelişmelerle

yönlendirmeyi hedeflerken yaşanan nükleer silah tehdidi bir yönüyle de toplumları korkuya da sevk etti. Özellikle ABD ve S.S.C.B. arasında yaşanan Küba Krizi nedeniyle toplumların silahlanma yarışına karşı ilgisi arttı ve medya bu süreçte toplumsal algısını şekillendirmede güçlü ideolojik bir aygıt olarak hareket etti. Bunun yanında 1960'lar ve 1970'lerde toplumsal hareketlerin ortaya çıkışı, post modernist yeni çalışmaların yeni bir eleştiri kültürünü topluma kazandırması, çevreci ve kadın hareketlerinin varlığı bilim ve medya alanına karşı sorgulayıcı çalışmaların doğuşuna imkân verirken bilime karşı mesafeli ve eleştirel bakılmasını mümkün hale getirdi. Neticede artık bilimsel alan bilgi ve iktidar ilişkisi üzerinden çözümlenmeye başladı. Böylece bilimsel gelişmelerin seyri “demokratik kültürün gelişmesi”⁴ ekseninde düşünölmeye başladı.

2. Bilim İletişiminin Politik Yönü

Bir yandan Soğuk Savaş döneminde ABD ve S.S.C.B. arasında yaşanan silahlanma yarışı diğer yandan yükselen toplumsal hareketlerin yarattığı eleştirel muhalif hareketler Batı toplumlarında bilimin işleyiş pratiklerine karşı tepkilerin çoğalmasına neden olmuştu. Bilim ve teknolojinin bu süreç içerisinde gittikçe daha çok sorgulanmasıyla bilim karşıtlığı hareketlerin de doğuşuna neden oldu. Bu sebeple bilim-toplum ilişkisine yönelik yeni tepkilerin düşünsel literatürde yer edinmesiyle bilim-toplum arasında daha sağlıklı bir bağın kurulmasına yönelik bilim iletişiminin önemi daha belirgin bir görünüm kazandı. 1970'lerden itibaren ölkelerarası teknolojik rekabet ile gündelik hayatı kolaylaştıran aletlerin varlığı nedeniyle bilimsel gelişmeler popüler bir kültüre dönüşmüştür (Dursun Ç. , 2010). Bunun yanında toplumsal bilinçlenmenin yarattığı yeni talepler doğrultusunda bilimsel faaliyetlerin ortaya çıkardığı sonuçların azaltılması ya da ortadan kaldırılmasına yönelik kontrol ve denetleme mekanizmalarının yaratılması için artan talepler bilimin gelişim seyrine yönelik farklı paradigmların doğuşuna neden oldu. Bu noktada liberal düşünce gelişmişliği ve ilerlemeyi bilimin ve teknolojinin varlığıyla sınırlandırırken bilimi kutsal bir mertebede ve tarafsız olarak ele almıştır. Kısaca liberal düşünce açısından bilimsel ve teknolojik gelişmeler güç ve iktidar ilişkilerinden bağımsız nesnel ve tarafsız olarak düşünölmüştür. Buna karşın bilime daha mesafeli duran eleştirel yaklaşımlara göre bilimin çok yönlü sonuçları vardır ve bilim yalnız

⁴ Yaşadığımız çağda bilimsel gelişmelerin seyrinin sorgulanmasında kimin kazançlı çıktığı ya da kimin olumsuz etkilendiği sorusu merkezi bir değer taşımaktadır. Neticede bilimsel gelişmelerin seyri ekonomi politik düzlemde ele alındığında bilimsel gelişmelerin kazananı ve kaybedeni karşımıza çıkmaktadır. Teknolojik gelişmelerle üretimini arttıran bir iş veren için bu tür bir tekniksel uyumlaşma olumlu kucaklanırken, istihdam noktasında işsiz kalan işçileri içinse başka bir resim karşımıza çıkıyor. Güvencesiz koşulların oluşmasına yol açan teknolojik gelişmelerin varlığı bu nedenle farklı sonuçları doğurmaktadır. Bu sebeple bilimsel ve teknolojik gelişmelerin çok yönlü politik süzgeçlerden geçirilerek değerlendirilmesi daha eşitlikçi ve demokratik bir toplumun inşasında elzem bir gerçekliğe sahiptir.

gündelik dünyayı şekillendirmemekte, toplumun dünyayı algılama biçimine de yön vermektedir (Dursun O. , 2018). Ayrıca bilimin güç ve iktisadi yönü nedeniyle toplumsal çelişkileri yeniden üreten bir kurum olarak da hareket etmesi söz konusudur. Bu nedenle dünya toplumları arasında yaşanan ayrışmanın belirgin özelliği olarak gelişmiş toplumların bilim ve tekniğin gücü ile kendilerini güçlü kılarak yayılmacı bir politika sergilemeleri dünya barışını tehdit etmekte, bilimsel gelişmeler güçlü silahlara dönüşerek şiddet temelli emperyalist çıkarların güçlenmesine neden olabilmektedir. Özellikle 2. Dünya Savaşı sırasında atom bombasının yarattığı korku ve dehşet iklimi, dünya yurttaşları tarafından bilime mesafeli bakılmasına neden olmuştur. Özetle, “ilk atom bombasının atılması sonrasında sıradan insanların bilimi kavraması, bilimin gücü, nasıl denetlenmesi gerektiği, bu denetimde bilgili ve ilgili yurttaşların demokratik katılımının sağlanması ve karar alma süreçlerinin nasıl yapılandırılacağı hakkındaki tartışmalar da gelişmiş endüstriyel ülkelerin gündemine geri dönüşsüz bir biçimde girdi” (Dursun Ç. , 2010, s. 10). Atom bombasının yarattığı felaketler sonucu bilimin varlığı üzerine tartışmaların boyutu daha geniş bir yelpazede eleştiriye açıldı. Aydınlanma düşüncesiyle başlayan bilgiler hiyerarşisinde bilimsel bilgi en üst mertebede bulunurken, bilimin evrensel ve yansız olduğu inancı hakimdi. Kısaca bilimsel bilginin varlığı iktidar, güç ve toplumsal olgulardan bağımsız ele alınırken bu yaklaşım bilimi ayrıcalıklı bir mertebeye yerleştirmekteydi. Bu sebeple bilim, gelişmenin ve ilerlemenin merkezi bir alanını sergilerken yarattığı eşitsiz sonuçları görmezden gelinmekteydi. Bu hâkim anlayış 2. Dünya Savaşı sırasında kullanılan nükleer bombanın varlığıyla sarsıldı ve bilime karşı daha mesafeli yaklaşmanın olanağını doğurdu. Daha sonraki süreçte Soğuk Savaş döneminde ABD ve S.S.C.B. Rusya arasında yaşanan silahlanma rekabeti dünya toplumlarının bilimin gelişmesini korkuyla takip etmelerine yol açtı. Oysa bilimsel gelişmeler yansız, tarafsız ve evrensel⁵ olma özelliği üzerinden dünya ölçeğinde meşruluk zemini kazanmıştır.

Soğuk Savaş’ın yarattığı korku ikliminin yanında 1960 sonrası kapitalist toplumlarda yaşanan toplumsal hareketlerin varlığı, post modern teori ve yaklaşımlarının geleneksel paradigmlar üzerindeki sarsıcı etkisi bilimin gelişim seyrine yönelik eleştirel kuramların gelişmesine katkı sağladı. Böylece bilim-toplum ilişkisi nesnel bir bakışın ötesinde demokratik kültür ekseninde düşünölmeye ve teknolojik gelişmeye yönelik yurttaşların süreç içindeki rolü

⁵ Esasında bilimsel gelişmeler rasyonel akıl çerçevesinde doğada yaşanan neden-sonuç ilişkilerini gösterme nedeniyle evrensel bir özelliğe sahiptir. Ancak bilimsel gelişmelerin sonucu olarak elde edilen verilerin kimler tarafından nasıl kullanıldığı bir başka sorun olarak düşünölmektedir. Çünkü “kendinde bir amaç olarak” bilimsel çalışmaların hedefi geleneksel bağlamda hakikati ortaya çıkarma adına bir gelenek oluşturmuştur. Ancak tarihsel sürecin seyri içinde hegemonik güçlerin bilimsel sonuçları kullanarak yeni otorite hedefleri devşirmeleri bilimin sonuçlarının hangi amaçlar doğrultusunda kullanıldığının anlaşılması gerektiğini ortaya koymuştur.

tartışılmaya başlandı. Öyle ki bilim-toplum arasında aracı görev üstlenen medya alanı da ekonomik politik ve ideolojik düzlemde tartışılmaya başlandı. Bilimsel bilginin işlevinin yanında medyanın da ürettiği haber metinlerinin sorgulanır hale gelmesi medya mecrasında yer edinen bilimsel ve teknolojik içeriklerin de ekonomi politik ve ideolojik düzlemde eleştirilmesine yol açtı. Özellikle medyanın reyting kaygısı nedeniyle sansasyonel haber üretim tarzının eleştirilmesi medyada yer edinen bilim haberlerinin de eleştirilmesine neden oldu (Dursun Ç. , 2010, s. 17). Irk, etnisite, din, ataerkil temsil kodlarının medyanın ideolojik dili ekseninde eleştirisi bilimin medyadaki varlığının da eleştirisini mümkün kıldı. Bunun yanında bilimsel metinleri medya yoluyla alımlayan toplumsal bireylerin sosyo-kültürel değişkenlerinin de incelenmesi (Kulkarni, 2013; Scrimshaw, 2019) bilim iletişimi çalışmalarının çok yönlü ekseninde ele alınmasına yol açtı. Örneğin Scrimshaw'a (2019) göre insanların bilgiyi alımlama dereceleri eşit değildir ve bilgiyi alımlama belirli zorluklarla karşılaşmakta, bilgi bireylerin öznel değişkenliğine göre filtrelerden geçmektedir. Bunlar dil yetisi, yaş, toplumsal cinsiyet, yetersiz okuryazarlık, toplumsal sınıf, ekonomik durum, etnisite, sınıfsal ve ideolojik yaşamışlıklar ve deneyimler gösterilebilir. Bu açıdan bireylerin karşılaştıkları enformasyonla nasıl bir ilişkilene biçimi yaşadıkları ve dünya görüşlerine göre bilimsel veriyi nasıl yorumladıkları önemli hale gelmektedir. Dolayısıyla bilimsel verilerin bireyler tarafından alımlanması birçok öznel değişkenlere göre farklılık taşımakla beraber, sosyo-kültürel gerçeklikler bilimsel verinin alımlanma sürecini belirlemektedir (Dietz, 2013, s. 14085). Bu değişkenler çerçevesinde Davies'e (2020) göre iletişimin toplumsal işlevi göz önüne alınarak demokrasiyi yükseltme adına topluma yönelik bilim kültürünün yaygınlaşmasını hedefleyen bilim eğitiminin verilmesi gerekmektedir. Bu açıdan günümüzde toplumsal iletişimin medya yoluyla yaşandığı düşünüldüğünde medya bilim kültürünün yaygınlaştırılmasında başat bir güce sahiptir. Öyle ki toplumsal bireyler arasındaki bilgi gediğinin giderilmesinde medya önemli bir işlev görebilmektedir. "Dünya Ekonomik Formu (2011) raporuna göre toplumsal alanda yaşanan bilgi eşitsizliğinin giderilmesi devletlerin ve sivil toplum kuruluşlarının en önemli mücadele alanını teşkil etmektedir ve bilgi eşitsizliğinin giderilmesi demokrasinin güçlendirilmesiyle doğrudan ilişkilidir. Rapora göre toplumun daha eğitimli üyelerinin medya bilgilerine ulaşma kabiliyetinin daha hızlı olduğu ve bu bilgilerin daha eğitimsiz insanların bilgi edinme kabiliyetleriyle karşılaştırıldığında daha etkili kullanıldığı savunulmaktadır "(Yi-Fan Su ve diğerleri, 2014, s. 353). Bu açıdan bilim iletişimi eğitimi toplumsal bilgi gediğini gidererek toplumsal hiyerarşiyi azaltacak ve böylece daha eşitlikçi bir toplum inşa edilecektir.

3. Neoliberal Zamanlarda Bilim İletişimini Tahayyül Etmek

Küresel ölçekte neoliberal politikaların hegemonik hale gelmesiyle beraber piyasa tabanlı bilimin de yaygınlık kazanması bilim iletişimi sorunsalına neoliberal ekonomi politik eksende bakılmasına yol açmıştır. Kapitalist ekonomi politik dönüşümün bir akılsallığı olarak neoliberalizm, geleneksel bilimsel üretim kültürünü yerinden etmiştir (Davi vd., 2021, s. 357). Geleneksel bilimsel üretimde hâkim olan “bilginin kendinde bir amaç olduğu” (Pelikan, 2015, s. 25) anlayışının neoliberal ekonomi politik akılsallıkta salt piyasanın hedeflerine göre hareket etmesi bilimler arasında da hiyerarşik çelişkiler yaşanmasına sebep olmuştur. Bu nedenle bilim artık kendinde bir amaç olarak hakikat peşinden koşmamakta, piyasanın taleplerine göre kendini revize edip yönetmektedir. Bu açıdan piyasanın taleplerini yerine getiren bilimler daha değerli bir konuma gelirken felsefe ve güzel sanatlar gibi alanlar ise piyasada çok işe yaramadıkları için değerden düşmektedirler. Neoliberal ekonomi politik akılsallıkta eleştiri kültürü iktisadi gelişme için engel olarak görülmekte teknik zekâ hegemonik bir güç olarak bilim alanı, sivil toplum ve siyaset arasındaki ilişkinin niteliğini belirlemektedir. Bu açıdan eleştirel yargı gücü değersiz görülmekte, eleştirel gücü yüksek kamusal şahsiyetler değersizleştirilerek kamusal bilinçten uzaklaştırılmaya çalışılmaktadır (Bourdieu, 2017, s. 19). Bu açıdan neoliberal düzen faydacı ideolojinin egemen olduğu, iyi ve kötü olanın faydacı ideolojinin skalasıyla ölçüldüğü bir değerler sistemini temsil etmektedir. Öyle ki neoliberal ideolojinin varlığına yönelik herhangi bir eleştiri kötü, anarşi ve marjinal gösterilmektedir. Bourdieu (2017) açısından entelektüel şahsiyetlerin marjinalleştirilip kamunun gözünden düşürülmesi bir bakıma kamu gücünün yok edilmesi kadar tehlikeli ve yıkıcıdır. Çünkü neoliberal düzende bilimsel üretim bir eksen kayması yaşamaktadır ve bu eksen faydacı ideolojinin hedeflerine göre yol almaktadır. Bu kertede Sosyal Darwinizm ideolojisinin faydacı kültürü beslemesi nedeniyle entelektüelite yerine uzmanlık, hakikat yerine bilginin değişim değeri ön plandadır. Bundan dolayı “bilim kimliği” (James, 2020) de dönüşüm geçirmiştir. Piyasa eleştirel kültürü besleyen bilim insanlarının yerine neoliberal ekonomi politik talepleri karşılayacak şahsiyetlerin varlığını talep etmektedir. Bu nedenle faydacı bir kültürü besleyen neoliberal ideolojinin bilim mecrası üzerindeki varlığı yüksek kültüre bir saldırı anlamına geldiği dile getirilmektedir (Buckner, 2017, s. 473-489). Bu açıdan kamu yararı adına kendini sergileyen düşünce setlerini değersizleştiren neoliberal ideoloji⁶ ticari hedeflere yönelik bilgi

⁶ Neoliberal ideoloji olarak tarif edilen ekonomi politik yönetimler seti esasında bireysel tutum ve davranışlardan başlayarak devletin yönetim aklına değin sirayet eden ekonomik ve politik bir proje olarak karşımıza çıkmaktadır. Özetlemek gerekirse neoliberal akıl ortak yarar ve kamu hizmetini değersizleştirerek yeni ekonomik düzene göre girişimci ve sorumlu bireylerin varlığını talep etmekte, devletin birçok kamusal hizmetini özelleştirmekte, ekonomik terimler, değerler ve teknik dile göre toplumu ve bireyi tanımlamaktadır (Brown, 2020).

setlerini desteklemektedir. “20. yüzyılın son yarısında İngiliz hukukunun, entelektüel girişimin korunmaması halinde toplumun zarar göreceğini kabule hazır olması dikkat çekicidir” (Evans, 2007, s. 212). Bu çerçevede neoliberal ideolojinin entelektüel yaşam üzerindeki bu baskısı demokrasinin varlığıyla ilişkilendirilmekte bilimi icra edenlerin entelektüel hedeflerden uzaklaştırılması demokrasiyi besleyen düşüncelerin aşınmasına neden olması nedeniyle toplumsal sözleşmenin zarar gördüğü dile getirilmektedir. Bu doğrultuda bilim iletişimi toplumsal farkındalık yaratma noktasında demokratik kültürle doğrudan ilişkili hale gelmiştir. Bu nedenle günümüzde bilim, insani boyutlarıyla demokrasi kültürü ekseninde ele alınmaktadır. Bilimin varlığı toplumsal, kültürel ve ideolojik düzlemde düşünülmekte, daha demokratik bir toplumun inşası noktasında bilim iletişimi merkezi bir alan olarak ele alınmaktadır. Bu sebeple bilim-toplum ilişkisinde bilim okuryazarlığı toplumun bilime karşı duyarlılığını ve karar verme süreçlerinde katılımcı gücünü arttırmayı hedefleyen politik bir proje olarak rasyonel bir toplumun oluşmasını hedeflemektedir. Bunun yanında bilimin ideolojik gelişimine karşı da toplumun uyanık olmasına hizmet etmektedir. “Bilim okuryazarlığının arttırılması lehinde olanlar için, bilim okuryazarı olan bir toplum, cahil olan bir toplumdaki birçok bakımdan daha iyidir. Öncelikle bilim okuryazarı olmak, insanları daha düşüncemsel (reflective), kendisini gerçekleştirmeye dönük ve daha üretken kılar; bu ise daha iyi bir yaşam ortaya koyabilecek ‘daha iyi yurttaşların’ yaratılmasını sağlar” (Aktaran: Dursun, 2010, s. 21).

Bilim iletişiminin tarihsel gelişimi aslında bir nevi bilim insanlarının toplum ve bilim arasındaki ilişkiyi algılama şeklini ortaya koymaktadır (Gelmez Burakgazi, 2017, s. 239). Aydınlanmayla başlayan ilerleme inancı bilimi kutsal bir mertebeye koyarak bilimi nesnel, tarafsız ve ideolojiden muaf düzeyde değerlendirmekteydi. Bu açıdan bilim insanları bilen özne, bireyler ise pasif bilgiye muhtaç özne olarak düşünülmekteydi. Dolayısıyla post modern zamanlara değin bilim güç ve iktidar gruplarından, ticari amaçlardan bağımsız evrensel bir faaliyet olarak tasarlanmıştı. Bu açıdan toplum da bilimsel gelişmelere karşı pasif algılayıcılar olarak bilgilendirilmesi gereken kitle olarak ele alınmaktaydı. Başta medya araçları olmak üzere farklı kanallar yoluyla toplumun bilimsel gelişmelere karşı bilgilendirilerek toplumun toplumla ilişkisi güçlendirilmeye çalışılmıştı. Bu anlayış bilim-toplum arasındaki ilişkiyi hiyerarşik bir düzlemde ele almaktaydı ve bilimsel gelişmeler noktasında toplumun katılım ve karar verme yetkisi bulunmamaktadır. Bu nedenle bilimin ortaya çıkardığı sonuçlara karşı toplumsal bir mutabakat yoktur ve toplum edilgen bir konumda düşünülmektedir. Bu doğrultuda bilimin

seyrine yönelik toplumun karar verme gücü yoktur. Bu anlayışa karşın tarihsel süreçte demokratik ve katılımcı kültürün gelişmesine paralel bilim-toplum ilişkisinde de dönüşüm yaşanmış, bilgi eksikliği yaklaşımı yerine diyalojik model olarak tarif edilen bilimsel alana yönelik toplumun katılımcı gücünü arttıran yurttaş bilimi anlayışıyla toplum edilgen konumdan etken konuma getirilerek karar verme süreçlerinde ve bilimin üretim aşamalarında yurttaşların iradelerine başvurulması gerektiği anlayışı yaygınlık kazanmıştır (Gelmez Burakgazi, 2017, s. 240). Bu açıdan günümüzde gelişmiş demokrasilerde katılımcı kültürün gelişmesine yönelik bilimsel gelişmeler noktasında toplumun iradesine ve karar verme hakkına sahip olması gerektiği savunulmaktadır. Özellikle bilimin neoliberal kuşatma altında girişimcilik kültürü ve uzmanlaşma aklı ile kontrol edilmeye çalışılması bilimsel alana yönelik eleştiri kültürünün önemini arttırmıştır. Gelişmiş demokrasilere göre bilimin seyrini takip etmek ve bilimin içeriğini anlamak demokrasi kültürü için yeterli değildir. Bilimin sonuçlarını güç ve iktidar ekseninde analiz etmek, bilimin gelişmesinde aktif rol almak, katılımcı kültür hedefi olarak temsil hakkını sergilemek bilim iletişimini diyalojik bir etkinlik olarak düşünülmektedir. Diyalojik katılımcı demokrasi ekseninde ele alınan günümüz bilim iletişimi yaklaşımı insan merkezci, sermaye ve iktidar çıkarı yerine kamunun ve yurttaşların çıkarını önceleyen bir yaklaşım olarak “yurttaş bilimi” (Ruiz-Mallén vd., 2016) kavramı ile tarif edilmektedir.

Bilimsel üretim süreçlerinde yurttaşların katılımını ve desteğini kapsayan “yurttaş bilimi” anlayışı bilimin geleneksel kurumsal yapısına yeni bir boyut kazandırmaktadır. Yurttaş bilimi açısından kamu gücünün egemen olduğu gelişmiş demokrasilerde karar verme süreçlerinde yurttaşların oy hakkını daha sağlıklı kullanabilmesi adına bilimsel bir bakış açısına sahip olması gerekmektedir. Bu bakımdan “...toplumun bilimi anlaması toplumun niteliğinin artışında, kişisel kararların alınmasında ve bireysel yaşamların zenginleştirilmesinde son derece önemlidir” (Özdemir ve Koçer, 2020, s. 379). Toplumun bilimle ilişkisinde çağdaş dünyanın en önemli aracı konumundaki medya mecrası bilim iletişimin en yaygın alanı olarak vardır. Lakin medya alanı da ekonomi politik sahipliği nedeniyle başka bir sorunsal olarak hareket etmektedir. Örneğin günümüzde bilim-teknik alanındaki gelişmelerin yarattığı birikim rejiminden dolayı medya mecralarında pozitif bilimlerin hegemonyası söz konusudur (Dursun, 2018). Bu bakımdan, bilim iletişimi de toplumdaki diğer çalışma alanlarında olduğu gibi, kaynakların dağılımı ile ilgili mücadelelerden ve politik çatışmalardan, politik çatışmalar ise farklı toplumsal kesimlerin çıkarlarından bağımsız düşünülemez. Bundan dolayı bilim iletişiminin de güç ilişkilerini hareketlendirdiği bir alanda gerçekleşiyor olduğu ön kabulü ile bilim iletişiminde hangi yaklaşım çerçevesinde kalınırsa kalınsın, doğruluk (accuracy) ve

katılım nosyonlarından vazgeçilmemesinin anlamlı olacağı söylenebilir (Dursun Ç. , 2010, s. 23). Ancak yurttaş biliminin gelişme göstermesi toplumun eğitim seviyesiyle ilişkilidir. Martin'e göre katılımcı yurttaş bilimi eğitim seviyesi yüksek olan kesimlerde belirgin olmasına karşın, toplumun geneline gidildikçe bu seviye azalmaktadır (2017, s. 4).

Sonuç

Çağdaş dünyada bilimsel gelişmelerin hızı insanlık tarihinde görülmemiş bir dönüşüm süreci yaşamaktadır. Bu gelişmelerin ne tür sonuçlar doğurduğu, demokratik yaşamı nasıl etkilediği, küresel barış üzerindeki yansımalarının ne olduğu önemli hale gelmiştir. Bu açıdan yurttaş hak ve sorumluluğu ekseninde yaşanan bu dönüşümü anlama ve bu dönüşümün politik sonuçlarını analiz etme demokrasi kültürü ekseninde düşünülmelidir. Ayrıca yarattığı sonuçları nedeniyle bilimsel gelişmelerin seyri üzerinde söz hakkına sahip olma, bilimsel gelişmelere karşı katılımcı bir kültürü benimseme demokratik kültürün yeni bir yurttaş parametresini yansıtmaktadır. Bu açıdan bilim insanları ve bilimsel gelişmelerin toplumla buluşturulmasında aracı bir görevi üstelenen bilim iletişimi anlayışı demokratik yaşamın sürdürülmesinde ve geliştirilmesinde önemli bir bileşen olarak karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki bugün gelişmiş batı demokrasileri bilimsel gelişmeleri ekonomi politik düzlemde ele almakta ve yurttaşların bu gelişmelere karşı tutum ve davranış sergilemeleri gerektiğini söylemektedirler. Sonuç itibariyle bilimsel gelişmelerin yarattığı sonuçların olumsuz sonuçlarının azaltılmasına yönelik yurttaşların karar katılımcı bir kültüre sahip olması gerektiği vurgulanmakta, “bilim iletişimi “anlayışı bu eksen üzerinde politik bir bilinçlenme mecrası olarak düşünülmektedir.

EXTENDED SUMMARY

This study discusses the existence of "science communication" studies, which do not have much place in the communication research literature on the axis of science-society relationship, on the political context within the framework of democracy culture and brings science communication to discussion as a political empowerment for the development of democratic culture. In the age we live in today, the impact of scientific developments determines the course of daily life and also contributes to the development of democratic culture. For this reason, citizens' relationship with scientific developments in the course of science is associated with the quality of democracy and the consciousness and awareness of citizens in terms of scientific developments is directly associated with democracy. For this reason, citizens' relationship with science is considered as a political awareness, and the existence of science communication is analyzed in the context of political economy and the phenomenon of science communication is considered as a political strategy.

Considering the course of the history of science, communication has an important place in the development of the scientific community and culture. In this respect, science communication is considered as a dynamic activity that includes all communication channels regarding the production and consumption of information, is affected by cultural and social structures and affects these areas. Scientific production needs communication channels to achieve its goal and the common name for these communication channels is science communication activities. Science communication, which has been developing since the 1970s, contributes to the development of science-based socialization by serving to increase interest and awareness in science. Science communication initially took its place in the literature as "science literacy", and the existence of a media-centered communication aimed at informing the society about science was supported within the framework of the "lack of information" for the society to understand science. According to the "scientific literacy" in question, society is considered passive, and individuals and structures engaged in scientific production are considered as knowing power. In this understanding, which is described as a lack of knowledge, the passive role of the society in scientific production was considered as an idea contrary to the understanding of the development of participatory democracy in the following period, and it was expressed by democracy thinkers that the society should also take an active role in scientific developments. So much so that today, it is considered as an indispensable condition of democracy that society should take an active role in scientific developments, and it is said that scientific developments are not impartial and the political economy aspect of scientific inventions is expressed as a political strategy. In this respect, in order to put these developments on a clearer basis, this study defends science communication as a political activity as a social awareness by opening the existence of science communication to discussion on the axis of democracy debates. In today's societies, scientific and technological developments have come to determine almost all actions and experiences of human life, from economy to politics at the macro level, and from social relations to cultural transformations at the micro level. In this respect, the direction in which these developments, which have an impact on human life, evolve or are controlled and managed, concerns everyone for the sake of being a citizen. Based on this determination, it has become important who benefits or loses from these developments. Because scientific developments are not neutral and do not affect everyone in the same way. Especially due to the atomic bomb used in the Second World War, science lost its innocence and scientific developments began to be considered in terms of power centers. Based on this, this study considers the existence of science communication as a political field, arguing that ordinary citizens should understand science, have the right to have a say in the supervision and control of science, and that citizens should not take a participatory and active role in a decision-making position on the axis of democratic culture in the face of industrial developments. thinks of it as power.

KAYNAKÇA

- Bourdieu, P. (2017). *Karşı Ateşler-1, Neoliberal İstilaya Karşı Direnişe Hizmet Edecek Sözler*. (S. Canbolat, Çev.) İstanbul: Sel.
- Brown, W. (2020). *Neoliberalizmin Harabelerinde*. (B. Doğan, Çev.) İstanbul: Metis.
- Bucchi, M. (2004). *Science in Society: An Introduction to Social Studies of Science*. London: Routledge.
- Buckner, E. (2017). The changing discourse on higher education and the nation-state, 1960–2010. *Higher Education by Springer*, 473-489.
- Davies, S. (2020). An Empirical and Conceptual Note on Science Communication's Role in Society. *Science Communication*, 1-18.
- Davies, S., & Horst, M. (2016). *Science Communication, Culture, Identity and Citizenship*. London: Palgrave Macmillan.
- Dietz, T. (2013). Bringing values and deliberation to science communication. *PNAS*, 14081-14087.
- Dursun, Ç. (2010). Dünyada Bilim Devletisinin Gelisimi ve Farklı Yaklaşımlar: Toplum İçin Bilimden Toplumda Bilime*. *Kurgu Online International Journal of Communication Studies*, 1-31.
- Dursun, O. (2018). Bilim Gazeteciliğinde Popülaritenin ve Pozitif Bilimlerin Hegemonyası. *Galatasaray İletişim Dergisi*, 83-114.
- Evans, G. (2007). *Akademisyenler ve Gerçek Dünya*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Gelmez Burakgazi, S. (2017). Kritik ,Olaylar, Politik Dokümanlar, Raporlar ve Araştırmalar Işığında Türkiye'de Bilim İletişimi. *Selçuk İletişim Fakültesi Dergisi*, 232-261.
- James, V. (2020). Science Communication Efforts and Identity at Popular Culture Conventions. *Science Communication*, 1-24.
- Kulkarni, P. (2013). Rethinking "Science" Communication. *Issues in Science and Technology*, 25-29.
- Martin, V. (2017). Citizen Science as a Means for Increasing Public Engagement in Science: Presumption or Possibility? *Science Communication*, 1-27.
- Meyer, G. (2018). *The Science Communication Challenge*. London: Anthem Press.
- Özdemir, Ş., & Koçer, D. (2020). 21. Yüzyılda Türkiye'nin Bilim İletişimi Uygulamaları Üzerine Bir Çalışma. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 373-392.
- Pelikan, J. (2015). *Üniversite Fikri*. (C. Orhan, Çev.) İstanbul: Küre Yayınları.

- Ruiz-Mallén, I., Riboli-Sasco, L., Ribault, C., Heras, M., Laguna, D., & Perié, L. (2016). Citizen Science: Toward Transformative Learning. *Science Communication*, 1-12.
- Scheufele, D. (2014). Science Communication As a Political Communication. *PNAS*, 13585-13592.
- Scrimshaw, S. (2019). Science, health, and cultural literacy in a rapidly changing communications landscape. *PNAS*, 7650-7655.
- Sprain, L. (2018). Framing Science for Democratic Engagement. S. Priest, J. Goodwin, & M. Dahlstorm içinde, *Ethics and Practice in Science Communication* (s. 74-94). London: The University of Chicago Press.
- Süerdem, A. (2021). Yurttaş Bilimi, Katılımcı Bilim Açısından Tanımlar, Kavramlar, Konular. Ç. Dursun, & O. Dursun içinde, *Bilim İletişimi* (s. 137-154). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Tuna, S., & Arslanoğlu, O. (2022). *Bilime Dokunmak, Bilim İletişimi El Kitabı*. İstanbul: Abaküs.
- Yi-Fan Su, L., Cacciatore, M., Scheufele, D., Brossard, D., & Michael, A. (2014). Inequalities in Scientific Understanding: Differentiating Between Factual and Perceived Knowledge Gaps. *Science Communication*, 352-378.